

MOKSLO LIETUVA

2003 m. spalio 9–22 d.

LIETUVOS MOKSLININKŲ LAIKRAŠTIS

Nr. 17 (285)

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Kaina 2 Lt

Gedimino Zemlicko nuotrauka

Lietuvos mokslo tarybos pirmininkas prof. Eugenijus Butkus

Eugenijus Butkus – naujas Lietuvos mokslo tarybos pirmininkas

Atsinaujina aukščiausios šalies mokslo institucijos: rugsėjo 9 d. Lietuvos mokslo akademija išsirinko naują prezidentą – akademiką Zenoną Rokų Rudziką, o rugsėjo 11 d. Lietuvos Respublikos Seimas patvirtino naujos sudėties Lietuvos mokslo tarybą bei jos vadovus. Lietuvos Respublikos Vyriausybės teikimu pirmininku patvirtintas Vilniaus Universiteto Organinės chemijos katedros prof. Eugenijus Butkus, o pavaduotoja – Lietuvos istorijos instituto vyriausioji mokslo

darbuotoja doc. habil. dr. Ingė Lukšaitė.

Rugsėjo 22 d. vyko pirmasis naujos kadencijos Mokslo tarybos posėdis. Jį pradėjo senosios kadencijos pirmininkas prof. Kęstutis Makariūnas, pažymėjęs, jog perduoda estafetę VI kadencijos Tarybai. K. Makariūno vadovaujama V kadencijos tarybai teko padirbėti beveik dvigubai ilgiau, negu buvo numatyta – 3 metus ir 8 mėnesius. Keitėsi Lietuvos mokslo tarybos nuostatos, ilgakai užtruko diskusijos dėl Tarybos formavimo principų. Tai gi ligi šiol dirbusios sudėties Tarybai teko dirbti gana karštų diskusijų sąlygomis. Oponentai pasidalino tarsi į dvi

Nukelta į 10-11 p.

Esu tikras, kad Europos ateitis – stiprių mažų tautų rankose (1)

Mūsų pašnekovas – Latvijos mokslų akademijos prezidentas akad. Janis STRADINIS (Stradinš). Gruodžio mėnesį jis minės garbingą savo gyvenimo jubiliejų – 70-metį. Ta proga darytas ir kelių pokalbių su žymiuoju mokslininku ciklas, kurį spausdinti pradėdame jau spalį. Pretekstą suteikė Rygoje spalio 13–15 d. vykianti Baltijos valstybių mokslo istorikų ir filosofų konferencija, kurios metu Latvijos, Estijos ir Lietuvos mokslo istorikai sveikins garbingą jubiliją. Savo ruožtu ir *Mokslo Lietuva* prisideda prie šių sveikinimų.

Mindaugo dėka tapo Latvijos MA prezidentu

Gerbiamasis Prezidente, malonu vėl Jus matyti Lietuvoje, mūsų senajame Vilniuje. Jei atvirai, tai kartais išgirstu sakant: Kaip gaila, kad Lietuvoje mes neturime tokios asmenybės kaip latvių Janis Stradinis. Ką į tai atsakytumėte?

Ką atsakyčiau? Štai ką pasakysiu. Mūsų Stradinių šeima, mano tėvas, senelis, močiutė ir kiti protėviai, kilę iš Sėlonijos, Sėlos žemės. Tai Latvijos ir Lietuvos paribys, kurį Mindaugas, Lietuvos karalius, 1261 m. padovanojo Livonijos ordinui.

Gal viskas išėjo į gera, juk atidavė

ar padovanojo aukštesnės europietiškos kultūros istorijos subjektui? Kitaip sakant, aukštesnės civilizacijos dariniui.

Ne. Kita vertus tai labai sudėtingas klausimas. Įsivaizduokite, kad šios Mindaugo dovanos Livonijos ordinui nebūtų – kas tada? Mes visi iš to paribio kilę šiandien būtume lietuviai, nes visa sėlių gentis būtų patekusi į Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės sudėtį. Pasirodo, jog Mindaugo dovanos, Livonijos ordino ir vokiečių dėka mes, sėlių palikuonys, tapome latvių tautos dalimi. Tik todėl ir galėjau tapti Latvijos mokslų akademijos prezidentu. Jeigu Mindaugo dovanos nebūtų buvę, tai gal dabar būčiau Lietuvos mokslų akademijos prezidentas. (Juokiasi.)

Mūsų laikų Janusas turi būti keturveidis

Taigi likimo siūlai Mindaugo rankose? Ar akademikas J. Stradinis labai apgailėstauja, kad viskas pakrypo tokia linkme?

Aš asmeniškai nesigailiu, kad priklausu latvių tautai, kuri gal ir nėra tokia didelė kaip lietuvių tauta...

O taip, lietuvių tauta – labai didelė.

Lietuvių tauta didesnė už latvių ir daug didesnė jos istorija. Manau, kad dėl to Lietuva turi didelės stiprybės, labai tvirtas ir gilius šaknis. Mes, latviai, to neturime. Mes esame, galima pasakyti, gerokai maišyto kraujo tauta. Bet

Nukelta į 4-5 p.

Apie dabarties sąsajas su karaliaus Mindaugo laikų Lietuva diskutuoja istorikas prof. Edvardas Gudavičius ir Latvijos mokslų akademijos prezidentas prof. Janis Stradinis

Gedimino Zemlicko nuotrauka

2, 20 p.

ATSAKOMYBĖ
UŽ ATEITIES
INTELEKTĄ

5 p.

APTARTA
PASAULINIO
VANDENYNO
TYRIMŲ
RAIDA

7, 9 p.

JŪROS LIGA,
TURTINANTI
LIETUVOS
MOKSLĄ

8 p.

NOBELIO
PREMIJOS
LAUREATAS
ŽORESAS
ALFEROVAS

14-15 p.

ATOMINĖ
ENERGETIKA
POLITINIŲ
VĖJŲ
PAGAIRĖJE

Prof. Alvydas PUMPUTIS,

Lietuvos teisės universiteto
rektorius

DIDŽIOJI UNIVERSITETŲ CHARTIJA: ATSAKOMYBĖ UŽ ATEITIES INTELEKTĄ

Didžiosios universitetų Chartijos 15-ųjų metinių minėjimo iškilnėse, kurios rugsėjo 16 d. buvo švenčiamos seniausiam Europoje Bolonijos universitete Italijoje, Lietuvos teisės universitetas prisijungė prie Didžiosios Universitetų Chartijos.

Pripažinimas reiškia atsakomybę

Šiuo metu Europoje yra per 2000 universitetų, prie Didžiosios Universitetų Chartijos prisijungę 425. Pakvietimas – tai universiteto įvertinimo ženklas. Pasirašyti šį dokumentą kasmet kviečiami pažangiausi Europos ir pasaulio universitetai, pasiekę ryškesnių poslinkių savo veikloje bei universitetiniame judėjime.

Lietuvos teisės universitetas – trečioji Lietuvos aukštoji mokykla, pasirašiusi Didžiąją Universitetų Chartiją. Bolonijoje labai pagarbiai tariaami anksčiau šią Chartiją pasirašiusių Vilniaus universiteto, Kauno technologijos universiteto bei šių universite-

tų rektorių vardai.

Universitetų vaidmuo besikeičiančioje ir besivienijančioje Europos bendrijoje tampa vis reikšmingesnis. Didžiosios universitetų Chartijos signatarų įsitikinimu, Europos bendrijos ateitis daugiausia priklauso nuo kultūrinio, mokslinio ir techninio tobulėjimo, vykstančio kultūros, žinių ir mokslinių tyrimų centruose – universitetuose.

Universitetų uždavinys – tarnauti visuomenei, mokslinant jaunąją kartą, teikiant jai naujausias mokslo žinias, pagrįstas moksliniais tyrimais, suvokiant, jog kultūrinę, socialinę ir ekonominę visuomenės ateitį pirmiausia lems rimtos investicijos į mokslinius tyrimus ir nuolatinį visuomenės mokymą.

Universitetai prisiima atsakomybę už ateinančių kartų švietimą ir mokslinimą, už tai, kad studentai bei absolventai, o per juos ir kiti visuomenės nariai, išmokyti gerbti didži-

Iškilmingo posėdžio prezidiume Europos universitetų asociacijos prezidentas Eric'as Frament'as, Didžiosios Universitetų Chartijos Priežiūros kolegijos prezidentas Fabio Roversi-Monaco, Bolonijos universiteto rektorius Pier'as Ugo Calzolari's, Didžiosios Universiteto Chartijos priežiūros direktorių tarybos prezidentas Kenneth'as Edwards'as

ąsias pasaulio, gamtos ir gyvenimo vertybes.

Europos universitetų vadovai, pasirašę Didžiąją Chartiją, skelbia visoms šalims ir visoms tautoms šiuos fundamentinius principus, kurie visada tarnautų tikrajam universitetų pašaukimui.

Didžiosios Universitetų Chartijos pasirašymas reiškia universiteto kaip Europos vieningos studijų erdvės partnerio pripažinimą. Kaip ir versle, tai – universiteto patikimumo pripažinimas, kuris yra naudingas ne tik Lietuvos teisės universitetui, jo akademinėi bendruomenei, bet ir visam Lietuvos aukštajam mokslui.

Patekti tarp didžiausių, prestižiškiausių ir seniausių tradicijas puoselėjančių Europos universitetų – ne tik labai svarbi moralinė paskata ir garbinga privilegija, bet ir didžiulė atsakomybė uždedantis įpareigojimas. Visų pirma – už jaunąją kartą, už jos intelekto galių ugdymą, jungiant naujausius ir pažangiausius mokslo pasiekimus su studijomis. Universitetui, kaip institucijai, kurios reikšmė besivystančioje visu-

omenėje nuolat didėja, perkeliama atsakomybė už ateities progresą. Pasirašęs šį dokumentą universitetas prisiima didelius valstybės ir visuomenės ateičiai reikšmingus bei garbinus įsipareigojimus.

Pagrindinė sėkmingos veiklos sąlyga – universiteto autonomija

Pagrindinė universiteto paskirtis – ugdyti ir puoselėti kūrybinę mintį. O kūrybinė mintis visada yra labai gėžna, jai tarpiti reikia tinkamos aplinkos, kurioje būtų saugomas dėstytojas, saugomas studento ir dėstytojo dialogas. Pagrindinės prielaidos, kurios skatina ir puoselėja normalią universitetų veiklą, yra trys – universiteto atvirumas visuomenei, konkurencingumas ir autonomija. Būtent autonomija – ne kaip momentinis iškovojimas arba laikina privilegija, bet kaip nuolatinė būseną. Didžiosios universitetų Chartijos Priežiūros kolegijos prezidentas Fabio Roversi-Monaco kvietė visų Chartiją pasirašiusių universitetų rektorius saugoti ir puoselėti universitetų autonomiją kaip pagrindinę sėkmingos

universiteto veiklos sąlyga.

Ar galėtume teigti, kad Lietuvos universitetai turi visas sąlygas vykdyti savo misiją?

Kartais universitetai pavadinami tiesiog biudžetine įstaiga, ir jiems taikomi tie patys požymiai ir reglamentai, kaip bet kokiai įstaigai ar organizacijai, pamirštant, kad universitetai kuria didžiulį turta – žinias, intelektą, kurį verčiant finansiniu bei dvasiniu turtu, turtėja visuomenė.

Būtent ši universitetų misija Lietuvoje suvokta ne iki galo, o kartais net įsivaizduojama, jog studentų yra per daug, pernelyg didelis abiturientų procentas (kartais minima 80 ar net daugiau) įstoja į universitetus ir t. t. Reikalas tas, kad procentinis vertinimas be palyginimo čia nieko nesako, nes tarp vidurines mokyklas baigusio jaunimo yra visiškai nesimokančio. Pagaliau ir pats į universitetus įstojusių abiturientų kiekis yra tik tarpinis rodiklis. Pagal 3 ISCED lygio moksleivių (moksleiviai, bebaigia vidurines mokyklas) ir studentų kiekį 10000 gyventojų Lietuva atrodo gana prastai, nes ją gerokai lenkia Latvija, Estija, Švedija, Suomija ir kt.

Beje, iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti, kad ir čia viskas neblogai, nes Lietuvoje 10000 gyventojų studentų yra daugiau negu Danijoje ir Prancūzijoje. Visgi mūsų šalies universitetinio lavinimo tikslai yra kiti, Lietuvos ir minimų valstybių gyventojų išsilavinimo lygiai yra skirtingi. Visuomenės mokslinio srityje Lietuvai kol kas reikia atsikovoti prarastas pozicijas.

Ar Lietuvos gyventojai verti tik tiek?

Lietuvoje yra tik 12,6 proc. asmenų su aukštuoju išsilavinimu (2 lentelė). Reikėtų nepamiršti ir to, kad bent pusės jų žinios yra pasenusios. Todėl šiuolaikinėje darbo rinkoje realiai gali dalyvauti tik apie 6-7 proc. asmenų, turinčių aukštąjį išsilavinimą. Jeigu Lietuvos universitetai pagal šiuolaikiškas ir paklausias darbo rinkoje studijų programas kasmet daro rinkai parengtų 12-15 tūkstančių specialistų, prireiktų ne vieno dešimtmečio, kol šalyje bent 40-50 proc. visų gyventojų turėtų aukštąjį išsilavinimą.

Neįvertinus to, Europos Sąjungoje Lietuvos gyventojams tektų tenkintis tik Nukelta į 20 p.

1. MOKSLEIVIŲ IR STUDENTŲ SKAIČIUS ATSKIROSE VALSTYBĖSE ^[1]

Eil.Nr.	Valstybė	Moksleivių skaičius 10000 gyventojų (pagal 3 ISCED lygi)	Studentų skaičius 10000 gyventojų
1	2	7	9
1. 1.	Lietuva	290	390
2. 2.	Latvija	414	416
3. 3.	Estija	381	395
4. 4.	Švedija	635	404
5. 5.	Danija	441	361
6. 6.	Norvegija	472	432
7. 7.	Suomija	580	543
8. 8.	Prancūzija	444	350
9. 9.	Ispanija	302	466

^[1] Dune M. *Education in Europe. Key statistics 2000/01. – Statistics in focus. Population and social conditions. Theme 3 – 13/2003. Eurostat. European Communities, 2003.*

2. GYVENTOJAI PAGAL IŠSILAVINIMĄ ^[2]

Išsilavinimas	Iš viso	1000-iai gyventojų tenka turinčių išsilavinimą 2003 m.	
		1000-iai gyventojų tenka turinčių išsilavinimą 2003 m.	Procentai
Aukštasis	388 462	126	12,6
Aukštesnysis	594 862	193	19,3
Vidurinis	835 699	272	27,2
Pagrindinis	460 996	150	15,0
Pradinis	640 661	208	20,8

^[2] Lietuvos statistikos departamentas, *Švietimas 2002, Vilnius, 2003, p.13.*

3. GYVENTOJŲ UŽIMTUMAS ^[3] 2002 m.

Eil. Nr.	Valstybė	Užimtumas žemės ūkyje, proc.	Užimtumas pramonėje, statybose, proc.	Užimtumas paslaugų sferoje, proc.
1. 1.	Lietuva	17,3	27,1	55,8
2. 2.	Latvija	15,3	25,6	59,1
3. 3.	Estija	6,5	30,9	62,6
4. 4.	Švedija	2,5	23,0	74,5
5. 5.	Danija	3,2	23,5	73,3
6. 6.	Suomija	5,5	27,1	67,3
7. 7.	Prancūzija	4,1	25,4	70,5
8. 8.	Vokietija	2,6	32,4	65,1

^[3] Franco A., Jouhette S., *Labour force survey. Principal results 2002. EU and EFTA countries. – Statistics in focus. Population and social conditions. Theme 3-15/2003. Eurostat. European Communities, 2003. Franco A., Blöndal L., Labour force survey. Principal results 2002. Accending countries. – Statistics in focus. Population and social conditions. Theme 3-16/2003. Eurostat. European Communities, 2003. Gyventojų užimtumo tyrimų duomenys. Lietuvos statistikos departamento tinklapis. http://www.std.lt/web/uploads/1049355886_gyventoju_uzimt.pdf (2003-09-29)*

Lietuvos teisės universiteto rektorius prof. Alvydas Pumputis pasirašo Didžiąją Universitetų Chartiją

Tarp reikšmingiausių ir perspektyviausių Lietuvos mokslininkų projektų, įtrauktų į šalies Aukštųjų technologijų plėtros (ATP) programą 2003–2004 metais, yra KTU mokslininkų darbai. Supažindiname su jų problematika.

Pagerės viešojo informacija

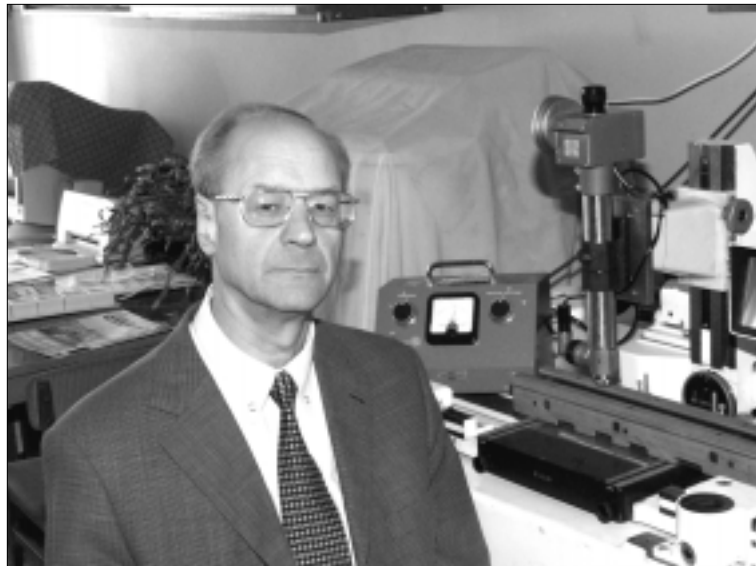
VITMOS – taip sutrumpintai pavadintas viešosios informacijos ir transporto mobiliųjų sprendimų projektas. Jo vadovas doc. Rimantas Plėštys sakė, kad be KTU Informatikos fakulteto mokslininkų svarbią ATP problemą sprendžia grupė Vilniaus ir Gedimino technikos universitetų bei bendrovės Bitė GSM specialistų. Programoje numatyta sukurti krovinių ir transporto registravimo bei sekimo sistemą, o taip pat interneto vartus (portalą). Išanalizavus pagrindines dar neišnaudotas mobiliųjų komunikacijų galimybes – pranešimų perdavimą tiesiogiai asmeniui (o ne į fiksuotą vietą), multiterpės informacijos perdavimą iš duomenų saugyklų į mobiliuosius telefonus ir kt. – padaryta išvada, kad transporto viešosios informacijos ir transporto paslaugose tikslinga taikyti mobiliuosius komunikacijas, – pažymėjo docentas. Jo nuomone, naujieji transporto viešosios informacijos mobilūs interneto vartai labai padidins šalies viešųjų institucijų informacinių bazių pasiekiamumą. R. Plėščio teigimu, sukurtas transporto sistemų informacijos portalas turėtų įgalinti bet kurio laiku nustatyti ir stebėti transporto priemonės ar krovinio vietą bei jų judėjimą Lietuvoje ar už jos ribų bei valstybei atneštų didelę naudą. Tam padės neseniai bendrovėje Bitė GSM įkurta KTU Mobilųjų sprendimų laboratorija.

Aukštosios technologijos – būsto komfortui

Į savo kasdienį gyvenimą noriai priimame technologijas, kurios padeda taupyti laiką, suteikia daugiau komforto ir pakelia gyvenimo kokybę. Šiuo metu asmeninis kompiuteris tapo įprastu dalyku namuose, o po kelerių metų jau nieko nestebins... kompiuterizuoti namai. Doc. Egidijus Kazanavičius supažindino su projektu Ateities būstas. Tikslas – sukurti kompiuterinę ateities būsto sistemą, parinkti įrangą, suprojektuoti lankščią ir patogią sąsają tarp vartotojo ir kompiuterinės namo sistemos. Norima sukurti kompiuterinę apskaitos sistemą, kuri palengvintų atsisakytum už komunalines paslaugas, paruošti ateities būsto integruotų sistemų visumą, užtikrinančią maksimalų gyvenimo sąlygų komfortą, – pažymėjo KTU Informatikos fakulteto dekanas prof. Aleksandras Targamadžė.

Pasak projekto dalyvių, nesant pastate, bus galima paspaudus mygtuką išjungti visą apšvietimą ar atitinkamas elektros tinklo dalis, vandens tiekimą, aktyvuoti signalizaciją (įskaitant langų kontrolę), reguliuoti patalpų apšvietimą valdant žaliuzes arba užuolaidas, priklausomai nuo paros meto. Sujungus sistemą su telefono tinklu, vartotojas telefonu ar GSM ryšiu gali sužinoti matavimo prietaisų parodymus ir kontroliuoti pastato apšildymą ar kitas technines funkcijas. Pranešimai apie avarines situacijas (įsilaužimas, gaisras ir kt.) gali būti automatiškai perduodami užprogramuotais telefono numeriais (avarinėms tarnyboms, apsaugos firmoms ir kt.). Telekomunikacijos

KTU MOKSLININKAI – AUKŠTŪJŲ TECHNOLOGIJŲ PLĖTRAI

KTU inžinerinės mechanikos katedros prof. Saulius Kaušinis

priemonėmis atskirose patalpose bus galima reguliuoti šildymą (gali būti pasirinkti įvairūs šildymo režimai – komfortinis, naktinis ir kt.) ir vėdinimą. Šios priemonės suteikia ne tik komfortą, bet ir galimybę sutaupti įvairių rūšių energijos bei kuro, jos pagerintų žmonių su fizine negalia integraciją į visuomenę.

Tekstiliniai talkon kviečia kompiuterių specialistus

Nuo seno lietuviai garsėja puikiais tekstilės gaminiiais. Nauja sri-

deformacijas jai prasiskverbiant per daugiasluoksnį audinių paketą, paketo pramušimą bei termomechaninę sąveiką. Skaičiuojamoji programinė įranga įgalina prognozuoti iš naujų medžiagų suprojektuotų balistinių paketų elgseną šovimo bandymų metu. Taip tikimasi sutrumpinti naujų gaminių projektavimo ciklą, sumažinti šiuo metu gaminamų balistinės apsaugos drabužių savikainą.

Prof. R. Barauskas akcentavo, kad didelių greičių smūginių apkrovų kulkos poveikį apibūdinantis balistinis poveikis nėra pakankamai gerai modeliuojamas, panaudojant tu-

Iš kairės: doc. Rimantas Plėštys, doc. Egidijus Kazanavičius, prof. Rimantas Barauskas, prof. Aleksandras Targamadžė

rimus skaitinius modelius. Todėl KTU specialistai pasiryžę plėtoti tos problematikos tyrimus bei padidinti Lietuvos tekstilės institute gaminamų neperšaujamų liemenių konkurencingumą užsienyje.

Precizinėms ilgio kalibravimo sistemoms

Programos vadovas KTU prof. Saulius Kaušinis sakė, kad ATP projekto Precizinių ilgio kalibravimo sistemų kūrimas ir tyrimas (atliekamas kartu su PFI ir bendra Lietuvos ir JAV įmone UAB Brown&Sharpe – Precizika) tikslas – didinti Lietuvos pramonės tarptautinį konkurencingumą, atliepiant metrologiškai susieto kalibravimo poreikius aukštųjų technologijų plėtros sferoje. Profesorius pažymėjo, kad ilgio kalibravimas yra viena sudėtingiausių fundamentaliųjų problemų, su kuria susiduria mokslas ir aukštųjų technologijų pramonė. Sukurti racionalias precizinio ilgio kalibravimo sistemas

neįmanoma be numatytos kalibravimo neapibrėžties užtikrinimo. Tam reikia atlikti kruopščią analizę, sukurti modelį, sukomplektuoti įrangą daugiaparametrinės ilgio matavimo stebėsenos duomenims apdoroti, iširti dinaminio ilgio matavimo galimybes ir sukurti adekvačius ilgio kalibravimo proceso valdymo metodus ir priemones. Kokybinis ir kiekybinis precizinio ilgio kalibravimo proceso determinantų aprašymas reikalauja sudėtingų matematinų modelių ir skaitinių metodų panaudojimo. Tai pirmiausia pasakytina apie temperatūrinių, tampriųjų ir kontaktinių deformacijų įtakos kalibravimo tikslumui įvertinimą, geometrinių, optinių, dinaminų ir kt. paklaidų kompensavimą, matavimo signalų apdorojimą ir panašiai.

Tautos sveikatinimui

Mūsų darbingumo didinimas, o susirgus – po ligos efektyvios reabilitacijos priemonės – taip pat sietinos su moderniomis technologijomis. Vakarų valstybių patirtis rodo, kad investicijos į šią sritį didėja. Pavyzdžiui, Didžiojoje Britanijoje bendra sporto ir laisvalaikio įrangos apyvarta siekia apie 3 milijardus svarų sterlingų per metus.

ATP projekto Žmogaus sveikatinimo aukštosios technologijos ir įrangos vadovas KTU mokslo prorektorių prof. Vytautas Ostaševičius tei-

temperatūrą, o po starto raumenis dešimčia laipsnių atvėsintume, jų jėga ženkliai padidėtų. Tam pasitar-naus Peltje (Jean Peltier) elementai (1834 m. šis mokslininkas atrado, kad, tekant srovei pro du skirtingo laidumo puslaidininkius, prie vieno iš jų šiluma absorbuojama, o prie kito – išskiriama). Buvo sukurti miniatiūriniai termoelektriniai moduliai (TEM). Juos tobulina KTU Fizikinės elektronikos instituto specialistai, vadovaujant prof. Sigitui Tamulevičiui. Jų kūriniai – efektyvūs prietaisai, kurie tiesiog konvertuoja elektrinį galingumą į šiluminį (mažiausio gabaritiniai matmenys 4x4x2,2 mm, o šiluminis galingumas siekia 80W). Projekto vadovas priminė, kad Seulo olimpinėse žaidynėse šiam tikslui pasiekti Jungtinių Amerikos Valstijų sprinteriai prieš startą buvo nardinami į statinę su pašildytu, o po varžybų su ataušintu vandeniu...

KTU chemikai (grupės vadovas prof. Algirdas Žemaitaitis) iš naujų medžiagų sukūrė labai lengvas olimpinės baidarę ir kanoją. Į baidarę įmontavus įrenginius, matuojančius greitį, apkrovą bei sportininko biomedicininis parametrus, gauname gerus rezultatus. Šiuos duomenis galėtų matyti ne tik sportininkas, bet ir pasitelkęs bevielę ryšį vertinti toliau esantis treneris, galintis koordinuoti auklėtinio treniruotės tempus. Tokią įrangą būtų galima pritaikyti kitoms sporto šakoms: dar įmanoma patobulinti ir dviratį, ir beisbolo lazda... O paprastai tariant, norime sukurti ir patobulinti metodus bei priemones, leidžiančias įvertinti ir modeliuoti biomechanines ir fiziologines žmogaus būsenas. Kitas žingsnis – sukurti poveikio žmogui bei jo funkcijų atstatymo, plėtojimo ir kompensavimo metodus bei priemones. Tam padės neseniai KTU, KMU ir LKKA įsteigtas konsorciūmas – trys aukštosios mokyklos kartu kuria inovacinius projektus bei sporto įrenginius. Kadangi į ATP programą vykdyto tarybas pakviesti šalies Olimpinių ir Sporto komitetų vadovai, tikimasi, sukurti naują įrangą pirmiausia bus išbandoma nacionalinėse rinktinėse, pasieks sporto organizacijas, bus iškoma rinkų užsienyje – pažymėjo profesorius. Šie pasiekimai padės ir neįgaliems žmonėms bei juos gydantiems medikams.

Prof. V. Ostaševičius įsitikinęs, kad Aukštųjų technologijų tyrimai bei kaip jų rezultatas sukurtas moderni įranga, be abejo, padidins Lietuvos pramonės konkurencingumą Europos Sąjungos rinkos erdvėje.

Vilius Misevičius
KTU atstovas mokslo spaudai

PUSLAIDININKŲ FIZIKOS INSTITUTAS

Puslaidininkų fizikos institutas skelbia konkursą užimti šias etatines vietas:

vyriausiojo mokslo darbuotojo – 1 vieta,
vyresniojo mokslo darbuotojo – 1 vieta.

Prašymus ir dokumentus direktoriaus vardu mėnesį po paskelbimo dienos priima instituto mokslinis sekretorius adresu: A. Goštauto g. 11, LT-2600 Vilnius, tel. (8-5)261 98 21.

Direktorius

Atkelta iš 1 p.

taip pat labai gera tauta ir aš visai nesigailiu, kad esu latvis. Niekada nebandžiau išsižadėti savo tautos. Kiek jėgos leido, visada stengiausi dirbti, pirmiausia – savo tautai, latviams, taip pat ir mokslui. Žinoma, visada į šiuos dalykus stengiausi pažvelgti plačiau, todėl kiek įstengdamas rūpinasi, kad būtų stiprinami Latvijos mokslo ryšiai su įvairių šalių mokslu, pirmiausia – su kaimyninių valstybių.

Mes kaip tas dviveidis mitinis Janusas turime žiūrėti į Šiaurę, t. y. į Estiją, ir į pietus, kitaip tariant, į Lietuvą.

O į rytus ir vakarus ar neturėtų Latvija žvelgti? Tad gal mūsų dienu Janusas turėtų būti keturveidis? Dviejų veidų jam aiškiai jau per mažą.

Visiškai teisingai. Nuo Latvijos ir vakarus – Baltijos jūra ir Lietuva. Kai bus baigta automagistralė *Via Baltica*, susisiekimas tarp mūsų valstybių dar labiau pagerės, bet Lenkijos keliais važiuoti vis dar labai pavojinga. Per paskutinį Sėlijos kongresą šiais metais buvo kalbama, kad 2002 m. Lietuva gavo iš Europos Sąjungos fondų 60 mln. eurų savo keliams restruktūrizuoti, o Latvija gavo 6 mln. eurų. Taigi Lietuva gavo dešimteriopai daugiau. Mes nepyktame ir nepavydime, nes Lietuvos keliai – tai ir Latvijos keliai į Europą. Iš tiesų kito kelio latviai į Europą neturi – tik per Lietuvą, jeigu tik nesugalvosime plaukti jūra ar skristi lėktuvu. Štai kodėl galvoju, kad tam tikra prasme esame vientisos Europos erdvės dalis.

Kas profesoriui patinka senutėje Europoje

Labai malonu girdėti šiuos Jūsų žodžius, nes juose skamba ne pavydo gaidelės, bet sugebėjimas pamatyti mūsų broliškas tautas jungiančius saitus. Šiais laikais mūsų šalių intelektualai, mokslo ir meno žmonės, apskritai inteligentija turėtų jausti didesnę atsakomybę už gerus abipusius mūsų valstybių santykius. Mūsų tautų ir valstybių istorijoje, deja, būta pernelyg skaudžių pamokų ir nereikėtų leisti joms pasikartoti. Beje, Jūs visada sugebate rasti mus vienijančios patirties faktų, o ir šiame pokalbyje rodote gilų integruotos Europos ateities suvokimą.

Esu tikras, kad Europos ateitis priklauso stiprioms mažoms tautoms. Kiekviena iš mūsų tautų teikia tam tikrą savo gaivią srovę bendros Europos labui. JAV globalizacijos, unifikacijos tendencijos pasireiškė giliau, negu Europoje. Ameriką vis dėlto pavadinčiau tam tikra lydymo krosnimi, nes iš atvykusių lietuvių ir latvių Amerika daro amerikiečius. Žinoma, su kai kuriomis išlygomis, nes tam tikras tautinis ir kultūrinis atvykėlių tapatumas išlieka. O Europa, ačiū Dievui, vis dėlto nėra nei lydymo katilas, nei krosnis. Tai nacijų sąjunga, kurioje esama aiškiai išreikšto atskirų tautų tapatumo, ir tai mūsų senutėje Europoje man labai patinka.

Svarbiausia – išsaugoti šaknis

Taip, tačiau būtų didelė klaida, jei pasikliautume tik geromis ligšiolinėmis buvusiomis tendencijomis. Kiekviena tauta ir valstybė pirmiausia pati turi būti atsakinga už savo ateitį, taigi ir istorinį likimą. Ką bendromis jėgomis turėtume daryti, kad geros tendencijos būtų gilinamos, kad bendruose Europos namuose visiems būtų vienodai jauku ir šilta – dideliems ir mažiems?

Pirmiausia turėtume

Esu tikras, kad Europos ateitis – stiprių mažų tautų rankose (1)

Latvijos mokslo akademijos prezidento patarėjas, Mokslo ir technologijų studijų centro vadovas dr. Janis Kristapsons (Kristapsons), Vilniaus pedagoginio universiteto rektorius akad. Algirdas Gaizutis ir Latvijos mokslo akademijos prezidentas Janis Stradinis

stengtis išsaugoti savo nacionalines tradicijas, savo šaknis, o pirmiausia – savo kalbą. Ir ne tik stengtis saugoti kalbą, bet ir ją plėtoti. Taip pat mums labai svarbu modernizuotis. Tai pirmiausiai reikalinga tam, kad nesurambėtume, būtume įdomūs ir atviri pasauliui, taigi tam pasauliui teiktume savo impulsus.

Šiais metais Latvijoje vyko Eu-

rovizijos dainų festivalis. O prieš šį mūsų pokalbį, tik ką, Lietuvos MA salėje Baltijos valstybių intelektualinio bendradarbiavimo IX konferencijoje *Globalizacija, Europa ir regioninis identitetas* Latvijos mokslininkė Karina Peterson skaitė pranešimą ir kėlė klausimą: ar turime mes, latviai, stengtis išsaugoti savo tradicines dainų šventes? O gal ver-

čiau meskimės į popmuziką?

O kokia būtų Jūsų nuostata?

Aš pasisakau ir už vieną, ir už kitą. Dainų šventes mes privalome išsaugoti ne vien sau, bet ir tam, kad galėtume ir kitiems parodyti savo valstietišką kultūrą ir tradicijas. Aš asmeniškai popmuzika nelabai žaviuosi, bet galiu sutikti, jog tai vienas iš dabartinės Europos fenomenų, ir būtent dėl folklorinės muzikos ar jos elementų. Ką besakytum, bet unifikacija Europoje ne itin vertinama.

Taigi ir mums, baltų tautoms, nereikėtų unifikuootis kartu su Europa, bet turėtume į tuos Europos vandenis įplukdyti ir savo gaivinančią versmę. Pastaruoju metu pastebimas tarsi pasiskirstymas į seną ir naują Europą – kad ir dėl karo Irake klausimu. Labai svarbu, kad naujos į Europos Sąjungą stojančios valstybės nebūtų vergiškai nuolankios didžiosioms ir stipriosioms, ar tai būtų Vokietija, Prancūzija ar Didžioji Britanija. Taip pat labai svarbu, kad su naujomis į ES ateinančiomis valstybėmis pasireikštų ir naujos jų dvasios proveržiai.

Kad į senutės Europos gyslas įlietu šviežio jauno kraujo.

Iš tiesų, senutės ir gerokai sukrėtosios Europos. Kaip savotiška alternatyva tai pačiai Europai vis ryškesnė vieta tenka musulmoniškomis tautomis – Turkijai, kuri, visai galimas dalykas, bus priimta į Europos Sąjungą, Albanijai, kai kurioms Balkanų tautomis. Šių procesų akivaizdoje senutei Europai visai logiška į savo sudėtį priimti „naują Europą“, t. y. Lenkiją, Čekiją, Vengriją, Rumuniją, Baltijos ir kitas valstybes, kurių šaknis krikščioniškos ir daug europietiškesnės už musulmoniškus tautų. Lietuvos krikščioniškumas siekia karaliaus Mindaugo laikus, XIII amžių. Ta prasme man buvo labai įdomus birželį Baltijos valstybių mokslų akademijos vadovų pasitarime prof. Edvardo Gudavičiaus pranešimas *Lietuvos europinio identite-*

Baltijos šalių mokslo istorikų ir filosofų asociacijos prezidentas Janis Stradinis šiemet šias pareigas perduos profesorui Juozui Algimantui Kriškštopaičiui

to problema XIII amžiuje. Pertraukos metu ta tema su prof. E. Gudavičiumi labai įdomiai pasikalbėjome.

Ką mums kužda istorija

Gal vieną kitą to pokalbio nuotrupą ir mūsų skaitytojams galėtumėte pakomentuoti?

Mindaugas priėmė krikštą 1251 m., o 1253 m. tapo Lietuvos karaliumi. Po kurio laiko atsimetė nuo krikščionybės, dėl to kone pusantro šimto metų Lietuva liko pagoniška valstybė. Galima sakyti, buvo paskutinė pagonių valstybė Europoje. Lietuvos didysis kunigaikštis Algirdas priima stačiatikybę, tam tikra prasme rusifikuojasi, o vėliau jo sūnūs pasiskirsto į dvi stovyklas – stačiatikius ir katalikus. Po Algirdo mirties vyksta jo brolio Kęstučio ir sūnaus Jogailos priešprieša: Kęstutis laikosi tradicinių vertybių ir papročių, o jo sūnėnas Jogaila pasisako už Lietuvos modernizaciją ir katalikybę. Garsiosios Jogailos vedybos su Lenkijos karalaitė Jadvyga iš naujo Lietuvą grąžina į katalikybę. Taigi moters dėka Lietuva pasuka europinės civilizacijos keliu.

Todėl prof. E. Gudavičiaus ir klausiau, kas dabar bus su Lietuva, ar XXI a. nepasikartos tai, kas jau buvo XIII–XIV amžiuje? Ar nevyks taip, kaip atsitiko Mindaugo laikais, kai buvo nusivilta katalikybe ir nuo jos atsimesta? Ar nebus, kaip kadaise katalikybe, nusivilta ir Europa?

Tai, žinoma, pokštas, nes istorija nesikartoja. Tačiau ir E. Gudavičius tvirtina nežinaš, kaip būtų pakrypusi Lietuvos istorija, jeigu Algirdas būtų pragyvenęs kiek ilgiau (mirė 1377 metais).

Iš tiesų Algirdas tarsi mėgino integruoti dvi civilizacijas, kurioms atstovavo Rytų krikščionybė ir Vakarų krikščionybė. Ko gero, tas kelias Lietuvą būtų vedęs į galingos imperijos sukūrimą.

Iš tiesų, jeigu teisingai supratau, ir istorikas E. Gudavičius nepaneigė, kad Lietuvai tai galėjo būti sėkmingos istorinės raidos kelias.

Mažų tautų misija

Tą pačią geopolitinę strategiją tęsė Vytautas. Deja, pralaimėtas Vorkšlos mūšis 1399 m. prieš totorius šią istorijos lyg ir teiktą galimybę nutraukė visiems laikams.

Tada kitas klausimas: ar pačiai Lietuvai reikėjo imperijos? Kas būtų su lietuvių tauta, jeigu Algirdas ar Vytautas tokią imperiją būtų sukūręs? Lietuviai kaip etnosas būtų nunykę, nes jau Algirdo laikais Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje valstybės gyvenime daugelyje sričių buvo įsitvirtinusi rusų kalba. Vėlesnių valdovų laikais – lenkų kalba.

Man atrodo, kad mažų tautų misija – tai daugiau nei kurti imperijas. Imperijos gal taip pat neblogai, bet ir mažuose tautų dariniuose esama savo grožio. Galimas dalykas, kad M. K. Čiurlionio kūrybos, mūsų liaudies skulptūros ar liaudies dainų grožis nėra mažesnis vertės. Žinoma, galima sutikti, kad mažų tautų laimėjimai nėra tokie pastebimi pasaulyje, kaip didžiųjų tautų, nepasiekia tokio didelio skambesio. Tačiau pačioms tom mažoms tautoms jų laimėjimai yra nepaprastai svarbūs, nes padeda išsaugoti jų tautų dvasią, o plačiau žvelgiant, padeda ir išlikti istorijoje bei kultūroje.

Taip, tačiau ar iš to nekyla ir mūsų neisavertiškumo kompleksai? Juk kol mūsų laimėjimų neįvertina Europa, tol savo žemėje pranašais negali tapti nei mūsų mokslininkai, nei menininkai. Kelias į pripažinimą net ir

savo Tėvynėje veda per Europą. Skaudus paradoksas, bet taip yra.

Iš tiesų taip yra. Tačiau kiekvienas renkasi savo reikšimosi areną. Vis dėlto juk M. K. Čiurlionis pripažintas ne vien Lietuvoje. Per Lenkiją ir Rusiją M. K. Čiurlionis tapo žinomas ir tarptautiniu mastu. Tą patį galima pasakyti apie poetą Jurgį Baltrušaitį, daugelį kitų lietuvių.

Bet šie pavyzdžiai tik patvirtina, kas pasakyta: kol svetur nebuvo pripažinti, nedaug ką reiškė ir savo Tėvynėje.

Kita vertus, dėl to šie kūrėjai juk netapo mažesni. Kiekvienas iš jų pasižymi savo objektyviu didumu.

Apie saviironijos svarbą

Tačiau pripažinkite, jog subjektyvusis veiksnys turi labai didelę reikšmę, net jei kalbame apie objektyvius dalykus. Jeigu išsigilintume, tai ir šiuo metu mes labiau susirūpinę ne objektyviomis vertybėmis, o įvaizdžio kūrimu. Atrodytų, mokslinio straipsnio objektyvi vertė nepriklauso nuo to, kur jis išspausdintas – ISI ar lietuviškame mokslo žurnale. Bet šios objektyvios tiesos mums niekaip nepavyktų įrodyti tiems, kurie mokslines publikacijas vertina pagal tai, kur jos išspausdintos, o ne pagal tai, kas straipsnyje išspausdinta. Reikia įvaizdžio: atrodyti, bet ne būti.

Visa tai labai svarbu. Esame tarp dviejų kraštutinumų. Beje, savo prkalbą Vilniuje vykusioje Baltijos intelektualinio bendradarbiavimo konferencijoje užbaigiau tokiais žodžiais: krašte, kur aukščiausias „kalnas“ vos siekia 300 m, o didžiausio krioklio aukštis – 2 metrai, į visa tai, taip pat ir pačius save, turėtume žvelgti su tam tikra saviironijos doze. Jeigu žmogus ir tauta praranda saviironijos dovaną, tai didelis nuostolis. Tada nesunku ir pasimesti: įsivaizduojame, jog pakilome labai aukštai, pradėdame kalbėti nenatūraliu balsu.

Kita vertus, žmogus ir tauta visa turi jausti savo vidinį orumą, turėti optimizmo, pasitikėjimo savo jėgomis, tam tikra prasme tikėjimo savo misija. Antai mane labai stebina, kad tokios talentingos tautos kaip lietuvių ir vengrų Europoje pirmąją ir pagal savizudybių bei autoavarijų skaičių. Kodėl taip yra?

Matyt, kai kurie žmonės nebemato prasmės gyventi. Neturi dėl ko gyventi.

Aš taip pat galvoju, kad daug žmonių tiesiog pasimete. Toks pat pereinamasis laikotarpis Lietuvą ištiko ir XIII a., Mindaugo laikais. Žmonės taip pat jautėsi pasimete, išmušti iš įprastos gyvenimo tėkmės, nebežinodami, ar rinktis krikščionybę, o gal likti prie seno tikėjimo. O dar visai neaišku dėl ekonominės ateities.

Jei dar nėra santarvės ir tarpusavio supratimo šeimoje, tai gali būti paskutinis lašas.

Žinoma, ir alkoholizmas, asmenybės degradavimas. Niekas neišgelbės, jeigu nėra vidinio orumo ir savo vertės pajautimo. Bet visa tai turi būti atmiešta, kaip sakiau, geros dozės saviironijos.

Ir orumas, ir savo vertės pajautimas, ir net saviironija nėra iš aukščiau duota dovana. Visa tai žmoguje reikia ugdyti. Geriausia – nuo mažens.

Pagaliau truputį net ir pavydėdami galime mokytis iš žydų. Jie save nuo seno laiko išrinktą tauta ir ši savybė, man regis, jiems diegiama nuo mažens: *Tu gabus, talentingas, tu daug pasieksi...* Štai šito ir mūsų tautos turėtų mokytis iš žydų.

Bus daugiau

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

APTARTA PASAULINIO VANDENYNO TYRIMŲ RAIDA

Prie svarbiausio muziejaus eksponato – legendinio laivo Vityaz – Lietuvos atstovai: dr. Vykantas Dubra, prof. Egidijus Trimonis ir dr. Juozas Dubra

Jūros ir vandenynai žmonijos gyvenime nuo neatmenamų laikų yra labai svarbūs. Neatsitiktinai labiausiai apgyvendintos yra pajūrio sritys, kur susitelkę apie du trečdalius pasaulio gyventojų. Tačiau nuolat didėja dėmesys ne tik pakrančių juostai. Dabar jau net iki 40 proc. vandenynų ploto yra valdomos įvairiomis formomis.

Kokia informacija apie Pasaulinį vandenyną yra sukaupta iki šio amžiaus pradžios ir kokių idėjų įgyvendinimas padėjo pasiekti reikšmingų žinių visuomenei, jos ekonomikai, mokslui ir kultūrai kalbėjo ir svarstė pasaulio mokslininkai, susirinkę į VII Tarptautinį okeanografijos istorijos kongresą. Kongresas vyko gretimos mums srities centre – Kaliningrade, Pasaulinio vandenyno muziejuje, rugsėjo 8–12 d. Specialiai prieš kongresą buvo pastatytos naujos Muziejaus patalpos su puikia Kongresų sale (beje, pastatą statė Lietuvos statybininkai).

Kongrese dalyvavo per 20 valstybių mokslininkai, kurie savo pranešimuose, apvalaus stalo diskusijose aptarė svarbiausius mokslo pasiekimus bei atradimus. Ir tai buvo daroma ne tik tam, kad būtų prisiminti žymiausi mokslo kūrėjai bei jų darbai, bet svarbiausia tam, kad būtų geriau suprantama šiuolaikiniame pasaulyje susiklostanti padėtis, mokslinių tyrimų ir technologijų vystymosi tendencijos. Daug naujų problemų ir uždavinių atsirado tik dabar, kai jūrų ir vandenynų tyrimai pasiekė ganėtinai aukštą lygį. Daugelis dalykų, kurie praėjusio amžiaus pradžioje buvo laikomi fantastiniais, dabar jau virsta realiais projektais.

Jūrų ir vandenynų išteklių panaudojimas yra svarbiausias tikslas, kurio siekiant plėtojasi okeanologijos mokslas, nors žmogui hidrosfera tebėra sunkiausiai įveikiama. Kosmosą jau šturmuoja ir jame pabuvojo per tūkstantį astronautų bei kosmonautų, kai tuo tarpu didžiausią vandenyno gelmių gylį iki šiol tėra pasiekę tik du žmonės. Tačiau, nors tiesioginiai darbai vandenyno dugne, ypatingai svarbūs biologams ir geologams, dar nepakankamai išplėtoti, daug vertingų rezultatų yra pasiekta naudojant įvairius nuotolinius metodus.

Plenariniai Kongreso pranešimai nušvietė svarbiausius okeanografijos mokslo pasiekimus, įvertino jų reikšmę šiuolaikinių problemų sprendimui, tarptautiniam bendradarbiavimui, naujų technologijų, informacinių sistemų ir metodų panaudojimui jūrų ir vandenynų tyrimuose. Apie tai kalbėjo UNESCO atstovas, Aleksandrijos universiteto profesorius S. Morcos, E. Mills (Kanada), S. Lappo (Rusija), S. Z. El-Sayed (JAV) ir kt. Po plenarinių pranešimų buvo surengta apvalaus stalo diskusija *Okeanografijos ateitis*, kurioje labai aktyvūs buvo Rusijos atstovai, skyrę didelį dėmesį Pasaulinio vandenyno šelfų resursinio potencialo tyrimams (ypač energetiniam potencialui – naftai, dujų kondensatui). 2004 ir 2005 metais Rusija planuoja įvykdyti dvi dideles ekspedicijas Arkties vandenyne, kad galėtų parengti gerą argumentų bazę,

siekiant įgyvendinti valstybės geopolitinius interesus. O jie labai aiškūs – perkelti gilyn kontinentinio šelfo ribas Arkties vandens jūrose ir taip padidinti dabar egzistuojančių ir pagal 1982 m. Jūrų teisės konvenciją JTO patvirtintų ekonominių zonų plotus.

Didelio dėmesio Kongrese susilaukė nauja informacija apie iki šiol mažiau ištirtus Pasaulinio vandenyno mineralinius resursus – geležies-mangano koncentracijas, metalingas plutas, sulfidines rūdas Ramiajame ir kituose vandenynuose. Paieškiniiai-žvalgomieji darbai, vykdomi vandenynų dugno plotuose, turtinuose metalų rūdomis, praktiškai jau pavertė juos atskirų valstybių (JAV, Rusija, Japonija ir kt.) nuosavybe. O netolimoje ateityje ten veiks savotiškos „kasyklos“.

Dauguma mokslinių pranešimų

Pasaulinio vandenyno muziejaus salėje prof. Egidijus Trimonis ir Kongreso organizacinio komiteto pirmininko pavaduotojas dr. Viktor'as Striuk'as

buvo perskaityta specializuotuose Kongreso simpoziumuose, vykusiuose vienu metu skirtingose Muziejaus salėse. Simpoziumai buvo skirti svarbiausiems okeanologijos mokslo raidos etapams ir įvykiams, poliarinių sričių (Antarktida ir Arkties vandenynas) tyrimams ir įsisavinimui, žymiausiems jūrų ir vandenynų tyrėjams, mokslininkams, organizatoriams.

Daug dėmesio buvo skirta tarptautiniam bendradarbiavimui tiriant Pasaulinį vandenyną, o taip pat ir specialioms įvairių šalių moksliniams darbams, akcentuojant jų nacionalinį indėlį į okeanologijos mokslo vystymą. Įdomu išskirti tokius simpoziumus kaip Karinio jūrų laivyno indėlis vandenynų tyrimuose; šaltasis karas ir okeanografija (konveneris D. Van Keuren, JAV), Jūrinis Kenigsbergas, kuriame aktyviausi buvo Vokietijos ir Rusijos mokslininkai ir specialistai. Lietuvą Kongrese atstovavo dr. J. Dubra, dr. V. Dubra (AM Jūrinių tyrimų centras) ir prof. E. Trimonis (Geologijos ir geografijos institutas).

Pusę dienos dirbo sekcija *Okeanografinis švietimas*. Kongresų salėje greta akademikų ir profesorių keltą eilį užpildė jaunimas – vyresniųjų klasių moksleiviai bei studentai, kurie, greičiausiai, organizuotai buvo pakviesti pasiklausyti ką apie jų ateitį kalba mokslo žmonės.

Kongreso idėjos ir jame akcentuotos mintys nuteikia, kad XXI amžius turėtų būti Pasaulinio vandenyno pažinimo amžiumi, pakeitusiu praėjusį, kuriame ypač daug dėmesio buvo skiriama kosmoso pažinimui. Jūros ir vandenynai neabejotinai bus ne tik tranzitiniai, įvairių komunikacijų erdve, kurios svarba labai didelė, bet taps ir nuolatine žmonių veiklos ir gyvenimo vieta. Jūrų ir vandenynų paviršiuje iškilis nebe atskiros naftos platformos, bet didelės mobilios buveinės (kosmoso stotis jau žinome) ir gyvenvietės, kurios XXI amžiuje bus įprastas reiškinys, o ne pasaulio stebuklas. Tokie projektai (*The Palm, Oceanopol* ir kt.) jau pradėti.

Daug klausimų, susijusių su jūromis ir vandenynais, aktualūs ir Lietuvai, nors mums tenka tik nedidelis Baltijos jūros pakrantės ruožas. Tačiau, sparčiai didėjant Pasaulinio vandenyno reikšmei, pretenzijų į jo dugną turi jau net neįjūrinės valstybės. Todėl pirmieji Lietuvos nepriklausomybės metai suteikė nemažai vilčių, kad Lietuva, atgavusi kelią per Baltiją į Pasaulinį vandenyną, bus tikra jūrų valstybė. Tačiau pradėti ir sėkmingai vykdyti Baltijos jūros moksliniai tyrimai, bėgant metams, realios paramos negavo. Dėl finansų trūkumo liko nebaigti jūros dugno geologinės nuotraukos darbai. Ilgai ir kruopščiai ruošta valstybinio masto mokslo programa, skirta gamtinių procesų ir išteklių kaitos Baltijos jūroje dėsningumų išaiškinimui, irgi nebuvo paremta. Dar daugiau, Geologijos ir Geografijos institutų restruktūrizavimo metu buvo panaikinti jūrų geologiniai padaliniai. Tai gi nėra ko stebėtis, kad lieka tik patriukšmanti, ką daro ne tik žalieji, bet ir šalies valdžios atstovai, kai kaimynai skiria dideles investicijas jūriniam darbams, ruošdamiesi naftos gavybai Baltijos jūroje. Tokios mintys neapleido dalyvaujant Kongreso dalyviams skirtame priėmime, kurį surengė Kaliningrado srities gubernatorius, laivyno admirolas V. G. Jegorovas, suradęs laiko pabendrauti su visų valstybių atstovais.

Egidijus Trimonis

Universitetas – inteligentijos rengimo židinys (1)

Mokslo Lietuvos pašnekovas – Vilniaus pedagoginio universiteto rektorius, LR Prezidento patarėjas švietimo, nacionalinio ugdymo, mokslo politikos klausimais prof. Algirdas Gaižutis, Lietuvos mokslų akademijos tikrasis narys. Jis yra daugelio meno filosofijos ir kultūrologijos knygų autorius, Lietuvos mokslo premijos, Baltijos šalių asamblėjos premijos laureatas.

Rektorius kalbintas kelyje į Bazilionus Šiaulių rajone, kur rugsėjo 18 d. paminėta šio miestelio vidurinės mokyklos 230 metų sukaktis. Ta proga buvo surengta mokslinė praktinė konferencija, skirta vienuolių bazilijonų šviečiamajai veiklai Lietuvoje.

Valstybės ateitis – dabartinės mokyklos rankose

Geriamasis Rektoriau, ne paslaptis, kad esate labai užsiėmęs žmogus, atsakingos Jūsų užimamos pareigos. Šiemet esate išrinktas Vilniaus pedagoginio universiteto rektoriumi, tad rūpesčių dar padaugėjo. Tačiau nepaisant didelio užimtumo važiuojate į nedidelį Šiaulių rajono miestelį Bazilionus. Kodėl, kokią prasmę matote šioje išvykoje?

Pačiuose Bazilionuose niekada nesu buvęs, taigi šią kelionę galėčiau pavadinti ir šiek tiek turistine. O jei rimtai, tai šiuo atveju į Bazilionus vykti mane verčia kiti dalykai.

Pirmiausia LR Prezidento R. Pakso veiklos programoje yra gana daug turiningų akcentų, susijusių su vykstančia švietimo reforma, jaunimo dvasinio ir patriotinio ugdymo uždaviniais. Be abejo, mokyklai mes skiriame ir ateityje skirsimės daug dėmesio. Neseniai Prezidentas buvo pakvietęs švietimo ir mokslo ministrą Algirdą Monkevičių dar vienam pokalbiui. Prezidentui rūpi, ar pasiekta rezultatų mažinant nelankančių mokyklų mokyklinio amžiaus vaikų skaičių? Juk yra vaikų, kurie į mokyklą ateina tik dėl mokinio krepšelio, kuriuos mokinio pietų, kuriuos ten gauna.

Mokykloje daug problemų, kurias jaučia ir tėvai, ir mes, pedagogai. Kaip Pedagoginio universiteto rektoriumi, šie ir daugelis kitų klausimų man rūpi įvairiais požiūriais. Kalbėdamasis su ministru, Prezidentas R. Paksas iškėlė gerą mintį. Mes dabar labai rūpinamės mokyklų kompiuterizavimu. Tveriamie mokyklas, kurios miestuose bei apskrityse taptų pavyzdinėmis, iš jų būtų matyti, kaip reikia įgyvendinti naują mokymo ir jaunimo ugdymo programą. Tai labai gerai, tačiau jaučiame susilpnėjus dvasinį, dorovinį, estetinį jauno žmogaus ugdymą mokyklose bei universitetuose.

Ar tai ne vienas iš karštai diegtos rinkos ekonomikos bruožų, su kuriuo jau netrukome susidurti?

Iš tiesų kai kurie drastiškai pastarųjų mėnesių įvykiai, kai moksleiviai tampa tikrais nusikaltėliais, rodo, kad mokykla, pedagogai ir švietimo sistemos valdininkai daug ko nepadarė, kad pasiektume svarbiausius, sau keliamus tikslus. Abstrakčiai formuluojama, kad iš mokyklos turi išeiti išmoksinti, moralūs jaunuoliai ir merginos. Tačiau gyvenimo realybė daug sudėtingesnė, o teorinius modelius, nors ir gerus, smarkiai koreguoja praktika. Taigi tos paklaidos ir nuolatinių praktinių korekcijų poreikis mus visus, įvairių institucijų darbuotojus, verčia veikti išvien. Juk ne paslaptis, kad net mokyklose kai kurie moksleiviai rūko „žolę“, daug yra deklasuotų šeimų, kuriose sunku tikėtis bent kiek didesnio dėmesio savo vaikams. Tų šei-

mų tėvai slapstosi nuo socialinių pedagogų, kai kurie net paleidžia šunis, jei pamato juos ateinant. Tokia rūškana realybė.

Visiems svarbu suvokti, kad valstybės ateitis šiandien priklauso nuo pagrindinės ląstelės – mokyklos. Todėl visi turime jausti atsakomybę už mokyklos veiklą. Turimi mintyje tiek jos teikiamų žinių lygį, tiek pilietinį, dvasinį, asmenybinį ugdymą. Jis svarbiausias. Reikia individą išugdyti žmoniškai.

Žinovystė svarbu, bet ne svarbiausias tikslas

Man atrodo, kad net vadinamojo moksleivių parlamento dokumentuose yra mums, suaugusiems, gana netikėtų minčių. Tuose dokumentuose aš matau pačius vyresnių klasių moksleivius sutelkiant daugiausia dėmesio į žinių įgijimą ir vidinę kovą už žinias. Tačiau jie mažai domisi jų pačių bendruomenės gyvenimu: moksleivių renginiais, bendrų problemų sprendimu ir doroviniiais santykiais, vertybėmis. Tai kelia nerimą.

Didžiųjų miestų vidurinėse mokyklose bei gimnazijose kartais visai nematyti jokios užklausinės veiklos. Gal ji ir vyksta, bet tada iš kur tiek daug be aiškesnio tikslo ar užsiėmimo besibastančių moksleivių?

Labai įdomus klausimas. Ir kai tie moksleiviai įstoja į aukštąsias mokyklas, tai universitetinėse bakaluro ir magistro programose didžiausias dėmesys kreipiamas į profesinės parengties klausimus, t. y. profesinės kompetencijos, kuri paprastai sutapatinama su įgytų žinių, įgūdžių bagažu.

To per mažą?

Žinoma, žinios ir įgūdžiai – svarbu, nes tai padeda absolventui pritaipyti prie nuolat kintančių darbo rinkos sąlygų. Dabar kai kurie mūsų verslo atstovai gerokai per dažnai eskaluoja mintį, kad mūsų universitetai rengia būsimus bedarbius. Tokia pozicija suformuluota kai kurių verslo lyderių ir ja labai neatsakingai švaistomasi.

Ką šiai pozicijai galėtumėte priešinti?

Universitetai iš tiesų parengia absolventus, kurie sugeba dirbti tam tikrose specifinėse darbo vietose, tačiau universitetai vis dėlto sutverti ne vien tenkinti verslo ar pramonės poreikius. Privalome ieškoti sąlyčio taškų su verslu, darbdaviais, rinkta, bet negaliu sutikti su kategoriškais kai kurių darbdavių kaltinimais: girdi, universitetai konkrečiai jų darbo vietai specialistų neparengia. Tada leiskite man paklausti: iš kur tie žmonės žino, kas vyksta Europos universitetų gyvenime ir apskritai kas yra universitetas? Anksčiau buvo vadinamosios „pašto dėžės“, kurios buvo ir užsakovai aukštosioms mokykloms, o šios rengė toms „dėžėms“ specialistus. Į jų valdas nu-

plaukdavo nemažai fizikų, chemikų, inžinierių. Tuo metu buvo suformuluoti tam tikri griežti reikalavimai aukštosioms mokykloms. Tačiau dabar sąlygos ir rinka pasikeitė pačioje Lietuvoje, iš universiteto išėjęs specialistas greitai turės dar didesnę pasirinkimo laisvę tiek Lietuvoje, tiek Europos Sąjungos šalyse. Todėl brandžios profesinės žinios, gebėjimai, t. y. žinovystė, labai svarbu.

Tačiau be šių labai naudingų dalykų yra ir kitų. Universitetai taip pat yra mokslo ir kultūros židiniai, kurie sutverti ne vien verslui. Taigi bendradarbiaudami su verslo partneriais, kartu sprenddami mums rūpimus klausimus, neturėtume pamiršti universiteto, kaip pagrindinio inteligentijos rengimo centro, paskirties. Tai mus įpareigoja ir universitetams teikiama autonomija, jų statutų reikalavimai.

Tik dialogas

Šią Jūsų poziciją suprantu visai ne kaip rektorius mėginimą pasilengvinti savo vadovaujamo universiteto gyvenimą. Priešingai, keliate Vilniaus pedagoginiam ir kitiems universitetams itin sunkų ir svarbų uždavinį.

Iš tiesų parengti inteligentą sunkiau nei tik šiai dienai reikalingą specialistą. Mat ši diena labai greitai taps vakarykšte diena. Santykis tarp žmonių neturėtų būti tik kaip pataraujaujančio vadovinio ir duodančio, tam tikrą galimybę teikiančio darbdavio santykis. Tai turi būti dialogas – tik tokį santykį galiu suprasti ir palaikyti. Niekaip nesusitaisyčiau su tokiais neatsakingais pareiškimais, girdi, praėjusiais metais parengti keli tūkstančiai pedagogų, kurie iškart patekę į bedarbystės gniauztus... Iš kur tokie skaičiai? Panašiose diskusijose reikėtų rimčiau vertinti savo pačių žodžius.

Suprantama, visada buvo ir bus, kad universitetą baigęs žmogus ne visada įsidarbina, kitas gal net nutolsta nuo įgytos specialybės, įsidarbina kitoje srityje. Taip visame pasaulyje, taip ir Lietuvoje. Nereikia naiviai manyti, kad mes esame kito kaimo žemė, tarptautinė patirtis mums nerūpi ir kaskart mums reikia išradinėti savo pačių dviratį. Man labai svarbu, kad universitetą baigęs žmogus būtų visavertė asmenybė, jaučianti atsakomybę, sugebanti bendrauti, siekianti naujų kūrybiškumo pakopų. Štai tokią asmenybę išugdyti daug sudėtingiau nei tik tam tikrą specialybės žinių bagažą įgijusį žmogų.

Be to, nereikėtų pamiršti, kad yra daug tokių specialybių, kur po universiteto žmogus įsidarbina įmonėje ir per koki pusmetį ar metus išmoka prisiderinti prie jos reikalavimų. Įvairiose šalyse naujiems darbuotojams taikomas bandomasis laikotarpis, kuris gali tęstis iki metų. Visa tai rodo labai rimtus darbuotojo ir darbdavio santykius. Adaptacija būtina, nes kiekviena įmonė ar

Vilniaus pedagoginio universiteto rektorius akad. Algirdas Gaižutis

institucija turi savo ypatumus, tradicijas, reikalavimus ir panašiai.

Taigi universitetai nėra viščiukų peryklos, kuriems būtų svarbiausia pagal kokios nors darbdavių konfederacijos modelį „gaminti“ vienkopus ar kitokius specialistus.

Universitetų diskusija su kolegijomis

Tačiau pripažinkite, jog ir universitetai neturi būti atitrūkę nuo valstybės reikmių, o juk būtent verslas greičiausiai reaguoja į rinkos, taigi tam tikra prasme ir į gyvenimo, pokyčius. Jei universitetai nori iš valstybės gauti lėšų, tai turi atlikti ir tam tikras prievolės valstybei, tuo pačiu ir verslui, nes be verslo labai greitai išsėks visi valstybės gyvybės šaltiniai.

Universitetai pertvarko savo mokymo programas – bakaluro, magistro, nuolat atsižvelgia į rinkos ir Europoje vykstančius pokyčius. Tad kaltinimas *a priori*, nepateikus konkrečių faktų, nedavė ir neduos rimtų rezultatų. Galime tik diskutuoti ir ieškoti bendrų sąlyčio taškų.

Ne kartą teko pastebėti, jog kai tik verslo, pramonės ar net bankų atstovai pradeda vertinti mūsų aukštųjų mokyklų parengtus specialistus, labai dažnai pagiria geriausių kolegijų absolventus, bet kartais negaili pipirų universitetų auklėtiniams. Girdi, kolegijos dirba tai, kas reikalinga, o universitetai atitrūkę nuo realybės.

Nustebau, kai vienas atsakingas Švietimo ir mokslo ministerijos pareigūnas pareiškė, kad šiuo metu Lietuvoje yra 47 aukštosios mokyklos ir kolegijos. Natūralu, kad kolegijų skaičius labai išaugo. Aš ir pats buvau už tai, kai vyko diskusijos, ar jau laikas tvirti kolegijas. Mokslo Lietuvoje dar gniauzti kolegijų steigimo reikiamybę, teigdamas, kad kuo anksčiau jas pradėsime steigti, tuo bus geriau. Kai kurios kolegijos iš tiesų sėkmingai dirba, turi autoritetą ir gerą vardą, jaučia praktinio gyvenimo pulsą. Tam tikro lygio specialistą kolegijos nebloggerai parengia.

Tačiau tik laikas visa sustatys į savo vieta.

Diskusijose su kolegijomis universitetai turi ieškoti tam tikrų dermių. Ir tos kolegijos, kurios šliejasi greta universitetų ne tik deklaratyviais raštais, ir universitetai iš tarpusavio bendradarbiavimo gali turėti tam tikros naudos. Vis dėlto kolegijų mokslinio potencialo nereikėtų nelyginti su universitetų galimybėmis. Daugelyje veiklos sričių to universitetinio, gilesnio ir universalesnio išsilavinimo gal išties nė nereikia. Kuklesnei, siauresnei specialybei kolegija gali labai gerai žmogų parengti.

Tačiau negerai, kai verslininkas ar bankininkas pradeda bravūruoti atsitiktiniu pavyzdžiu, kad štai kolegija baigęs specialistas geriau susitvarko su užduotimis nei universiteto diplomą turintis darbuotojas. Tokių pavyzdžių visada galima rasti, nes ir universitetą baigęs vienas silpnėnis, kitas gabesnis, o trečias gal iš viso talentingas ar net genialus žmogus. Ta gradacija buvo ir liks ateityje. Visada pasitaiko, kad vienas kitas kolegiją baigęs jaunuolis gali pranokti ir universiteto absolventą. Tačiau tai atvejų logika, o ne įrodytas, jog su kolegijų atsiradimu nereikalingi universitetai. Aš manau, kad mūsų studijų sistema ir ateityje bus universitetinė bei kolegine, vykdanči bendrus projektus ir programas. Esu už bendradarbiavimą, o ne susipriešinimą.

Kalifornijoje vertinami lietuviai pedagogai

Tačiau iki šiol tokių bendradarbiavimo sutarčių, dvišalių projektų Vilniaus pedagoginis universitetas su kolegijomis dar nėra sudaręs?

Pradėjęs rektorius kadenciją apie tai galvoju, bet per tuos keletą mėnesių rankos dar ne viską pasiekia. Iš tiesų bus pasirašyti bendradarbiavimo raštai ir pradėsime rimtai dirbti su kolegijomis, taip pat su

Nukelta į 9 p.

JŪROS LIGA, TURPINANTI LIETUVOS MOKSLĄ

Vidurvasarį gimusiems dažnai pavyksta išvengti gimtadienių ir net didesnių jubiliejų minėjimo, nes ir sukaktuviniškai, ir jų bendradarbiai visada gali pasiteisinti: atostogų metas, kur čia visus sugaudys. Nebent rudenį. O rudenį jau kitos sukaktys ir rūpesčiai.

Vis dėlto prof. Vytauto Gudelio 80–metis, kuris turėjo būti minimas liepos 13–ąją, nebuvo pamirštas ir rudenį. Lietuvos mokslų akademijos tikrasis narys buvo labai gražiai pagerbtas Akademijoje, dalyvaujant profesoriaus mokiniais, kolegoms, jo talento ir daugybės padarytų darbų gerbėjams. Šių iškilnių prasmingumą dar labiau pabrėžė ir Vytautui Gudeliui už nuopelnus geografijai įteiktas Lietuvos geografų draugijos profesoriaus Kazio Pakšto medalis.

Ir dar viena išskirtinė popietės ypatybė. V. Gudelio pagerbimo renginiui vadovavo išvakarėse visuotinėje rinkiminėje sesijoje išrinktas naujasis Lietuvos mokslų akademijos prezidentas akad. Zenonas Rokus Rudzikas. Tai buvo pirmasis viešas renginys, kuriam Z. R. Rudzikas vadovavo jau kaip Akademijos prezidentas.

Iškart pasakysime, jog naujasis prezidentas pasitenkino keliais V. Gudelio įvairiašakę mokslinę veiklą apibūdinančiais sakiniais ir išsamesnį pakvietė žodį tarti vieną iš jubilieato mokinių – doc. dr. Ričardą Baubiną, Geologijos ir geografijos instituto tarybos pirmininką. Tai buvo puikus pranešimas, kur kiekvienas V. Gudelio prasmingo gyvenimo ir vaisingos mokslinės veiklos kelio etapas atskleidė visa pilnatve. Tikriausiai kiekvienas to renginio dalyvis pajuto tikrą pasididžiavimą, kad turime tokį Baltijos jūros ir jos pakrantės tyrėją, tarptautiniu mastu pripažintą, plačiai žinomą ir gerbiamą mokslininką, kurio darbai – tai Lietuvos ir tarptautinio mokslo lobis.

Juk ką besakytum, o į Baltiją žiūrime ne tik vasaros poilsiautojo Palangos paplūdimyje akimis. Žiūrime ir prof. Vytauto Gudelio akimis, skaitydami jo mokslo populiarinimo straipsnius, kartu išgyvename, sielojamės dėl Baltijos jūros, Kuršių marių ar Kuršių Nerijos problemų. Beje, ne vien dėl jūros reikalų sielojosi profesorius, bet ir dėl daugelio kitų gamtonaudos ir gamtos saugos, kultūros paveldo dalykų. Skirtingai nuo pustomų kopų smėlio visi tie dalykai

nedingsta, laiko nenupustomi, bet giliai nugula mūsų sąmonėje, pamazū virsta veiklos ir moralinėmis nuostatomis. Gal ir patys to nejausdami pradėdami į įvykius, reiškinius žvelgti šiek tiek tarsi ir profesoriaus V. Gudelio žvilgsniu. Žinoma, tai gal ir per drąsiai pasakyta, šiandien gali atrodyti net dviprasmiškas pasakymas, nes mūsų mokslininko regėjimas nebėra toks aštrus, koks buvo jaunystės metais, užtat tai giliu žinojimu, didele erudicija ir inteligentiškumu pasižymintis žvilgsnis.

Mums nėra paprasta pasakyti, kada Kaune gimęs ir Panevėžio gimnaziją baigęs Vytautas Gudelis susirgo tą jūros „liga“, kuri tęsiasi ligi šiol daug metų ir iš kurių daugiau nei pusšimtis atiduota Baltijos jūros ir jos krantų tyrinėjimams. Gal tą pirmąjį postūmį reikėtų sieti su 1933 m. vasara, kai Palangos pajūryje vyko skautų stovykla, į kurią atvyko ir skautų organizacijos įkūrėjas anglų pulkininkas lordas R. Baden–Powelis. Toje stovykloje dalyvavo ir Vytautas Gudelis, kuriam tada tebuvo 10 metų.

O gal tą tvirtą ištikimybės jūrai mazgą visam gyvenimui užrišti pavyko 1951–ųjų vasarą, kai Lietuvos MA Geologijos ir geografijos instituto mokslinis sekretorius Vytautas Gudelis dalyvavo kompleksinėje Kuršių marių ekspedicijoje. Labai trumpam tada pavyko išplaukti į jūrą. Kaip teigia vienas tos ekspedicijos dalyvis, per tą iškylą Vytautas Gudelis susirgo jūros liga. Ir serga ligi šiol. Mūsų visų džiaugsmui, nes ši liga gal kaip jokia kita praturtino Lietuvos mokslą ir mūsų žinojimą apie Baltijos jūrą.

Kad ilgiametams susirgo jūros liga ir negrįžtamai tapo Baltijos apologetu, be abejo, esama ir prof. Kazio Pakšto nuopelnų. Tiksliau tariant, šio lietuvių geopolitiko dar tarpukaryje keltų idėjų poveikio. Kiek tos idėjos paveikė Lietuvos visuomenę ir atskiras asmenybes, tikriausiai reikėtų atskirai tyrinėti, ko gero, gautume įdomių išvadų.

Vienos tyrimų srities jam buvo per maža

Taigi Vilniaus universiteto pirmosios pokario geografų laidos diplomantas V. Gudelis atsidėjo Baltijos jūros geologijos tyrinėjimams. 1954 m. apgynė mokslų kandidato

Lietuvos MA tikrasis narys prof. Vytautas Gudelis su žmona Romana savo 80-mečio minėjime

disertaciją *Apie Baltijos jūros geologinę raidą*. Šiai mokslų sandūros sričiai būtinos ne vien geologijos, bet ir geografijos, fizikos, taip pat ir kitų mokslų teikiamos žinios. Įdomu, ir į tai atkreipė dėmesį savo prakalboje dr. R. Baubinas, kad V. Gudelis visą gyvenimą ir dirbo mokslų sandūros arba labai plačių tyrimų baruose. Ko gero, tai profesoriaus visos mokslinės biografijos esminis bruožas.

Atrodytų, Baltijos jūros geologija turėjo į savo problematikos gelmę visam gyvenimui įsiurbti V. Gudelį, tačiau jis sugebėjo pradėti ir jūros krantų tyrimo darbus. Sukūrė originalius tų tyrimų metodus, sudarė Baltijos jūros krantų žemėlapius. Šie tyrinėjimai reikšmingi tarptautiniu mastu, pagaliau V. Gudelio dėka Lietuvoje buvo suformuota ištisa šios srities tyrinėtųjų mokykla. Jeigu paskaičiuotume, kiek tyrimo jūros kranto kilometrui tenka mokslo daktarų, tai įsitikintume, kad Lietuva pirmąja pasaulyje. Taip teigė R. Baubi-

nas ir nėra pagrindo juo netikėti.

Apibendrinant pasakysime, jog V. Gudeliui teko atsistoti prie visai naujų mūsų mokslui tyrimo sričių „šturvalo“. Išvardinsime bent kai kurias, kurių pradininku ir plėtoju teisėtai vadiname V. Gudelį. Tai Baltijos jūros geologijos, jūros krantų tyros ir neotektonikos sritys. Vienam tyrinėtoju jau ir to, kas išvardyta, būtų labai daug, tačiau bijau, kad V. Gudelio mokinių ir kolegų būsi-

me sugėdinti, nes mėgindami apibūdinti mokslininko veiklą labai daug ko nepasakėme. Ir išties būtina papildyti.

Prof. V. Gudelio mokslinė veikla aprėpia tris geomokslius: geografiją, geologiją ir okeanografiją. Savo ruožtu tai mokslai, kurie nagrinėja litosferos, hidrosferos ir atmosferos reiškinius bei procesus. Maža to, V. Gudelis klojo lietuviškosios jūros krantų tyros mokyklos pamatus, ir jie pakankamai tvirti, kelia ir kitų kraštų žinovų susižavėjimą, o kartais ir šviesų pavydą – kad Lietuva turi tokį mokslininką.

Būtina pasakyti, kad V. Gudelis pradėjo ir išplėtojo Lietuvoje tokias visiškai naujas tyrimų kryptis kaip paleogeografiją, holoceno stratigrafiją ir paleogeografiją, geomorfologiją. V. Gudelis yra ir mūsų geopolitikas, taip pat didelis gamtonaudos bei aplinkosaugos autoritetas. Maža to. Jis parašė 14 monografijų, per 700 mokslinių ir mokslo populiarinimo straipsnių, sudarė ir išleido tris terminų žodynus, taigi nusipelnė ir lietuviškos kalbotyros bei terminijos mokslui. Toli gražu ne kiekvienam pavyksta į mokslo apyvartą paleisti daugiau kaip 300 mokslo terminų – V. Gudeliui pavyko.

Beje, vardydamas mėgiamiausius laisvalaikio užsiėmimus profesorius mini archeologiją, antropologiją ir kalbotyrą. Trys nepaprastai gilios žmogiškojo pažinimo gelmės ir visose jose figūruoja žmogus, jo veikla. Gal todėl net ir kalbėdamas apie negyvos materijos darinius, kuriuos tyrinėja geologija, V. Gudelis moka pasakyti visiems aiškiai, suprantamai, nes tai žmogiškuoju pažinimu ne tik išsąmoninti, bet ir perjausti dalykai.

Daugelyje sričių mokslininkas
Nukelta į 9 p.

Prof. Vytautui Gudeliui Lietuvos geografų draugijos profesoriaus Kazio Pakšto medalį įteikia prof. Stasys Vaitekūnas (viduryje) ir doc. dr. Ričardas Baubinas

Lietuvos MA prezidentas akad. Zenonas Rokus Rudzikas įteikia Akademijos garbės raštą jubiliatui akad. Vytautui Gudeliui

Iš garsiųjų plejados

Tarp 2002 metais išrinktų Lietuvos mokslų akademijos užsienio narių yra ir pasaulinio mokslo žymybės Nobelio premijos laureato fiziko Žoreso Alferovo iš Rusijos pavardė. Renkant naujus užsienio narius savotiško šarmo suteikė tas faktas, kad Ž. Alferovas buvo vienintelis iš naujai išrinktųjų, už kurį Lietuvos MA iš 27 balsuojančių vienas vis dėlto pasisakė prieš. Už visus kitus pasiūlytus užsienio narius balsuota vieningai.

Gera proga išjudinti mūsų fizikos metro, Lietuvos MA tikrojo nario, buvusio ilgamečio Akademijos prezidento, o dabar Pasaulinės laboratorijos Lietuvos skyriaus vadovo prie Mokslų akademijos prof. Juro Poželos prisiminimus. Mūsų fizikui yra tekę bendradarbiauti su savo žymiuoju kolega iš Rusijos MA A. Jofės fizikos technikos instituto. Iki šių metų birželio akad. Žoresas Alferovas išstisus 16 metų buvo šio instituto Sankt Peterburge direktorius, o ir dabar išlieka mokslo gyvenimo verpete: jis yra Rusijos Federacijos Valstybės Dūmos narys, Rusijos MA viceprezidentas.

Profesoriaus Ž. Alferovo inauguracinė paskaita Lietuvos MA Mažonoje salėje vyks spalio 13 d. 16 val.

Greitai išvysime ir Lietuvoje

Gerbiamasis akad. Jurai Požela, prašome pakomentuoti, kodėl Lietuvos MA naudinga savo užsienio nariu išrinkti prof. Žoresą Alferovą?

Tai didelė garbė Lietuvos MA. Lietuvos fizikai jau penki dešimtmečiai glaudžiai bendradarbiauja su Žoresu Alferovu ir jo kolegomis A. Jofės fizikos technikos institute Sankt Peterburge. Šis institutas tapo puikia mokykla daugeliui Lietuvos mokslininkų: R. Katiliui, T. Lideikiui, B. Vengaliui, E. Šimulytei, V. Jucienei ir kitiems. Daugelis gerų mūsų mokslinių darbų Lietuvoje buvo padaryti su galio arsenido ir kitais puslaidininkiais dariniais, pagamintais būtent A. Jofės fizikinės technikos institute, kurio direktoriumi daug metų buvo Ž. Alferovas. Bendradarbiavimas su aukštos klasės to instituto mokslininkais mums buvo ir lieka labai naudingas.

Žoresas Alferovas – tai ne šiaip garbės akademikas, bet labai aktyviai „veikiantis“ akademikas, dirbantis svarbiuose mokslinių tyrinėjimų baruose. Jis yra labai aukšto tarptautinio rango mokslo specialistas, kurio pasaulinį pripažinimą rodo ir 2000 m. gauta Nobelio premija.

Neabejoju, kad šis naujas Akademijos narys gali būti vienas reikšmingiausių ir naudingiausių Lietuvos mokslui. Juk kaip tik šiuo metu Puslaidininkų fizikos institute ir kai kuriose šalies mokslo institucijose formuojama nauja prioritetinių tyrinėjimų kryptis – nanotechnologija, kur Ž. Alferovas gali daug patarti ir padėti.

Kad ši nauja nanotechnologijų kryptis mūsų šalyje formuojama pirmiausia svarbu Lietuvos mokslui ar tarptautiniam mokslui?

Reikia turėti mintyje, jog

Europa šios srities tyrinėjimuose gerokai atsilieka nuo JAV ir Japonijos. Todėl labai svarbu, kad kaip būsimoji Europos Sąjungos narė Lietuva kuo aktyviau įsitrauktų į bendrą ir tarptautiniu mastu reikšmingų mokslo problemų sprendimą.

Laiko būtinybės diktuojamas prioritetas

Štai Jūs sakote – prioritetas. Per kelis metus staiga išnir naujas prioritetas – nanotechnologijos, ir visi puolė godžiai draskyti grobį. Tarsi viduržemio vilkai ėriuką. Visi nori atsiplėšti gardaus kėsni.

Mokslo prioritetų aš nelyginčiau nei su vilkų draskomu ėriuku, nei su dalijamu pyragu. Europa vienijasi, norėdama išsaugoti savo pozicijas konkurencinėje kovoje su JAV ir Japonija. Jei to nedarytų, Europa atsidurtų tarp atsiliekančių valstybių. Todėl nenorėčiau sutikti, kad nanotechnologijos – dirbtinis kieno nors sugalvotas prioritetas, patogus dalytis skirtingais pinigais. Ne, tai laiko būtinybės diktuojamas prioritetas. Žinoma, tai ne vienintelis prioritetas, kurį būtina Europai plėtoti, jeigu nori atlaikyti milžinišką tarptautinę konkurenciją, kuri vyksta ir moksle.

Prof. Juras Požela, už jo – LR Ministras Pirmininkas Algirdas Brazauskas

Ar seniai čia apie ekologiją buvo kalbama kaip apie svarbiausią ir amžiną žmonijos prioritetą?

Laikai pasikeitė, ir būtent dėl minėtos konkurencijos, į kurią teko įsivelti Europai. Ekologinės programos buvo ir lieka prioritetinės Europai ir visame pasaulyje, bet dabar Europai iškilė didelės naujos problemos, todėl ekologija atsидūrė tarsi antrame plane, o pirmiausia prioritetu tapo nanotechnologijos. Bet tai visai nereiškia, kad ekologija Europoje kiek nustumta į šalį, kad ir Lietuvoje ekologijai mes turime skirti mažiau dėmesio. Mūsų valstybėje ekologija ir toliau turi likti tarp prioritetų. Dalyvaudami Europos tyrinėjimų erdvėje mes turime laikytis europinių prioritetų, o savo valstybėje visada turime išlaikyti nuosavus prioritetus, vieni iš kurių yra Lietuvos gamtos, aplinkos, lietuvių kalbos ir Lietuvos istorijos prioritetai. Niekas kitas už mus pačius šiomis mūsų vertybėmis nepasirūpins. Šia prasme nėra normalu, kad ekologinei programai

EUROLIT dvejus metus nepasiseka gauti finansavimo.

Kad puslaidininkiai derėtų

Grižkime prie Žoreso Alferovo. Kiek prisimenu, ne už nanotechnologijų srities tyrinėjimus jis tapo Nobelio premijos laureatas?

Nobelio premija jam buvo suteikta už tyrinėjimus puslaidininkų fizikos srityje, už vadinamųjų heterosandūrų ir heterostruktūrų tyrinėjimus. Lietuviškai kalbant, heterosandūros ir heterostruktūros – tai įvairialyčiai dariniai, faktiškai dviejų skirtingų puslaidininkinių medžiagų kontaktai. Nanotechnologijoje kaip tik ir slypi pagrindiniai tų įvairialyčių darinių elementai. Matote, puslaidininkų fizika – tai daug platesnė sritis, o nanotechnologija – tai viena iš technologinių priemonių, kaip kuo daugiau elementų įdėti į tam tikrą medžiagos tūrį. Kalbu kiek supaprastintai, tačiau ateities rinkoje išvirtins tie įtaisai, į kuriuos bus įdėtas didesnis reikalingų elementų kiekis, taigi įveiks nanotechnologijos sunkumus. Štai kodėl nanotechnologija ir tapo prioritetine Europos Sąjungos tyrimų sritimi.

Žoreso Alferovo tyrinėti įvairialyčiai dariniai ir įvairialyčių sandūros

jų skirtingo laidumo puslaidininkų kontaktas, bet skirtingų puslaidininkų kontaktas. Pavyzdžiui, vienas kontaktas – indžio galio arsenido (InGaAs), o kitas – aliuminio galio arsenido (AlGaAs). Ž. Alferovas šias puslaidininkines medžiagas savo tyrinėjimuose kaip tik ir naudoja.

Jeigu tarp dviejų skirtingos sudėties puslaidininkų galima padaryti elektrinį kontaktą, tai ir bus įvairialyčių darinys. Technologikai neįmanoma tarp visų elementų padaryti tą sąlytį ar junginį, pavyksta tik tarp kai kurių puslaidininkų. Turi sutapti tų puslaidininkų kristalų elementarios gardelės dydis. Jeigu vieno puslaidininkio kristalą auginsime ant kito puslaidininkio, ir jeigu bus skirtingas jų gardelės dydis, tai jie nesukibs, nesuderins. Tai štai ir svarbu rasti tuos puslaidininkius, kurie dera vienas prie kito ir juos įmanoma suauginti.

Ž. Alferovas vienas pirmųjų pasaulyje ir ėmėsi tų darbų. Antras svarbus dalykas, kad tie įvairialyčiai dariniai pasižymi naujomis savybėmis. Viena tų savybių – labai pagerina tranzistoriaus darbą. Kitas dalykas – atsiranda lazerinio veikimo galimybė. Tai ir yra optoelektronikos pagrindas, kadangi visi optinio ryšio pagrindai – įvairialyčiai dariniai.

Koks yra Jūsų asmeninis ryšys su Žoresu Alferovu? Kiek žinau, Jums yra tekę ne kartą susitikti, bendrauti, tad gal ir bendradarbiauti?

Su Žoresu Alferovu esu pažįstamas nuo mano aspirantūros Leningrade (dabar Sankt Peterburgas) laikų, t. y. prieš pusamžį. Nuo tada užsi- mezgė ir asmeniniai ryšiai. Mano draugystė su juo ir jo draugais, užsi- mezgusi tuo laiku, tęsiasi iki dabar.

Drašos šiam žmogui niekada nestigo

Kad Ž. Alferovas yra didelis mokslininkas, niekam nekyla abejonių. O ką galvojate apie jo pažiūras?

Ką besakytume, Žoresas Alferovas nėra vienas iš daugelio, tai labai gilią vagą ariantis ir gilų pėdsaką moksle paliekantis mokslininkas. Sankt Peterburge, tuomet dar Leningrade, jis organizavo puikią bazę moksliniams tyrimams A. Jofės fizikos technikos institute, tomis galimybėmis naudojosi ir Lietuvos fizikai. Be to, Ž. Alferovas prie savo vadovauto instituto dar tarybiniais laikais sukūrė Mokslinį centrą, kuris faktiškai ir dabar tebėra vieno Sankt Peterburgo universiteto fakultetas. Tai yra draši ir nauja iniciatyva Rusijos švietimo sistemoje jungiant mokslą ir švietimą, rengiant jaunimą moksliniam darbui. Aš manau, kad tai geras pavyzdys ir Lietuvai, kaip pritraukti mokslo tiriamųjų institutų mokslininkus prie švietimo darbo. Už to centro organizavimą prie instituto tuo metu galėjo būti patrauktas baudžiamojam atsakomybėn, kadangi tokie dariniai „netilpo“ į to meto įstatyminę bazę. Bet Ž. Alferovas rizikavo, nes suprato didžiulę tokio žingsnio svarbą šalies moks-

Nobelio premijos laureatas prof. Žoresas Alferovas

lui, ir galėjo sau tai leisti.

Rusijos televizijos kanalų reportažuose Žoresas Alferovas dažnai rodomas Rusijos prezidento Vladimiro Putino aplinkoje, dažnai generolų ir kitų aukštų karinių laipsnių asmenų apsuptyje.

Kai dar buvau aspirantūroje, prisimenu, Ž. Alferovas kariniame jūrų laivynne branduoliniams reaktoriams darė tam tikrą puslaidininkinę automatiką. Tai buvo jo mokslinis darbas tuometiniame Fizikos technikos (vėliau A. Jofės fizikos technikos) institute.

Kaip gauti Nobelio premiją

Ko reikia, kad už fizikos srities darbus gautum Nobelio premiją? Pirmiausia būti didelės valstybės atstovu?

2000 m. Nobelio premiją fizikos srityje gavo du amerikiečiai ir rusas, vadinasi, didžiųjų valstybių atstovai. Visų trijų tyrinėjimų sritis bendra: puslaidininkų fizikos, elektronikos, nanotechnologijos ir įvairialyčių darinių tyrinėjimų ir kūrimo sritis. Viskas tarpusavyje siejasi. Be Ž. Alferovo amerikiečiai nebūtų galėję į Nobelio premiją pretenduoti. Štai H. Kroemeris yra įvairialyčių darinių teorijos pagrindėjas, tačiau be Ž. Alferovo praktinių darbų jo teorija nesužibėtų, nes būtent pastarasis išplėtojo tų įvairialyčių darinių praktinio taikymo galimybes.

Tai nėra pastarųjų metų naujaušias šios trijulės atradimas, jam mažiausiai dešimtmetis. Beje, ir kitam rusų fizikui Piotriui Kapicai Nobelio premija (1978 m.) buvo paskirta praėjus 15 metų nuo to laiko, kai tie darbai buvo padaryti. Albertas Einšteinas gavo Nobelio premiją už fotoefektą, nors dar prieš dešimtmetį sukūrė savo garsiosios specialiosios reliatyvumo teorijos pagrindus, kuri visiškai pakeitė pažiūras į erdvę ir laiką. Už šią teoriją ne mažiau buvo vertas Nobelio premijos. Ir fotoefekto teoriją jis sukūrė daug anksčiau, negu už ją buvo apdovanotas.

O vidiniai mechanizmai, kurie turi įtakos iškeliant kandidatus Nobelio premijai gauti, svarstant tuos kandidatus yra labai saviti ir sudėtingi, vargu ar šiame pokalbyje galime į tai reikiamai įsigilinti. Toli gražu ne visi verti premijos ją gauna, daugybė pavyzdžių, kai geriausiai negaudavo. Tokia gyvenimo realybė. Bet tai ne apie Žoresą Alferovą.

Ačiū Profesoriau, už naujojo Lietuvos MA užsienio nario ir savo kolegos Žoreso Alferovo, jo darbų bei šios labai įdomios fizikinių tyrinėjimų srities pristatymą.

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

JŪROS LIGA, TURTINANTI LIETUVOS MOKSLĄ

Atkelta iš 7 p.

padarė reikšmingų darbų, iškėlė originalių hipotezių, kurias patvirtinti ar paneigti turės kitų kartų tyrinėtojai, aprūpinti tobulesne aparatūra ir tyrimų metodika. Antai atlikdamas neotektoninius tyrimus Lietuvoje iškėlė originalias Žemės plutos judesių atsiradimo hipotezes. Su V. Gudelio pavarde sietina landšafto geochemijos (tada taip vadintos) mokslo užuomazgos Lietuvoje, dinaminės geomorfologijos ir kitų sričių tyrinėjimų plėtra. Pagaliau tai ir reikšmingi toponimikos, mokslo istorijos bei kartografijos darbai.

Ateičiai skirtos išvados

Įdomus dalykas: V. Gudelis tyrinėjo geologinę praeitį, o išvados skirtos ateičiai. Štai Aplinkos apsaugos ministerija parengė Baltijos jūros krantų gelbėjimo programą, tačiau dar prieš 14 metų V. Gudelio straipsnis Baltijos pakrantei – skubią pagalbą kėlė ir aktualino tas pačias problemas. Ir tai ne vienietinis pavyzdys. Juk tai profesorius pradėjo ir vykdė darbus, skirtus Kuršių Nerijos kopų tyrinėjimui. Jeigu ne tie darbai, vargu ar UNESCO tarp unikalių planetos gamtos paveldo objektų į saugotiną sąrašą būtų įtraukusi ir Kuršių Neriją.

Mokslininko darbų požiūriu platumas visada derinasi su gilumu, todėl V. Gudelio tyrinėjimai buvo labai vertinami tarptautiniu mastu, pelnę jam platų pripažinimą. Kelio į tarptautinį pripažinimą pradžia gali būti laikytini 1956 metai, kai Meksikoje vyko X pasaulio geologų kongre-

sas, jame atsirado ir pirmasis V. Gudelio darbas. Lietuvio pavardė tapo žinoma, kartu su jo bei jo mokinių darbais pamažu skverbėsi ir į pasaulio mokslo apyvarą. V. Gudelis pradėtas kviešti į tarptautines konferencijas, pasipylė prašymai perskaityti paskaitas viename ar kitame pasaulio universitete. Lietuvio mokslininko darbai tarsi būtų įgiję sparnus, jie skraidė į įvairias valstybes ir net žemynus, tačiau be paties autoriaus. Net į Baltijos jūros šalis nuvykti buvo didelė problema. Šiokios tokios galimybės, ir tai ribotos, atsirado, kai V. Gudelis tapo pripažintas jūros ir jos krantų tyrinėjimų problematikos pasaulinis autoritetas, buvo plačiai cituojamas ir jo nuomonė tapo savotišku mokslininko tais klausimais garantas.

Įdomus dalykas: jau gera dešimtis metų, kai V. Gudelis užsiima daugiausia konsultacine ir mokslo populiarinimo, mokslo istorijos dalykams skirta veikla, o visvien yra užsienyje labiausiai cituojamas Lietuvos geografas. Tokiu citavimų skaičiumi negali pasigirti joks kitas mūsų geografas.

Daug metų dėstęs Vilniaus universitete, perskaitęs daugeliui studentų išimintinų kursų, V. Gudelis 1969 m. tapo profesoriumi, buvo daugiau kaip 30 aspirantų ir doktorantų disertacijų, habilitacijos darbų vadovas. Taigi yra kam tęsti Mokytojo darbą, gilinti mokslinę problematiką.

Sunku būtų suskaičiuoti populiarias V. Gudelio paskaitas, kurias jis perskaitė įvairiuose Lietuvos miestuose ir rajonuose, taip pat mokyklose. Profesoriaus straipsniai spaudoje visuomet susilaukdavo visuomenės

Lietuvos geografai sveikina akad. Vytautą Gudelį

dėmesio, nes būdavo skirti aktualioms ir plačiai aptarinėjamosioms problemoms: kuriamiems pirmiesiems nacionaliniams parkams, gamtos ir istorijos muziejams. Todėl visuomenės į daugelį tų dalykų ir žvelgta V. Gudelio akimis, nes kaip jau sakėme, į daugelį mūsų gyvenimo sričių jis žvelgia ir plačiu, ir giliu žvilgsniu.

Tik per jūrą išplauksime į civilizacijos vandenį

Minint prof. Vytauto Gudelio 80 metų sukaktį jam įteiktas Lietuvos geografų draugijos profesoriaus Kazio Pakšto medalis. Už nuopelnus

geografijai – sakoma teikimo rašte, kurį kartu su medaliu jubiliatui įteikė Klaipėdos universiteto Senato pirmininkas prof. Stasys Vaitekūnas. Jo iniciatyva 1995 m. šis medalis ir buvo įsteigtas. Medalyje iškalti Kazio Pakšto žodžiai: *Tik per jūrą Lietuva išplauks į civilizacijos pasaulį*. Ši mintis išreiškia ir visos daugiašakės prof. Vytauto Gudelio mokslinės veiklos siekius, įprasmina ir nuceitą gyvenimo kelią.

Kasmet įteikiami du Profesoriaus Kazio Pakšto medaliai, antras medalis šiemet įteiktas žurnalo *Mokslas ir gyvenimas* redakcijai. Beje, būtent šiame žurnale daug metų spausdinami

prof. V. Gudelio straipsniai ne tik įsiminė skaitytojams, bet ir turėjo didelį visuomeninį poveikį.

V. Gudeliui taip pat buvo įteiktas Lietuvos mokslo akademijos garbės raštas, kurį jubiliatui gimtadienį, liepos 13-ąją, pasirašė tuometinis Akademijos prezidentas akad. Benediktas Juodka. Po to jubiliatą sveikino kolegos, bičiuliai, mokslo bendražygiai ir, žinoma, jo mokiniai. Lietuvos mokslo akademijos bibliotekoje veikia akademiko V. Gudelio darbų ir veiklos paroda.

Gediminas Zemlickas

Atkelta iš 6 p.

gimnazijomis bei vidurinėmis mokyklomis. Pedagogus rengiame pakankamai gerai. Kad ir toks pavyzdys. Prieš vasaros atostogas į Vilnių buvo atvykęs Kalifornijos valstijos iš JAV mokytojų tobulinimo ir kvalifikavimo centro direktorius. Mūsų Pedagoginiam universitetui jis atvežė vėliavą ir garbės raštą su prašymu užmegzti ryšius, pasikeisti delegacijomis. Ir štai kodėl ta trijų žmonių delegacija atvyko į Lietuvą. Jie pastebėjo, kad jauni žmonės, į jų valstiją atvykę iš Lietuvos ir įsidarbinę vaikų auklėjimo ar mokymo įstaigose, labai gerai integruojasi į JAV gyvenimą, yra puikūs mokytojai ir auklėtojai. Amerikiečiai pasidomėjo, ką jie yra baigę, ką studijavo. Pasirodo, dauguma baigė mūsų Pedagoginį universitetą, kurį Kalifornijos švietimo vadovai įvertino labai teigiamai. Amerikiečiai nori, kad mes jiems talkintume, o mūsų parengti pedagogai per jų centrus įsidarbinę Kalifornijos valstijoje. Tos valstijos vadovai nori pertvarkyti ir patobulinti savo švietimo sistemą, kad joje rastų vietą ir mūsų absolventai.

Padėsime vargšei Amerikai rengti pedagogus? Ko gero, patys amerikiečiai nebenori rinktis mokytojo profesijos. Ar tai demokratiškos amerikiečių švietimo sistemos rezultatas?

Žinoma, nemanau, kad tai labai gerai – rengti amerikiečius pedagogus naudojant Lietuvos valstybės išteklius. Bet malonu, kad amerikiečiai mus pastebėjo – mūsų absolventų išsilavinimą, žinių bagažą.

Skirtingai nuo kai kurių mūsų vietinių verslo atstovų ar net studijų kokybę perdėm reikliai vertinančių valdininkų. Jie kažkodėl mūsų absolventų teigiamybių linkę nepastebėti.

Universitetas – inteligentijos rengimo židiny (1)

Vilniaus pedagoginio universiteto rektorius akad. Algirdas Gaižutis perduoda LR Prezidento Rolando Pakso sveikinimus Bazilionų vidurinei mokyklai, mininčiai 230 metų sukaktį

Kad amerikiečiai mus vertina – labai įdomus ir reikšmingas faktas. **Į Jūsų pateiktą faktą galima pasižiūrėti ir kitaip. Gal Pedagoginio universiteto absolventai, o tiksliau – absolventės, nes daugumą jų juk sudaro moteriškos lyties atstovės, negauna darbo savo šalyje ir didelis jų procentas „nuteka“ Užatlantėn. Gal kitų mū-**

sų universitetų absolventų mažiau į tą Kaliforniją patenka, tad mažiau į akis krito tenyškščiams švietimo vadovams?

Protų nutekėjimas, manyčiau, nėra toks bauginantis, kaip kartais jis aprašomas spaudoje. Pirmiausia reikėtų remtis faktais, skaičiais. Jei lietuvaiteis sėkmingai išteka už užsieniečių ir šiek tiek atnaujina tautos

genofondą, tai dėl to taip pat nereikėtų iš nevilties laužyti rankų.

Šiuo klausimu Jūs mąstote šiek tiek moderniau už savo pašnekovą.

Svarbu, kad žmogus netaptų nelaimėlis. Todėl ir noriu savo kaip rektoriaus planuose daugiau dėmesio skirti pedagoginei studentų praktikai, ryšiams su gimnazijomis ir vidu-

rinėmis mokyklomis. Dabar mūsų studentų pedagoginė praktika iš tiesų „apsnūdusi“. Nusiušti studentą atlikti praktiką į nedidelį miestelį ar kaimą nemažai kainuoja, o praktikai neskiriama papildomų pinigų. Vietos švietimo skyriai tam reikalui taip pat neturi lėšų, o praktiką atlikti būtina. Atlikinėjame ir dabar, bet ji ne labai veiksminga.

Dabar ieškome partnerių Vilniaus mieste. Štai kad ir Simono Daukanto vidurinė mokykla, kur stiprus pedagogų kolektyvas. Tokios mokyklos ir turėtų būti universitetiniais poligonais. Taip pat vesime derybas su keliomis geromis Panevėžio vidurinėmis mokyklomis ir gimnazijomis. Viena iš jų – J. Miltinio menų gimnazija.

Manau, jog galime būti naudingi kolegijoms, nes pastarosios rengia specialistus iki bakaluro lygmens. Abejoju, ar dabartinės kolegijos galėtų rengti magistrus, nes tam jau reiktų teikti mokslinio darbo pagrindus. Visame pasaulyje magistrantus moko aukščiausios kvalifikacijos universitetų profesūra. Todėl vargu ar ką gudresnio mes sugalvosime.

Tad kolegijos suinteresuotos, kad jų absolventai galėtų tęsti aukštesnes studijas magistrantūroje. Natūralu, jog tai mūsų abišalis interesas, tad jau šiais metais su kai kuriomis kolegijomis užmegsime ryšius ir spėsime šiuos klausimus.

Suprantama, ne visos kolegijos gali su mumis turėti ryšių dėl magistrantūros, ypač jei jos rengia siauresnių specialybių specialistus. Šiaip ar taip, šiomis derybomis turėtų būti suinteresuotos abi šalys.

Bus daugiau

Kalbėjosi
Gediminas Zemlickas

Atkelta iš 1 p.

priešingas stovyklas. Vieni Tarybos veikloje matė pačios mokslo bendruomenės interesų atstovavimą šalies mokslo politikoje ir tam tikrą tos politikos stabilumo garantą. Radikaliam nusiteikusiems sparčių procesų mėgėjams Mokslo taryba atrodė mažai veiksminga, neinicijatyvi, žodžiu, dažniausiai tikras kliuvinytis greitesniems ir ryžtingesniems pokyčiams.

Skaitantys *Mokslo Lietuvą* turėtų būti neblogai susipažinę su Lietuvos mokslo tarybos V kadencijos veikla. 2003 m. pradžioje (Nr. 3) paskelbta Tarybos 2002–2003 m. veiklos ataskaita, per tą laikotarpį laikraštyje pasirodė ne vienas Tarybos pirmininko K. Makariūno poleminių straipsnių. Keista, kad oponentai į atvirą polemiką kažkodėl nedažnai ryždavosi stoti mūsų laikraščio puslapiuose, nors *Mokslo Lietuva* siekia (ir tai nėra paprasta) būti atvira įvairioms nuostatomis, nes tik per diskusijas įmanoma pažanga.

Svarbiausi 2003 metų darbai

V kadencijos pirmininkas K. Makariūnas priminė svarbiausius jo vadovautos Tarybos darbus 2003 metais. Nagrinėta, kaip ES palyginama įvairių šalių mokslinė veikla, kokie vertinimo kriterijai taikomi. Atkreiptas dėmesys į daugelio rodiklių svarbą vertinant mokslininko darbą. Ne paslaptis, kad Lietuvoje kai kurie rodikliai absoliutiniai, kiti išvis tarsi pamiršami.

Labai prieštaringos tendencijos valstybėje pasireiškė diskutuojant dėl publikacijų lietuvių ir anglų kalbomis. Ne paslaptis, jog kai kurių sričių lietuviškų mokslinių publikacijų šalyje leidžiamuose žurnaluose jau ne su žiburiu nerasi, pasitenkinama tik lietuviška anotacija. Mokslo tarybos nuostata buvo labai aiški, ir ji buvo išdėstyta nutarime bei rekomendacijose dėl lietuvių kalbos vartojimo. Pabrėžiama, kad lietuvių kalbos plėtoje ir gyvybingumui užtikrinti būtina vartoti lietuvių kalbą visose mokslo srityse. Pripažįstant, jog būtina skelbti daugiau mokslo darbų kitomis, labiau paplitusiomis kalbomis, ypač anglų kalba, kartu atkreipiamas dėmesys, jog būtą ydinga priskirti prie kokybiškai prastesnių lietuvių kalba parašytus straipsnius. Taigi mokslinių publikacijų kalbą turi lemti adresatas, t. y. kam straipsnis ar veikalas skiriamas.

Ilgai tęsėsi ir pagaliau galutinai baigta diskusija dėl dviejų mokslo laipsnių sistemos Lietuvoje. Išlieka daktaro ir habilituoto daktaro laipsniai. Asmenims, neturintiems habilituoto daktaro mokslo laipsnio, bet norintiems dalyvauti konkursuose eiti profesoriaus ar vyriausiojo mokslo darbuotojo pareigas, numatyta habilitacijos procedūra, kuria patikrinama, ar asmens mokslinė kvalifikacija atitinka tomų pareigoms keliamus reikalavimus. Šiuo atveju habilituoto daktaro mokslo laipsnis nesuteikiamas.

Lietuvoje pradeda veikti nauja doktorantūros tvarka, prie kurios nuostatų rengimo bei įteisinimo nemažai prisidėjo Mokslo taryba. Ji atliko mokslo ir studijų institucijų paraiškų teisei rengti mokslo daktarus ir teikti daktaro mokslo laipsnių ekspertizę, tų institucijų mokslo potencialo kokybės analizę. Atsižvelgus į šios analizės rezultatus bei Studijų kokybės vertinimo centro išvadas LR Vyriausybė suteikė reikalavimus atitikusioms institucijoms doktorantūros teisę.

Dar priminsime, jog Mokslo taryba LR Švietimo ir mokslo ministerijai pateikė siūlymus, kaip tobulinti mokslinės leidybos paramos sistemą.

Ko nepadarė V kadencijos Taryba, kokius veiklos trūkumus pripažįsta buvusios kadencijos pirmininkas? Nesisekė kontroliuoti naujų

Eugenijus Butkus – naujas Lietuvos mokslo tarybos pirmininkas

Lietuvos mokslo tarybos V kadencijos pirmininkas prof. Kęstutis Makariūnas jau perdavė estafetę VI kadencijos pirmininkui prof. Eugenijui Butkui ir pavaduotojai habil. dr. Ingei Lukšaitėi

aukštųjų mokyklų steigimą. Antai steigiant privačias aukštąsias mokyklas dažnai nebuvo atsižvelgiama į neigiamas Mokslo tarybos ekspertų išvadas, dėl tų mokyklų dėstytojų kvalifikacijos ar turimos materialinės bazės.

K. Makariūnas padėkojo V kadencijos Tarybos nariams, aktyviausiems įteikė padėkos raštus. Savo ruožtu švietimo ir mokslo ministras Algirdas Monkevičius padėkojo K. Makariūnui už ilgametį vadovavimą Tarybos darbui. Ministras apibūdino uždavinius, kurie tenka VI kadencijos Tarybai ir jos pirmininkui E. Butkui, taip pat pailkėjo darnaus bendradarbiavimo su mokslo valdininkija. Vyriausybės Ministro Pirmininko vardu K. Makariūnui dėkojo ir naujajai Mokslo tarybos pirmininką E. Butkų pasveikino Vyriausybės kanceliarijos Švietimo, mokslo ir kultūros skyriaus vedėjas Linas Vingelis bei patarėja Iona Derkintienė.

Programinė naujo pirmininko kalba

Pirmininkavimą posėdžiui perėmęs naujasis Lietuvos mokslo tarybos pirmininkas prof. Eugenijus Butkus pirmiausia pristatė 32 naujos sudėties

Tarybos narius. Savo pirmoje programinėje prakalboje naujasis pirmininkas priminė, jog Lietuvos mokslo taryba – tai Vyriausybės teikiama Seimo įsteigta valstybinė įstaiga, atliekanti šioms aukščiausios valstybės institucijoms patarėjo mokslo politikos klausimais funkcijas. Prof. Rimanto Slizio vadovaujama pirmoji Lietuvos mokslo taryba parengė svarbiausius mokslų ir studijas reglamentuojančius dokumentus. Vėlesnių kadencijų Taryba prisidėjo prie įvairių teisės aktų projektų, mokslo raidos strateginių nuostatų bei kitų dokumentų rengimo. VI kadencijos Tarybą sudaro mokslo ir studijų institucijose išrinkti, įvairių institucijų deleguoti ir LR švietimo ir mokslo ministro skirti nariai.

Būdama įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios patarėja Lietuvos mokslo taryba turi aprėpti labai platų veiklos barą: mokslinius tyrimus, studijas, iš dalies net vidurinių mokslų. Tarybai tenka derinti įvairių grupių interesus: pirmiausia pačių mokslininkų pozicijas, institucijų vadovų – rektorių ir direktorių, Lietuvos mokslų akademijos, verslo ir t. t. Diskutuodama, derindama skirtingus požiūrius ir interesus, Lietuvos mokslo taryba ieš-

kodama kompromiso teikia rekomendacijas aukščiausios valstybės institucijoms. Visą šios veiklos prasmę naujasis pirmininkas apibūdina keliais glaustais žodžiais: svarbu užtikrinti, kad aktyviai dirbantys mokslininkai matytų aiškią Lietuvos mokslo tarybos poziciją aktualiais mokslo vystymo valstybėje klausimais. Tai svarbu ateities požiūriu, siekiant, kad studentai ir doktorantai rinktųsi mokslinę karjerą.

Pasak E. Butkaus, mokslas Lietuvoje nėra atsilikęs, tačiau negalima nematyti ir skubiai spęstinių problemų. Turime žinomų, pripažintų mokslininkų grupių bei institucijų, tačiau už vienodą inaišą į valstybės ir pasaulio mokslą visi gauna vienodą atlygį. Neefektyvaus darbo priežastis dažnai nėra tik lėšų stygius. Dalis mokslininkų atlyginimą gauna už postą, dėstyto valandas ir formalių reikalavimų vykdymą, bet ne už mokslą ar suteiktas studentui žinias. Todėl jaunimas dažnai ir renkasi mokslinės veiklos karjerą užsienyje, bet ne Lietuvoje, kur jauniems aplinka nėra palanki. Šios tendencijos gali dar labiau pasireikšti, kai Lietuva taps Europos Sąjungos nare – protų nutekėjimas gali tapti dar didesne problema.

Nenudžiugino šiemet paskelbti rezultatai apie mūsų mokslininkų dalyvavimą ES 6-ojoje bendrojoje programoje (*Framework 6*): nebus atsiimti net valstybės įmokėti inaišai. Priežastys įvairios, tačiau tai ir signalas, kad didelės dalies mokslininkų veiklos našumas nėra didelis, teigė pirmininkas. Pagal publikacijų, įtrauktų į Mokslinės informacijos instituto (ISI) leidinių sąrašus, skaičių tenkantį milijonui gyventojų, Lietuvos vidurkis 4 kartus mažesnis už Europos valstybių vidurkį. Fiziinių, biomedicinos ir technologijos mokslų tik kas šeštas mokslininkas yra paskelbęs straipsnių ISI žurnaluose. Pasisakydamas už mokslininko veiklos vertinimus pagal tarptautinius kriterijus, E. Butkus pripažįsta, jog vienodi kriterijai neturi būti taikomi minėtų sričių ir humanitariniams mokslams.

Tradicijos ar interesai?

Pirmininkas pastebi, jog kai kurių mokslo institucijų atliekami tyrimai veikia atspindi tradicijas, o ne valstybės interesus. Visa tai stabdo naujų technologijų įsisavinimą, proveržį kurioje nors ūkio srityje, teigė E. Butkus. Nerimą kelia studijų kokybė, ir ši klausimą kelia studentų organizacijos bei darbdaviai. Pagal studentų skaičių tūkstančiui gyventojų esame tarp pirmųjų pasaulio valstybių, tačiau stingant lėšų nukenčia ypač aukštesnių pakopų – magistratūros ir doktorantūros – studijos. Jų lygis nepakankamas. Būtina peržiūrėti studijų programas. Suteikiant doktorantūros teisę institucijoms tai padarė V kadencijos Mokslo taryba kartu su Studijų kokybės vertinimo centru. Esamomis sąlygomis netikslinga didinti studentų priėmimo skaičius į universitetus, o susidarancią nišą pajėgoms užpildyti ir neuniversitetinės studijos kolegijose. Tačiau stebina būdai, kaip steigiamos privačios aukštosios mokyklos neturinčios nei kvalifikuotų dėstytojų, nei reikiamos studijų bazės.

Pasisako už konkursinį lėšų skyrimą

Prof. E. Butkus pasisako už ryžtingesnių lėšų skirstymą mokslininkams per konkursus. Tačiau tada ypač aktualus tampa

Gėlės profesoriui Kęstučiui Makariūnui

objektyvios ekspertizės klausimas. Ji galima pradėti spręsti sudarius atitinkamus susitarimus su Baltijos ir Skandinavijos šalių mokslo tarybomis. Spalio 13–14 d. Vilniuje kaip tik vyks reguliarus šių valstybių mokslo tarybų susitikimas, tad bus proga šį klausimą aptarti. Taip pat svarbu ekspertais patraukti užsienyje dirbančius Lietuvos mokslininkus.

Vienas svarbiausių uždavinių – Lietuvos mokslo ir verslo ryšys, – teigė E. Butkus, todėl neatsitiktinai VI kadencijos Taryboje yra keturi švietimo ir mokslo ministro skirti bei keli verslo struktūrų deleguoti nariai. Tik ar mąstysime juos Mokslo tarybos posėdžiuose, – dabar jau knieti mums paklausti, – ar nebus taip, kad jau nuo trečio Tarybos narių susiejimo verslo atstovai pasijus mirtinai neturį laiko posėdžiams, kuriuose juk bus sprendžiami toli gražu ne vien mokslo bei verslo ryšiai, bet ir labai kasdieniai klausimai.

Tapti konkurencinga žinių ekonomikos valstybe

E. Butkus įsitikinęs, kad mokslo ir studijų sistemos reikšmė valstybės gyvenime didės, ateitis turi būti siejama su vadinamąja žinių ekonomika. Beje, angliško žodžio *knowledge* viena reikšmių yra mokslas, vadinasi, kalbame apie mokslu paremtą ekonomiką ir visuomenę. Panaudojant mokslo potencialą kartu turime siekti išsaugoti nacionalinį identitetą tarptautinės integracijos sąlygomis, pabrėžė pirmininkas.

Tarp pirmiausių uždavinių jis išskyrė aiškios mokslo plėtotos ir finansavimo strategijos formulavimo būtinumą. Ją išdiskutavus – patvirtinti ir laikantis strategijos siūlyti priimtinai politinius sprendimus. Mokslo tarybos užduotis ir būtų atlikti analitinį darbą, parengti tokius dokumentus, kurių nuostatų laikantis būtų siekiama, kad Lietuvos ekonomika taptų konkurencinga žinių ekonomika. Gera pradžia – Saulėtekio slėnio projektas, kuris skatina skirtingų sričių mokslininkų veiklos integraciją. Šiam ir kitiems panašioms projektams svarbu panaudoti Europos struktūrinių fondų galimybes.

Savo programinėje kalboje Mokslo tarybos pirmininkas E. Butkus Tarybos narius taip pat pakvietė diskutuoti tokiais keturiais klausimais: dėl valstybės biudžeto lėšų poreikio nustatymo ir jų skyrimo mokslo bei studijų institucijoms metodikos; mokslinės leidybos; Pasaulio banko siūlymų įgyvendinimo; aukštojo mokslo raidos plano. Taip pat laukiama pasiūlymų dėl Mokslo tarybos komisijų projekto bei Tarybos darbo reglamento.

Beje, VI kadencijos Taryboje atsiakoma komisijų pagal mokslo sritis, o numatomos tokios naujos: Mokslinių tyrimų prioritetų komisija, Finansavimo komisija, Mokslo ir studijų sistemos valdymo analizės komisija, Mokslininkų kvalifikacijos komisija, Studijų komisija bei Verslo, mokslo ir studijų bendradarbiavimo komisija.

Pabaigoje E. Butkus padėkojo savo pirmtakui K. Makariūnui bei V kadencijos nariams už atliktą darbą ir pakvietė bendradarbiauti su naujos kadencijos Taryba mokslo ir valdžios institucijomis. Ne paslaptis, kad tokio veiklos koordinavimo ligi šiol labai stigo.

Ar pavyks VI kadencijos pirmininkui E. Butkui ir jo vadovaujamai Tarybai įgyvendinti užsibrėžtus labai racionalius uždavinius, ar pavyks mokslą padaryti verslo ir pramonės partneriu, parodys ateitis. Jau iš programinės pirmininko kalbos ryškėjo ryžtingas posūkis į mokslo žinių kuo tikslingesnę taikymą praktinėje veikloje, tolesnis siekis integruoti šalies mokslą į tarptautinio mokslo erdvę.

Gediminas Zemlickas

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS MOKSLO TARYBOS NARIŲ PASKYRIMO

2003 m. rugsėjo 11 d. Nr. IX-1729

Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimas, atsižvelgdamas į Lietuvos Respublikos Vyriausybės teikimą, n u t a r i a:

1 straipsnis.

Lietuvos mokslo tarybos nariais paskirti:

Rasą ALIŠAUSKIENĘ – UAB „Baltijos tyrimai“ generalinę direktorę;

Juožą ANTANAVIČIŲ – Lietuvos universitetų rektorių konferencijos prezidentą;

Steponą AŠMONTĄ – Lietuvos mokslo institutų direktorių konferencijos pirmininką;

Juožą ATKOČIŪNĄ – Vilniaus Gedimino technikos universiteto Statybinės mechanikos katedros vedėją;

Mariją BARKAUSKAITĘ – Vilniaus pedagoginio universiteto Edukologijos katedros vedėją;

Gintautą BRAŽIŪNĄ – Lietuvos kolegijų direktorių konferencijos prezidentą;

Eugenijų BUTKŲ – Vilniaus universiteto Chemijos fakulteto Organinės chemijos katedros profesorius;

Viktorą BUTKŲ – UAB „Fermentas“ generalinę direktorių;

Vytautą DAUJOTĮ – Vilniaus universiteto Chemijos fakulteto Bendrosios ir neorganinės chemijos katedros profesorius;

Juožą GECEVIČIŲ – Lietuvos pramonininkų konfederacijos Mokslo ir inovacijų komiteto nari;

Vygintą GONTĮ – Lietuvos mokslininkų sąjungos pirmininką;

Benjaminą JUODELĘ – UAB „Elgama“ technikos direktorių;

Bronių KAULAKĮ – Lietuvos mokslo ir studijų institucijų senatų (tarybų) pirmininkų konferencijos prezidentą;

Zigmą LYDEKĄ – Tarptautinės aukštosios vadybos mokyklos prorektorius mokslui;

Valdą Stanislovą LAURINAVIČIŲ – Biochemijos instituto Bioanalizės skyriaus vedėją;

Arūną LUKOŠEVIČIŲ – Kauno technologijos universiteto Telekomunikacijų ir elektronikos fakulteto Signalų apdorojimo katedros profesorius;

Ingę LUKŠAITĘ – Lietuvos istorijos instituto vyriausiąją mokslo darbuotoją;

Kęstutį MAKARIŪNĄ – Fizikos instituto ekspertą;

Algimantą Petrą MATUSEVIČIŲ – Lietuvos veterinarijos akademijos Eksperimentinės ir klinikinės farmakologijos laboratorijos vadovą;

Vytautą NEKROŠIŲ – Vilniaus universiteto Teisės fakulteto dekaną;

Antaną PAKERĮ – Vilniaus pedagoginio universiteto Lietuvių kalbotyros katedros profesorius;

Romaną PLEČKAITĮ – Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto Filosofijos istorijos ir logikos katedros profesorius;

Daivą RASTENYTE – Kauno medicinos universiteto Kardiologijos instituto vyriausiąją mokslo darbuotoją;

Edvardą RIEPŠĄ – Lietuvos žemės ūkio universiteto Miškininkystės katedros vedėją;

Zenoną Rokų RUDZIKA – Lietuvos mokslų akademijos prezidentą;

Antaną STANCEVIČIŲ – Lietuvos Respublikos Žemės ūkio rūmų garbės pirmininką;

Vaclovą ŠLEINOTĄ – AB „Vilniaus Vingis“ generalinę direktorių;

Adolfą Laimutį TELKSNĮ – Matematikos ir informatikos instituto Atpažinimo procesų skyriaus vedėją;

Stasį VAITEKŪNĄ – Klaipėdos universiteto Socialinės geografijos katedros vedėją;

Gintarą VALINČIŲ – Biochemijos instituto vyresnįjį mokslo darbuotoją;

Tomą ŽALANDAUSKĄ – Lietuvos jaunųjų mokslininkų sąjungos pirmininką;

Algirdą ŽEMAITAITĮ – Kauno technologijos universiteto profesorius.

2 straipsnis.

Lietuvos mokslo tarybos pirmininku paskirti **Eugenijų BUTKŲ**, pirmininko pavaduotoja – **Ingę LUKŠAITĘ**.

3 straipsnis.

Pripažinti netekusiu galios Lietuvos Respublikos Seimo 1999 m. liepos 7 d. nutarimą Nr. VIII-1314 „Dėl Lietuvos mokslo tarybos narių paskyrimo“ (Žin., 1999, Nr. 62-2041).

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PIRMININKAS
ARTŪRAS PAULAUSKAS

Vilniaus Gedimino technikos universiteto Senatas š. m. rugsėjo 24 d. vienbalsiai nutarė suteikti Vilniaus Gedimino technikos universiteto Garbės daktaro vardą Lietuvos Respublikos Prezidentui Rolandui PAKSUI. Rolandas Paksas yra šio universiteto 1979 m. absolventas, kurį laiką dirbęs jame pedagoginį ir mokslinį darbą, nuolat domisi savosios *Alma Mater* gyvenimu ir veikla.

ĮVERTINTA VISAPUSIŠKA MOKSLININKO VEIKLA

Gedimino Zemlicko nuotrauka

Vilniaus Gedimino technikos universiteto pirmasis prorektorius prof. Edmundas Kazimieras Zavadskas, Kauno technologijos universiteto Tarptautinių ryšių ir infrastruktūros prorektorius doc. dr. Petras Baršauskas ir Vilniaus Gedimino technikos universiteto rektorius prof. Romualdas Ginevičius

Universiteto bendruomenę pasiekė žinia iš Sankt Peterburgo, kad ilgametis Vilniaus Gedimino technikos universiteto rektorius, dabar pirmasis prorektorius, habilituotas daktaras DLK Gedimino ordino kavaličius, Lietuvos mokslų akademijos narys korespondentas, Valstybinės mokslo premijos laureatas, Europos mokslo, menų ir profesijų akademijos Garbės narys, tarptautinės Informatizacijos akademijos tikrasis narys akademikas, Poznanės technologijos universiteto Garbės daktaras, Rusijos architektūros ir statybos akademijos užsienio narys, Rusijos inžinerinės akademijos užsienio narys, Ukrainos technologinės kibernetikos akademijos užsienio narys, profesorius Edmundas Kazimieras Zavadskas išrinktas Rusijos valstybinio A. I. Gerceno pedagoginio universiteto Garbės daktaru informatikos srityje.

Nieko nestebina toks aukštas neeilinės asmenybės, energingo, gausaus mokslininko kasdienė veiklos įvertinimas. Prof. E. K. Zavadsko mokslinės-metodinės veiklos rezultatus parodo šie skaičiai: šalyje bei užsienyje išspausdintos 36 mokslinės (iš jų 11 monografių anglų, vokiečių, rusų ir lietuvių kalbomis), 23 metodinės knygos, 3 vadovėliai, per 300 mokslinių straipsnių, perskaityta per 200 pranešimų (iš jų nemaža dalis 20 užsienio valstybių – Vokietijoje, Danijoje, Lenkijoje, Kanadoje, Rusijoje ir kt.) mokslinėse konferencijose. Prof. E. K. Zavadskas vadovavo 19 doktorantų iš Lietuvos, Vokietijos, Danijos, Lenkijos, Baltarusijos. Buvo 32 doktorantūros komitetų narys ir habilitacinių komitetų pirmininkas, 9 habilitacinių komitetų narys. Oponavo daugieliui disertacijų, kurias parengė Lietuvos, Rusijos, Ukrainos, Lenkijos, Vokietijos mokslininkai.

Tik apgynęs daktaro disertaciją

ir pradėjęs dirbti Statybos technologijos ir vadybos katedroje ėmėsi tuo laiku (1973 m.) naujos mokslinės srities – informacinės sistemos statyboje – tyrimų. Šiomet jis kartu su buvusiu doktorantu prof. Artūru Kaulausku parašė ir išleido monografiją *Internetinė sprendimų parama*. Paminėtais klausimais besidomintys šiomis dienomis galės įsigyti analogiško pavadinimo elektroninę knygą – gražiai apipavidalintą kompaktinį diską.

Profesorius buvo bent kelių tarptautinių konferencijų, skirtų informatikos klausimams, pirmininkas arba garbės pirmininkas. Jo moksliniai rašiniai publikuojami gana prestižiniuose cituojamuose informatikos žurnaluose: *Europos žurnalas operacijų tyrimams*, *Informatika* ir kt. Jis gilinasi į skaičiavimo operacijų tyrimus, yra Pabaltijo bei Lietuvos operacijų tyrimų asociacijų prezidentas, taip pat kelių tarptautinių organizacijų ir keliolikos Europos darbo grupių, besidominčių operacijų tyrimais, narys.

Rusijos valstybinio A. I. Gerceno pedagoginio universiteto Mokslo tarybos sprendime akcentuojamas nuoširdus ir didelis prof. E. K. Zavadsko rūpestis bendradarbiavimo ryšių su užsienio šalimis plėtoje. Profesorius iniciatyva šiandien VGTU yra pasirašęs daugiau kaip 50 bendradarbiavimo sutarčių su užsienio universitetais, mokslo institucijomis, iš kurių ne viena pasirašyta su Sankt Peterburgo, Maskvos, Kijevo, Minsko, Dniepropetrovsko aukštosiomis mokyklomis, mokslo institutais.

Universiteto bendruomenė dėdžiujasi turėdama nepaprastai aktyvų mokslininką ir džiaugiasi, kad prof. Edmundui Kazimierui Zavadskui suteiktas garbingas užsienio universiteto garbės daktaro vardas.

Julius Norkevičius

Simpoziumas Čikagoje. Pirmasis

LIETUVIŠKUMO SALA AMERIKOJE – SIMPOZIUMAI (4)

Pradžia Nr. 13, 14, 16

Amerikoje žmogus nuolat turi prisitaikyti prie naujų sąlygų

Taip tvirtina prof. Romualdas KAŠUBA ir pateikiamame pokalbyje bando savo teiginį pagrįsti. Pokyčiai palietė ir patį profesorių. Ilgametis Šiaurės Ilinojaus universiteto Inžinerijos ir inžinerijos technologijų fakulteto dekanas šiemet išėjo į pensiją, bet dėl to, atrodo, nenusimena. Aišku, tai naujas gyvenimo etapas, bet jis sukasi apie universitetą. *Esi aktyviame rezerve, tampi ambasadoriumi, tiesiog reikia nukreipti savo veiklą kita kryptimi*, – tvirtina profesorius. Priminsime, kad Romualdas Kašuba yra Lietuvos mokslų akademijos užsienio narys bei Kauno technologijos universiteto garbės daktaras. Pastarajame universitete kartu su žmona Nijole turi įsteigę savo vardinę stipendiją studentams.

Beje, diktofoną įjungiau gerokai pavėlavęs, kai pajutau, jog mūsų skaitytojams tiesiog būtina išgirsti šias profesoriaus mintis.

Gerbiamasis Profesoriau Romualdai Kašuba, ką įdomaus apie Lietuvą Jūs esate pasakojęs Šiaurės Ilinojaus universiteto vadovams, kad jie taip susidomėjo ir jau nori atvažiuoti į mūsų valstybę?

Pasakojau tik faktus. Lietuvoje daug daroma, kad mokslo ir studijų reikalai judėtų į priekį.

Jūs paprastai negailite gero žodžio kolegoms iš Lietuvos, pastebite jų laimėjimus. Tačiau mes Lietuvoje vieni

kitų atžvilgiu daug kritiškesni. Kaip Jums atrodo, kodėl?

Profesoriai visada turi būti nepatenkinti. Taip įprasta.

Kad Lietuvoje dažniausiai nepatenkinti ne profesoriai, bet docentai, daktarai, jauni mokslininkai. Jie reikalauja reformų, o profesoriams atrodo, kad reformos tik sugriaus tai, ką turime pasiekę.

Amerikoje tas pats, nieko naujo nėra. Taip visur.

Tačiau Lietuvoje labai lengva pažeisti ar net sunaikinti vieną ar kitą tyrinėjimų kryptį. Amerikoje gal yra kitaip.

Ne visai kitaip. Kiek aš matau, Europos Sąjungoje mokslui skiriama daug grantų, apie kai kuriuos Amerikoje mes galėtume tik svajoti. Be to, čia milžiniška konkurencija, vien inžinerijos kolegijų yra 350. Tad ir mums skiriami grantai labai greitai išsidalijami.

Tačiau Lietuvoje mes girdime, kad du trečdalius lėšų JAV universitetų mokslui teikia pramonės ir verslo partneriai. Ar tikrai taip?

Ne visai taip. Valstybė, federalinis biudžetas padengia tik 35 proc. Šiaurės Ilinojaus universiteto biudžeto. Studentai per mokesčius už mokslą sunaša 45 proc., o apie 20 proc. mes patys turime susižvežoti. Iš pramonės bei kitur. Bet niekas nieko už dyką neduoda, turime atlikti konkrečius darbus.

Tačiau gerai bent tai, kad iš pramonės tų lėšų bent jau galite gauti. Pas pramonininkus nuėję, tikriausiai, neišgirsite: Jūsų universiteto ar kolegų paslaugų mums nereikia, Jūsų mokslas netikęs...

Jie reikalingi mums, o mes reikalingi jiems. Pramonė samdo inžinierius, vadinasi, turi įtakoti, kad universitetai jai parengtų tokius inžinierius, kokių reikia. Dėl to mūsų san-

Simpoziume susitiko Ilinojaus universiteto Urbanoje (Ilinojaus valstijoje) absolventai Juozas Liubinskas ir Romualdas Kašuba

tykiai su pramone yra geri. Mano patarėjų taryba, kurią sudaro aukšti Amerikos įmonių vadovai – prezidentai ir viceprezidentai, nuolat mums pataria, ko jiems reikia.

Ir ko jiems reikia?

Pirmiausia tokių inžinierių, kurie gali labai greitai prisitaikyti. Čia kažkas prisiminė, jog prieš 10 metų Lietuvoje buvau pasakęs, kad Amerikos inžinieriai turi išmokti nuolat išsokti iš savo įprastos srities į visiškai naują. Mat laikai keičiasi. Žmogus turi norėti toliau mokytis ir nuolat taikytis prie naujų sąlygų, nes projektai keičiasi. Nėra nieko amžino.

Vieną kartą išmokta tiesa neilgalaike?

Neilgalaike, todėl būtina nuolat mokytis iš naujo ir prisitaikyti. Ypač pramonėje projektai dabar labai greitai keičiasi.

Ko dabar Amerikos pramonei labiausiai reikia – mechanikų, elektronikų, informatikų, elektros inžinierių?

Dabar viskas susimaišė. Mechanikai ir elektros inžinieriai, robotų specialistai puikiai moka dirbti kompiuteriais. Todėl svarbus inžinerijos klausimas yra šis: kiek reikia

specialistų, kad pavyktų suprojektuoti naujus kompiuterius, ir kiek reikės žmonių, kurie jais galės naudotis bei suprojektuoti reikalingus kompiuterinius tinklus. Juk tikrų kompiuterių projektuotojų ir konstruktorių nedaug reikia, bet labai daug reikia informatikų, t. y. tikrųjų naudotojų.

Šiaurės Ilinojaus universiteto Inžinerijos fakultete vyrauja geltonosios rasės studentai. Ar tai reiškia, kad technikos, technologijos ir inžinerijos ateitis priklausys Azijos žemyno atstovams?

Iš dalies tiesa. Tie mūsų Azijos šalių atstovai daugiausia yra magistrinių studijų studentai. Jie mūsų fakultete sudaro tris ketvirtadalius visų studentų. Turime ir kelis iš Lietuvos, kauniečius. Esame jais labai patenkinti. Vienas iš jų – Aldas Gubaras – buvo trijų žmonių komandoje, kuri nurungė visas Amerikos didžiausias aukštąsias technikos mokyklas ir laimėjo tarptautinį konkursą. Toje komandoje buvo dar vienas tai landietis ir amerikietis. Konkursas vyko kelis mėnesius, teko parengti pramoninės inžinerijos projektą, o po kiekvieno mėnesio dalis universitetų iškrisdavo. Pagaliau liko trijų universitetų komandos, lemiamame konkurso etape mūsiškiai laimėjo.

Esate užsiminęs, kad Jūsų laukia atsisveikinimo pokylis fakultete, kurio dekanu dirbote daug metų.

Atsisveikindamas su universiteto kolegomis organizuosiu lietuviško alaus puotą. Daug ką Amerikoje esu pavaišinęs Utenos alumi, nes keli Šiaurės Ilinojaus universiteto administracijos darbuotojai turi lietuviškų šaknų. Vienas yra žydų tikėjimo, bet save vadina lietuviu. Kito bene seneliai dar caro laikais iš Lietuvos atvyko į Ameriką. Trečio tėvas, kuriam apie 100 metų, kilęs iš Utenos.

Tada bėgo nuo caro režimo, dabar važiuoja ieškodami geresnio gyvenimo.

Praeis kiek laiko ir Lietuva bus kaip Šveicarija. Neabejoju. Lietuviams proto užtenka. Aš tai matau, todėl šitaip prognozuojau.

Jeigu viskas taip gerai, tai kodėl mums taip dažnai nesiseka? Ar bent mums patiems kartais atrodo, kad nesiseka.

Gal per daug politikuoju? Tačiau Lietuvoje daromi projektai man labai įdomūs. Labai geros nuomonės esu apie Kauno technologijos universitetą daromus projektus. Tą universitetą pažįstu geriausiai. Esu porą kartų lankęsis ir Vilniaus Gedimino technikos universitete, bet ten atliekami šiek tiek kito pobūdžio darbai, kurie mažiau siejasi su mano srities darbais.

Lietuvoje daug diskutuojama dėl mokslinių žurnalų publikacijų lygio, apskritai dėl jų ateities. Ką apie tai manote?

Šiaurės Ilinojaus ir Kauno technologijos universitetų profesoriai parašė tris bendrus straipsnius, kurie išspausdinti Kauno technologijos ir Vilniaus Gedimino technikos universitetų bei Lietuvos mokslų akademijos leidžiamame žurnale *Mechanika*. Šis žurnalas turi JAV Kongreso bibliotekos indeksą, ir mes už jame išspausdintus straipsnius savo profesoriams duodame kreditą, kaip ir už straipsnius, kurie pasirodė bet kuriame geriausiame šios srities žurnale pasaulyje. Žinoma, svarbu, kaip žurnalas recenzuojamas, bet su *Mechanika* nematau problemų, žurnale spausdinami labai geri straipsniai.

Į Simpoziumo atidarymą nespėjote atvykti.

Darbo reikalų negalėjau atidėti į šalį. O Simpoziumas prasidėjo sėkmingai, manau, bus toks pat pavykęs kaip ir prieš tai vykęs Lietuvoje. Šiame Simpoziume kaip Šiaurės Ilinojaus universiteto atstovas būsiu beveik 5 dienas, nes juk turime žinoti, kas darosi. Mane domina būsima diskusija apie proto nutekėjimą Lietuvoje. Bus proga pasiklausti ir, kaip amerikiečiai sako, palyginti mūsų užrašų knyguotes. Labai gaila, kad iš Lietuvos išvykusieji, negavę darbo pagal specialybę, save sunaikina kaip specialistus.

JAV ekonomikai dabar taip pat sunkūs laikai, daug įmonių užsidarė, už tą patį atlyginimą darbuotojams tenka daugiau dirbti. Užsidarė didelės aviacijos įmonės.

O kokios tos ekonominių sunkumų priežastys?

Labai sunku atsakyti. Štai pavyzdys. Vienai atominės energetikos įmonei reikėjo kelių studentų vasaros darbams. Žadėta gerai mokėti, buvo net interviu duotas žiniasklaidai. Tačiau po kelių dienų bendrovės atstovas paskambino ir atsiprašė: jų vyriausieji vadovai nutarė, kad samdyti naujų darbuotojų įmonė nebegali.

Neseniai baigusieji taip pat sunkiai gauna darbą, nes pramonei reikia naujausias technologijas žinančių inžinierių.

Ką darote, kad rengtumėte tuos poreikius atitinkančius inžinierius?

Jau sakiau, kad mūsų klientai – tai ne tik studentai, bet ir pramonė. Beje, dar nepasakiau, kad mano patarėjų taryboje buvo keturi lietuviai: tai garbės narys prezidentas Valdas Adamkus (buvo tikrasis narys, kai dirbo JAV), vadybos specialistas Donatas Tijūnėlis, JAV lietuvių visuomenės veikėjai metalurgijos inžinierius Steponas Matas ir mechanikos inžinierius Romualdas Bublys.

Lemonto senamiestyje

naujame tūkstantmetyje (7)

Dirba Berlitz tarptautiniame kalbų mokymo centre

Pirmąją XII simpoziumo dieną Čikagos priemiestyje Lemonte, Pasaulio lietuvių centre, teko sutikti bei trumpai pakalbinti ir dr. Joną Jasaitį, kuris stovėjo prie *Mokslo Lietuvos* ištakų, 1989 m. išleido pirmuosius laikraščio numerius.

X ir XII mokslo ir kūrybos simpoziumų dalyvis socialinių mokslų daktaras Jonas Jasaitis šiuo metu yra Berlitz tarptautinio kalbų centro dėstytojas. Gimęs 1941 metais. 1962 m. Šiaulių pedagoginiame institute įgijo mokytojo profesiją. 1967 metais paskiriamas dirbti į Mokyklą (Pedagogikos) mokslinio tyrimo institutą. Baigė TSRS pedagogikos mokslų akademijos aspirantūrą ir apgynė disertaciją *Mokinių konstruktorinės veiklos organizavimo pedagoginiai pagrindai*. Monografijų, mokslo priemonių bei daugiau kaip 150 straipsnių autorius. 1995–1996 m. – Lietuvos Respublikos Seimo referentas. Nuo 1996 m. gyvena JAV. J. Jasaitis profesionaliai domisi mokinių kūrybinių sugebėjimų ugdymu, švietimo sistemos dinamika, kintant ekonominiams ir socialiniams sąlygoms, socialinių problemų analizė.

Taigi kalbiname Joną JASAITĮ.

Kaip klostėsi Jūsų gyvenimas atvykus į Jungtines Amerikos Valstijas?

Iki 2001 m. dirbau Klyvlende, Ohajo valstijoje, buvau *Dirvos* laikraščio redaktorius. Dabar esu Berlitz tarptautinio kalbų centro (*Berlitz International Language Center*) asocijuotas profesorius.

Kokias kalbas galima studijuoti Berlitz kalbų centre?

Kokias tik norima. Lietuvių ir rusų kalbų dėstytojas stovi prieš Jus. Mūsų studentai yra suaugę žmonės – įmonių vadovai, mokslo žmonės. Mokome individualiai arba labai mažomis grupėmis. Pirmoji mano studentė buvo advokatė, kuri domisi adaptacijos klausimais, vaikų įvaikinimu Amerikoje. Jai reikėjo išmokti rusų kalbos. Ji važiuodavo į Rusiją, rasdavo šeimas, kurios sutikdavo, kad jų vaikai būtų įvaikinti JAV.

Tai doras biznesis?

Taip, legalus užsiėmimas, skirtas vaiko interesams ginti. Kitas studentas buvo matematikas analitikas, kuris kuravo finansinius įmonės klausimus. Jo protėviai, bene senelių tėvai, buvo rusai. Taigi persiklojo giminės sentimentai ir verslo reikalai. Taip pat turėjau studentą fiziką atominių, kuris važinėdavo į Černobylio atominę elektrinę, bendradarbiavo su Ukrainos atominkais. Konsultavo ukrainiečius dėl Černobylio AE sarkofago, kuris, pasirodo, kelia labai didelių problemų. Beje, netoli Klyvlendo yra atominė elektrinė, kurioje ir dirba mano prisimintas fizikas.

Tarp savo studentų turėjau taip pat didelės stovybos įmonės vadovą. Tai įmonė turėjo tam tikrus kontaktus su rusais, ir tam, kad galėtų normaliai bendrauti, jos vadovas turėjo išmokti būtines rusų kalbas.

Su pavieniais kalbos norinčiais išmokti asmenimis tenka dirbti todėl, kad nėra daug norinčių mokytis?

Jokiu būdu ne. Berlitz mokykla turi savitą kalbų mokymo metodą, kurį sudaro 7 ciklai. Mokymas vyksta labai sparčiai. Galima tik stebėtis, kad per tokį trumpą laiką galima išmokti tiek daug. Tarkime, teikiama 30 užsiėmimų po 4 valandas (kartą ar du kartus per savaitę, kaip gali klausytojas). Būna, kad pamokos vyksta net ir klausytojo kabinete. Tenka važiuoti į jo įmonę ir padėti jam mokytis.

Koks rezultatas, kad ir po Jūsų paminių 30 užsiėmimų?

Per maždaug 6 val. galima įsisavinti apie 100 žodžių – aktyviai. Tai nepaprastai geras rezultatas. Per 40 val. galima išmokti iki 5 tūkst. žodžių.

Turėdamas mintyje savo gana kuklius gabumus, abejoju, kad sugebėčiau aktyviai įsisavinti šimtą žodžių per pusantro užsiėmimo.

Sugebėtumėte, nes Berlitz kalbų centre naudojama labai savita, įdomi, ir tuo pačiu paprasta metodika. Tuo ir geniali. Paties šios metodikos kūrėjo vardu ir pavadintas kalbų mokymo centras. Norėdami tos metodikos išmokti, turėjome baigti kursą, gauti licenciją, kuri ir man teikia teisę dirbti šiame mokymo centre.

Simpoziumo dalyviai – Vilniaus universiteto Lituaniščių studijų katedros vedėja prof. Meilutė Ramonienė ir LR Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto vyresnysis patarėjas habil. dr. Alfonsas Ramonas

Kuo grindžiama Berlitz kalbų centro mokymo metodika?

Pagrįsta medžiagos pateikimu, alternatyviais teigiamais ir neigiamais klausimais, pasirinkimo situacijomis ir panašiai. Žinoma, yra ir kitų subtilybių, kurios yra mūsų paslaptis ir kurios čia negalima atskleisti. Mokantis neišgirs nė vieno angliško žodžio. Žmogus panardinamas į kalbos, kurios nori išmokti, aplinką.

Bet pradedama nuo abėcėlės?

Iš pradžių jokios abėcėlės, tik gerokai vėliau. Su žmogumi kalbiesi, jis tau atsakinėja, aš rašau lentoje, kartu skaitome.

Kaip išleidome pirmuosius Mokslo Lietuvos numerius

Dabar prisiminkime tuos jau senus laikus, kai Jums teko dirbti leidžiant Mokslo Lietuvos laikraštį?

Praktiškai išleidau pirmuosius tris *Mokslo Lietuvos* numerius. Tai buvo 1989 metais, kai Lietuva dar buvo Sovietų Sąjungos sudėtyje, ir tas mūsų darbas atrodė dar gana pavojingas. Prof. Broniaus Kuzmicko, pirmojo Lietuvos mokslininkų są-

jungos pirmininko, paprašytam teko imtis to darbo. Surinkau medžiagą, nunešiau į tuometinius Spaudos rūmus. Tarėmės, kas imsis leisti.

Pirmus numerius dar teko nešti į *Glavlitą*, kad cenzoriai peržiūrėtų. Trečias *Mokslo Lietuvos* numeris išėjo steigiamojo Lietuvos mokslininkų sąjungos suvažiavimo išvakarėse. Suvažiavimas vyko 1989 m. spalio 7 d. Vilniuje, Respublikiniuose profsąjungų kultūros rūmuose ant Tauro kalno. Tas trečias *Mokslo Lietuvos* numeris jau buvo normalaus, t. y. dabartinio formato, išspausdintas žaliais spaustuviniiais dažais. Tuo numeriu sveikino Steigiamąjį Lietuvos mokslininkų sąjungos suvažiavimą. Beje, pirmieji du laikraščio numeriai buvo perpus mažesnio formato.

Kaip rengėte medžiagą pirmiesiems Mokslo Lietuvos numeriams, kas buvo autoriai?

Dalį medžiagos pateikė mūsų pačių organizacinio komiteto nariai. Šį komitetą sudarė Algimantas Liekis, Alfonsas Ramonas, prisidėjo matematikas prof. Algimantas Bikelis, kuris taip pat tuo metu buvo organizaciniame komitete. Visus da-

Berlitz tarptautinio kalbų mokymo centro dėstytojas dr. Jonas Jasaitis, teisininkas ir verslininkas Alfredas Kulys (JAV) ir Socialinių tyrimų instituto direktorius prof. Arvydas Matulionis prieš Simpoziumo atidarymą Lemonte

Lietuvos mokslas ir kelias į Nepriklausomybę

Greitai bėgantis laikas iš atminties ištrina smulkmenas, lieka tik svarbiausi, esminiai dalykai. Kas šiandien Jums atrodo esmingiausia, prisimenant tuos prabėgusius metus, tuos Lietuvos žingsnius į Nepriklausomybę? Juk mūsų šaliai žengiant į Nepriklausomybę Lietuvos mokslininkų indėlis buvo labai didelis, tik keista, kad dar į galvą niekam neatėjo mintis tą indėlį išanalizuoti, apmąstyti, įvertinti.

Jau minėjau, kad nuostabi buvo pati atmosfera, kurioje mums likimas lėmė dirbti. Tai buvo ištisai labai gražios demokratijos pavyzdys, kai lėmė ne moksliniai laipsniai, ne darbo stažas ar nuopelnai, bet nuoširdus noras siekti bendro labo. Visi turėjo teisę reikšti savo nuomonę. Jeigu pasiūlymas buvo geras, jis būdavo priimamas. Man įsiminė vėliau visiškai į politiką nuėjusio Vytenio Andriukaičio pavyzdys. Jis nedirbo tiesioginio mokslinio darbo, bet pateikdavo daug labai racionalių ir vertingų pasiūlymų. Į juos būdavo atsižvelgiama.

Bet štai ta pati labai graži demokratija, apie kurią kalbate, vėliau išvirto į savo priešingybę ir kaip tik labiausiai supriešino žmones. Argi ne taip?

Nemanau, kad būta kokio nors susipriešinimo bent jau Lietuvos mokslininkų sąjungos organizaciniame komitete. Man teko dalyvauti gal 30 ar daugiau pasitarimų ir neprisiėmė nė vieno atvejo, kad būtų iškilę kokių nors didesnių nesupratimų.

Tačiau pripažinkite, kad kalbėti apie „vieningos srovės“ judėjimą tarp to meto mokslininkų juk taip pat neišeina. Tam tikros buvusios konfrontacijos atgarsius man, kaip dabartiniam Mokslo Lietuvos vyriausiajam redaktoriui, tenka pajusti net ir dabar. Laikraštis visais įmanomais būdais stengiasi išvengti siauro žinybiškumo, vienos tiesos ir vienos nuomonės. Siekiame atspindėti visų Lietuvos mokslo institucijų ir jos narių rūpesčius bei pažūras, nes tik ta-

da mūsų laikraštis gali turėti savo vietą šalies mokslo ir kultūros gyvenime. Taip suvokiame savo šiandieninės veiklos prasmę, nes esame Lietuvos mokslininkų laikraštis, o ne kurios nors vienos organizacijos, institucijos ar juo labiau kurios nors vienos politinės jėgos rupertas.

Pasakysiu, kad mes siekėme išvengti bet kokios konfrontacijos. Galiau priminti vieną atvejį, kuris visai neišplaukė iš mūsų siekių, bet buvo tiesiog provokuojamas. Mes į Lietuvos mokslininkų sąjungos organizacinį komitetą priėmėme fiziką Romualdą Brazį, kuris vėliau pareiškė norą kurti atskirą Lenkų mokslininkų sąjungą Lietuvoje. Mes aiškinojome, kad mokslas nėra su tautybe susijusi veikla, todėl naiviai skambėtų sąvokos: *lenkiškas Lietuvos mokslas*, lygiai kaip ir *lietuviškas mokslas*. Būtu akivaizdi nesąmonė. Tačiau minėto asmens tikslas, matyt, buvo kitoks. Vėliau jis nedalyvavo mūsų posėdžiuose ir taip mes su juo išvengėme konfrontacijos.

Dar kartą pabrėžiu, kad visi klausimai, kurie būdavo svarstomi mūsų Organizaciniame komitete, buvo aptariami ir randamas bendras optimalus sprendimas. Buvome nusiteikę rasti geranoriškus sprendimus.

Kaip tą savo gyvenimo laikotarpį vertinate iš laiko perspektyvos?

Kaip patį gražiausią savo gyvenimo laikotarpį.

O Amerika, dažno lietuvių svajonių žemė? Juk ir Jūs neatsispyrėte pagundai apsigyventi dabar jau šiapus Atlanto?

Cia patyriau daug gražių ir savitų gyvenimo akimirkų. Tačiau tai būtų visai kito pokalbio tema. Tam reiktų atskirai atsидėti. Taigi Jums leidus, apie tai pakalbėsime kitą kartą.

Savaime suprantama. Dėkoju už prisiminimus ir papasakotus įdomius, o jaunesniems skaitytojams gal ir visai nežinomus, dalykus.

Simpoziumas Čikagoje. Pirmasis

Atominė energetika politinių vėjų pagairėje

XII pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumo dalyvis Saulius KUTAS yra Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcijos (VATESI) viršininkas. Gimė 1935 m. Kupiškėje. Diplomuoto inžinieriaus elektriko specialybę įgijo 1958 m. Kauno politechnikos institute (dabar Kauno technologijos universitetas). Dirbo energetikos sistemoje, Energetikos ministerijoje. 1996 m. buvo energetikos ministras. 8 knygelėlių ir 35 straipsnių bei pranešimų autorius.

JAV lietuviams rūpi Lietuvos energetikos ateitis

Gerbiamasis Sauliau Kutai, Simpoziumui kartu su kolega Mykolu Pakščiu iš JAV parengėte bendrą pranešimą apie branduolinę energetiką Lietuvoje ir JAV. Kokius kitus pranešimus dar išskirtumėte? Kaip klausytojai vertino atominės energetikos Lietuvoje reikalus? Apskritai kokius išpūdžius išsivežate iš šio Simpoziumo?

Apie branduolinę energetiką buvo kalbėta specialioje energetikos sekcijoje. Kalbant apie Lietuvos energetikos balansą – tai sakė Lietuvos energetikos instituto laboratorijos vedėjas dr. Vaclovas Miškinis – negalima nekaltinti apie branduolinę energetiką. Taip pat ir Kauno technologijos universiteto prof. Jonas Gylis pristatė naujus savo grupės darbus, naujoviškiau aptarė branduolinės energetikos galimybes dabar ir ateityje. Gyvenimas, technika keičiasi, taip pat ir požiūris į branduolinę energetiką. Tai tiek kalbant apie Lietuvos pranešėjus.

Užsienio lietuviai – branduolinės energetikos specialistai, kai tik Lietuva tapo nepriklausoma, buvo aktyvūs ir sąžiningi patarėjai bei pagalbininkai mūsų specialistams. Pirmiausia buvo pradėta energetikos būklę vertinti ir branduolinės saugos požiūriu: išleistas knygos, aprašančios Ignalinos atominę elektrinę, atlikta daug kitų darbų. Lietuviai mokslininkai, gyvenantys JAV, aktyviai dalyvavo šioje veikloje. Tai Algirdas Vytautas Miselis, Mykolas Pakštys. Jų yra ir daugiau, bet vardiju dalyvavusių ir šiame Simpoziume. Taigi matau glaudų ryšį tarp išeivijos ir Lietuvos branduolinės energetikos reikaluose. Jie buvo aptarti ir Simpoziumo baigiamosios sesijos, kuriai pirmininkavo Lietuvos ambasadorius JAV Vyngandas Ušackas.

Ar Lietuvos politikai adekvačiai vertina Ignalinos AE būklę, ten įdiegtas pastaraisiais metais saugos sistemas ir visa kita? Kitaip tariant, kiek tos mūsų politikų žinios apie Ignalinos AE atitinka tikrovę, vertinant Jūsų, šios srities specialisto, akimis?

Kai mūsų politikos ir ekonomikos atstovai simpoziume užsiminė – ir ne labai tiksliai – apie atominę energetiką, kaip nebūtų keista, publika sureagavo. Tas faktas rodo, kad JAV lietuviai ir Lietuvos žmonės iš tiesų susirūpinę dėl branduolinės energetikos ateities mūsų šalyje.

Specialistai, kurie dalyvavo Simpoziume, turi adekvatų, tikslų supratimą apie Ignalinos AE reaktorių ir branduolinės energetikos vietą mūsų energetikos sistemoje. Jeigu kalbėsime apie žmones, kurie toliau nuo atominės energetikos reikalų, tai juos ši energetikos šaka šiek tiek gašdina. Ignalinos AE, kaip sovietiška, jiems asocijuojasi su Černobylio AE. Tai

akivaizdi netiesa, nes Ignalinos AE labai smarkiai pertvarkyta, modernizuota, tad nepalyginamai tobulesnė.

Kiek man teko kalbėtis su Amerikos lietuviais, nė iš vieno neišgirdau kategoriško pareiškimo, kad ši mūsų elektrinė ir apskritai branduolinė energetika Lietuvai nereikalinga. Iš tikrųjų man susidarė nuomonė, kad lietuviai teigiamai nusistatę branduolinės energetikos atžvilgiu. Tiek šiaip, tiek anapus Atlanto.

Kieno dūdomis groja politikai

O kaip nusistatę politikai? Ar Jums nesusidaro išpūdžio, kad mūsų politikai pučia į visai kitas dūdas? Tarsi būtų prisiklausę Europos Sąjungos komisarų komandų.

Nežinau, ar Ramūnų Vilpišauską, Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto docentą, reikėtų laikyti politiku ar ekonomistu, gal tuo ir tuo. Tai štai R. Vilpišauskui šiek tiek netiksliai apibūdinus kai kuriuos atominės energetikos niuansus – tarp politikų tai gal ir būtų prasydė pro ausis – bet šiame specialistų susirinkime bemat į netikslumą buvo sureaguota.

gi. Taigi palyginimas su Lietuva šiuo požiūriu nėra korektiškas. Taip pat ir Slovakijoje – uždarami tik seniausi reaktoriai. O Lietuva išvis atsisako atominės energetikos – toks esminis skirtumas. Taigi Lietuvą reikėtų traktuoti visai kitu požiūriu.

Tad išliksime branduoline valstybe ar lengva ranka atsiskaitysime šio statuso?

Tuo metu, kai Simpoziume Čikagoje skaitėme pranešimus, į Vilnių buvo atvykusi atominės pramonės įmonių grupės AREVA tarnybos pirmininkė iš Prancūzijos, su Lietuvos atstovais svarstė galimybes statyti trečiąjį AE bloką vietoj dviejų uždaramų. Šios derybos bei prof. J. Gylis nauja studija rodo, kad tokias galimybes būtina rimtai nagrinėti. Savo energetinių išteklių neturintčiai Lietuvai pasilikti visiškai priklausoma nuo kaimynų ir vartoti tik iš jų gaunamą organinį kurą būtų labai pavojinga.

Investicijos į saugos didinimą pasiteisino

Lietuvai atgavus nepriklausomybę į Ignalinos AE buvo įdėta daug užsienio valstybių – Švedijos, Danijos, JAV – investicijų, didinant reaktorių saugą, įdiegiant modernias tos saugos sistemas. Jeigu dabar nusileidome ES spaudimui ir ry-

VATESI viršininkas Saulius Kutas skaito pranešimą Simpoziume

nė. Jeigu atominis objektas nėra saugus, tai jo visai negalima eksploatuoti. Ką reiškia saugus? Turi atitikti nustatytam laikui tam tikrus priimtus reikalavimus. Tobulėjant technikai ir technologijai tie reikalavimai turėtų griežtėti. Kai Ignalinos AE buvo pastatyta, ji to meto saugos reikalavimus atitiko. Bet paskui – neatitiko. Ir tai, kad didinant jos saugumą buvo įdėtos investicijos – teisingas sprendimas.

Bet noriu patikslinti vieną dalyką. Jūs pasakėte: užsienio valstybės įdėjo daug lėšų, didindamos Ignalinos AE saugą. Taip, ačiū toms valstybėms. Pagal tuos planus, kuriuos vykdėme, į Ignalinos AE saugą apytikriai įdėta apie 900 mln. Lt. Tai štai pusė tų įdėtų pinigų yra lietuviški – šito nepamirškime. Taigi ne tik užsienio finansinė parama

Antrojo bloko likimą spręs Seimas

Pripažįstate, kad Lietuvoje ir Europoje keičiasi žmonių ir visuomenės požiūris į branduolinę energetiką, tai dažnai priklauso ir nuo rinkimus laiminčių politinių jėgų nuostatų. Ar neatsitiks taip, kad įvyks vieni, antri, treči rinkimai ir paaiškės, kad senutė Europa pradės visokeriopai skatinti branduolinės energetikos plėtrą? Suprantama, moderniausių technologijų ir pažangiausių saugos reikalavimų pagrindu. O mes uždavę Ignalinos AE sėdėsime su ilgomis nosimis ir keiksnosime savo pirmtakus dėl netoliaregiškų, toliau savo nosies galiuko nesiekiančių sprendimų. Tad gal bent antrojo bloko gyvavimą dar turėtume siekti pratęsti?

Antrasis Ignalinos AE blokas kol kas yra tarpinėje situacijoje. Į Lietuvos energetikos strategiją ir į susitarimus su ES įrašyta tik tiek, kad Lietuva antrąjį bloką uždarys. Tačiau pagal Lietuvos Respublikos įstatymus norint uždaryti reaktorių būtina priimti specialų įstatymą, kurį priima LR Seimas. Tokio įstatymo dar neturime. Turėsime priimti tokį patį įstatymą dėl antrojo bloko sustabdymo, koks priimtas dėl pirmojo.

Branduolinės energetikos reikalai yra inertiški, ir nuo užmanymo iki įvykdymo praeina daug laiko, tad atominė energetikai kintantys politiniai vėjai išties labai kenkia. Tas blaškymasis dėl branduolinės energetikos ateities Lietuvoje labai stabdo visų klausimų sprendimą. Jeigu politikams apsisprendimui prarasime metus, tai į branduolinės energetikos praktinės veiklos rezultatus tai gali atsiliepti net kelių metų praradimu.

Ką turite mintyje?

Kad ir specialistų kvalifikacija – Lietuvoje ji gali būti prarasta. Jeigu žmonės neturės darbo Ignalinos AE, tai neteksimė daug aukštos kvalifikacijos specialistų. Ir ne vien dirbančių pačioje AE. Į šį Simpoziumą iš Lietuvos atvyko didokas būrys branduolinės energetikos specialistų, sugebančių priimti svarbius sprendimus, daryti saugos įvertinimus. Tokių specialistų branduolį, žinojimo lygmenį mes jau turime, esame sukūrę. Staiga pasakome: nebereikia ir grandinė nutrūksta. Dabar Lietuvoje turime 8 įvairias mokslines technines organizacijas, kurios dalyvauja branduolinės energetikos problemų sprendime. Turiu pripažinti, kad mūsų specialistai dirba gana kvalifikuotai.

Audronė Pakštienė, Kauno technologijos universiteto mokslo prorektorius prof. Vytautas Ostaševičius ir nuo 1962 m. branduolinės energetikos srityje dirbantis dr. Mykolas Pakštys

Gal tą netikslumą vis dėlto prisiminkime, nes nėra blogiau, kai valstybei reikšmingos išvados kartais daromos atsiremiant į netikslus ar klaidingus faktus.

Iš auditorijos buvo pasakyta pastaba, kad Lietuvos derybininkai per lengvai sutiko sustabdyti Ignalinos AE pirmąjį, vėliau ir antrąjį blokus. Atsakydamas Ramūnas Vilpišauskas pareiškė, jog tai būdinga ne tik Lietuvai, bet ir Rumunijai bei Bulgarijai. Tai netiesa, nes pastarosiose valstybėse uždaromos ne visos atominės elektrinės, o tik kai kurie AE blokai, labai seni ir netvarkin-

žomės uždaryti Ignalinos AE, tai ar ne į balą buvo sumesti tie didžiuliai pinigai? Kiekvienam lietuviškai mąstančiam žmogui gali kilti klausimas: ar nebuvo mūsų Ignalinos AE milžiniškų pinigų plovimo mašina, kurioje sėkmingai dalyvavo daugelis valstybių?

Manau, kad bet kokių atveju įdėtos lėšos pasiteisino. Pasaulyje nėra nė vieno techninio objekto, kurio sauga būtų absoliučiai užtikrinta. AE patikimumas – labai svarbus veiksnys. Tačiau kad ir kiek patikima būtų AE, bet juo ilgiau eksploatuosime, tuo rizika dides-

mums leido padidinti Ignalinos AE saugumą, bet tai ir Lietuvos ištekliai. Dar galima patikslinti, jog tai ne tiek Lietuvos biudžeto, kiek pačios AE pinigai. Parduodama elektros energija, gaudama pelną AE gali tokius darbus atlikti.

Vis tik norėčiau pabrėžti, kad užsienio specialistų patirtis, jų tiekiamą techninę paramą ir Lietuvos atvirumą bei pasiryžimą saugiai eksploatuoti Ignalinos atominę elektrinę buvo svarbiausi veiksniai lėmę šios veiklos sėkmę.

naujame tūkstantmetyje (7)

Kas suinteresuotas uždaryti Ignalinos AE

Bet pripažinkime, kad jeigu ne politinis ES spaudimas, tai mes neuždarytume net ir pirmojo savo Ignalinos AE bloko. Puikiausiai veiktų, kol išsemtų jam skirtą techninį resursą.

Taip, mes esame kelis kartus pareiškę: nei šiandien, nei 2004 m., kokių nors Ignalinos AE pirmojo bloko darbo apribojimų dėl saugos reikalavimų mes nenumatome. Tai atsakingai pareiškiu kaip VATESI viršininkas. Tačiau saugos gerinimo priemonės visą laiką turi būti vykdomos. Iš tikrųjų sprendimas sustabdyti Ignalinos AE pirmąjį bloką yra politinis. Žinoma, jeigu tektų eksploatuoti ilgiau, reiktų daugiau investuoti, atlikti papildomus saugą didinančius darbus, kadangi kiekvienas techninis objektas projektuojamas tam tikram laikui, senėja medžiagos, genda ir remonto reikalauja įranga ir t. t. Tačiau visi šie eksploataciniai darbai planuojami iš anksto. Jei atominėje elektrinėje atsirastų aplinkybių, neleidžiančių jį saugiai eksploatuoti, blokus tektų sustabdyti iš karto, nelaukiant nei 2004 m., nei 2009 m.

Štai JAV dabar pratęsimas licencijos branduolinėms jėgainėms. Jeigu seniau atomines elektrines licencijuodavo 40 metų, tai dabar prie to laikotarpio amerikiečiai dar prideda 20 metų. Vadinasi, tos elektrinės, kurias apsimoka ekonomiškai tobulinti ir pratęsti jų veiklą dar 20 metų, veiks 60 metų. Ten ir apie naujų AE statybą labai realiai pradeda vėl kalbėti. Jau 3 naujoms JAV elektrinėms pradėtas licencijavimo procesas – projekto ir vietos, kur bus pastatyta. Tokia reali JAV branduolinių jėgainių situacija. Iš tiesų, požiūris į branduolinę energetiką keičiasi.

Kiek ES politinės ir ekonominės jėgos suinteresuotos uždaryti Ignalinos AE dėl jos saugos (neva, nepakankamos)?

Europos Komisija suinteresuota ir deryboms su Lietuva nuolat naudoja branduolinės saugos kožirį, todėl kad 1992 m. įvyko tada dar vadinamosios didžiosios „septyniukės“ vadovų susitikimas Miunchene. Jie priėmė nutarimą, kad visi sovietų projektuoti atominiai reaktoriai yra nesaugūs ir palaipsniui turi būti uždaryti.

Ar išties priimant tokį sprendimą branduolinių reaktorių saugumo reikalai vaidino svarbiausią vaidmenį? Gal būta ir kitų motyvų, apie kuriuos garsiai nekalbama?

Vis dėlto lėmė ne vien reaktorių sauga. Čia reiktų konkretizuoti. Dalis tarybinių VVER tipo branduolinių reaktorių išties jau gerokai pasenę. Kito tipo reaktoriai – RBMK, kurie yra ir Ignalinos AE, taip pat problemiški. Juk sutikime, kad skirtumas tarp praktinių reikalavimų ir jų realaus išpildymo Tarybų Sąjungoje buvo gana didelis. Tai pasakytina ir apie RBMK reaktorių. Galiu sutikti, kad tarybinės atominės energetikos reikalavimai buvo labai griežti, bet visa blogybė, kad jie realiai nebuvo vykdomi. Be to, apie RBMK reaktorių Vakarai praktiškai neturėjo jokios informacijos.

Matyt, išties Vakarams tai buvo juodas katinas maiše. O kiek Vakarus tuo metu baimino galimo tarptautinio terorizmo prieš branduolinius objektus pavojus? Pagaliau juk šiaip ar taip, nors apie tai gal nedaug garsiai kalbama, esame branduolinė valstybė.

Po 2001 m. teroro akto prieš Pa-

saulio prekybos centro dangoraižius Niujorke amerikiečiai labai susirūpino atominių įrenginių sauga. Taip pat ir Lietuvai šia prasme teikia didelę paramą, modeliuojant įvairias avarijas, kurias teroristai gali sukelti. Ypač svarbi priemonė – fizinės saugos užtikrinimas: teritorijų, branduolinių ir radioaktyviųjų medžiagų bei pačių elektrinių. Aišku, Amerikoje tie dalykai kelia rūpestį. TATE-NA šia prasme yra svarbi, užtikrinama branduolinių medžiagų ap-

Tai būtų privati AE

Tarkime, ne iš karto pradėtume rūpintis naujo trečiojo AE bloko statybą, o kuriam laikui praėjus nuo pirmųjų dviejų blokų uždarymo. Kuo tai blogai?

Daugiau kainuotų. Nors kai kas ir siūlosi per metus pastatyti naują AE bloką, bet praktiškai tai nerealizu. Nepadaroma net ir turtingose valstybėse. Todėl reikia jau dabar galvoti, svarstyti variantus, kas darytina dėl trečio bloko statybos. Nors

Lietuvos energetikos instituto laboratorijos vedėjas dr. Vaclovas Miškinis skaito pranešimą Simpoziume

skaitos ir neplatinimo garantijas.

Kai žlugo Tarybų Sąjunga vis dėlto buvo registruojama nemažai neteisėtų veiksmų su karine technika, tiesa, su radioaktyviomis medžiagomis gal tų piktnaudžiavimų būta nedaug.

Ar įmanoma Ignalinos AE sodrinti radioaktyvių uraną ar plutoną?

Dėl Ignalinos AE galimybių gaminti branduolinį ginklą – tai jau idėja iš fantastikos srities. Sodrinti uraną ar plutoną taip pat negalėtume, nes tai pernelyg sudėtinga technologija. Kita vertus, iš ko sodrintume? Iš panaudoto branduolinio kuro – techniškai nerealizu. Paruoti panaudotą branduolinį kurą – tokia galimybė yra, bet užtat ir rūpinamasi objekto fizine apsauga. Tačiau net ir tarybiniais laikais atvežtas branduolinis kuras visas saugomas pačioje Ignalinos AE, niekur nebuvo išvežtas, projektai tą panaudotą kurą perdirbti nebuvo įgyvendinti.

tokia statyba prasidėtų ir negreit.

Pirmiausia reikia žinoti, kiek mums tos energijos reikės. Ar galime pasakyti? Lietuvos energetikos instituto mokslininkai kalba apie optimistinį, pesimistinį ir, matyt, optimalų ar realų variantą. Vadinasi, tokius apskaičiavimus turime. O pinigai – iš kur gautume?

Šiuo metu pasaulyje statomi 35 branduoliniai reaktoriai. Tiesa, dauguma ne Europoje. Tai nedaug, tačiau statomi. Europoje, išskyrus Suomiją, realių pasiūlymų imtis naujų reaktorių statybos nėra. Todėl prancūzų AREVA ir rodo aktyvumą. Pramonė suinteresuota judėjimu – projektuoti ir statyti.

O kiek tokio reaktoriaus statyba kainuotų?

Gali kainuoti 2 tūkst. dolerių už kilovatai instaluotos galios. Tačiau dabar galima gauti siūlymų mokėti 1 tūkst. dolerių už kilovatai, net ir mažiau. Vadinasi, jeigu statytume 1 tūkst. megavatų galios reaktorių, kainuotų 1 mlrd. dolerių. Tai nebū-

VILNIAUS PEDAGOGINIS UNIVERSITETAS

skelbia konkursą užimti šias pareigas:

Psichologijos katedroje – 1,75 asistento etato;
Psichologijos didaktikos katedroje – 0,25 lektoriaus etato;
Edukologijos katedroje – 0,25 lektoriaus etato;
Socialinės pedagogikos katedroje – 1 asistento, 0,5 lektoriaus etato;
Chemijos katedroje – 1 lektoriaus;
Sporto metodikos katedroje – 1 lektoriaus, 1 asistento;
Visuotinės istorijos katedroje – 0,25 docento etato;
Bendrosios geografijos katedroje – 0,5 lektoriaus etato.

Prašymai ir dokumentai priimami 10 dienų nuo paskelbimo dienos Personalo skyriuje, 101 kab., Studentų g. 39, Vilnius, tel. 279 00 89.

Su konkurso nuostatais galima susipažinti Universiteto interneto puslapyje adresu www.vpu.lt.

Išrinktiems mokslininkams (profesoriams, habilituotiems daktarams, docentams, daktarams) gali būti suteikiami tarnybiniai butai.

Rektorius

tų valstybės statyba, nors valstybė galėtų dalyvauti. Tai būtų privati AE.

Savo valstybės teritorijoje leistume statyti privačią AE?

Nereikėtų stebėtis. Lietuvai dar neįprasta, bet valstybės įstatymai tą daryti jau leidžia. Vakarams tai įprasta praktika. Britai AE perka JAV, kitos valstybės – dar kitur. Tokios patirties esama. Atsakomybė ir projekto priežiūra, kontrolė, derinimas, priėmimas – būtų mūsų valstybės rankose. Užsienio įmonės turi laikytis Lietuvos įstatymų, kaip ir bet kurioje kitoje veikloje.

Jokių papildomų rūpesčių?

Rūpesčių atsirastų labai daug. Jeigu ryžtumėtės statyti naują AE bloką, tai problemų iškiltų, kaip kad jų bus ir uždarant dabar veikiančius blokus. Keičiasi ciklas, atsirastų ir naujų darbų. Reguliavimo institucijoms, vienai iš kurių atstovauju, taip pat tų rūpesčių daugės. Prancūziškas, kanadietiškas ar amerikietiškas būtų projektas, bet Lietuvoje privalės būti įvertintas nepriklausomai nuo projektuotojų. Tam reikės ir laiko.

Aktualus ir tokios statybos vietos klausimas. Manau, jog optimaliausia trečiojo bloko vieta būtų Ignalinos AE teritorija. Yra infrastruktūra. Kitos vietos ieškoti jau būtų sudėtinga,

daug brangiau kainuotų.

Kiek reali galimybė, kad tokios statybos mūsų valstybė galėtų imtis? Pagaliau ar Lietuva suinteresuota išsaugoti savo kaip branduolinės valstybės statusą? O gal darbus reikia dirbti pagreičiui: pirma uždaryti AE, o paskui pradėti galvoti, ką darysime toliau?

Svarbu, kad tie darbai vyktų lygia-grečiai. Uždarymas uždarymu, bet jau dabar turime galvoti apie ateitį. Aišku, tai susiję darbai, nes jeigu dalies galios atsisakai, vadinasi, reikės įgyti naujų galios pajėgumų. Lietuvoje padėtį komplikuoja ir tai, kad turime dideles šiluminių elektrinių rezervines galias. Be jokių investicijų mes galime jas panaudoti. Tai ir Lietuvos elektrinė Elektrėnuose, Vilniaus ir Kauno termofikacinės elektrinės, kurių galia pakankama. Visa bėda, kad ta gaminama energija bus daug brangesnė už tą, kurią dabar naudojame. Aišku, yra ir kai kurių gamtos saugos reikalavimų, nes jeigu daugiau deginsime skystą kurą, tai teks valyti dūmus, antraip neįvykdytume aplinkosauginių įsipareigojimų Europos Sąjungai.

Bus daugiau

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

LIETUVIŲ LITERATŪROS IR TAUTOSAKOS INSTITUTAS

skelbia konkursą eiti šias pareigas:

Tekstologijos skyriuje – vyresniojo mokslo darbuotojo (1 etatas);
Naujosios literatūros skyriuje – mokslo darbuotojo (1 etatas);
Sakinės tautosakos skyriuje – jaunesniojo mokslo darbuotojo (1 etatas), mokslo darbuotojo (1 etatas);
Dainyno skyriuje – jaunesniojo mokslo darbuotojo (1 etatas)

Konkurso dalyviai turi pateikti šiuos dokumentus:

1. Prašymą leisti dalyvauti konkurse Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto direktoriaus vardu;
2. Mokslinių darbų, paskelbtų po daktaro laipsnio suteikimo, sąrašą;
3. Gyvenimo aprašymą;
4. Aukštojo mokslo diplomo, kvalifikacinio ar mokslo laipsnio, pedagoginio mokslo vardo suteikimo dokumentų kopijas.

Dokumentai priimami iki 2003 m. lapkričio 3 d. adresu: Antakalnio g. 6, LT-2055 Vilnius.

Informacija tel.: (8~5) 261 62 54, 262 19 43.

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto direktorius

LIETUVOS MUZIKOS AKADEMIJA

skelbia konkursą:

1. Pedagogų pareigoms užimti Vilniaus fakultetų šiose katedrose:

Fortepijono – lektoriaus;
Vargonų ir klavesino – docento;
Kompozicijos – docento;
Etnomuzikologijos – docento;
Muzikos teorijos – profesorius;
Muzikos istorijos – docento;
Koncertmeisterio – profesorius ir 3-jų docentų;
Pedagogikos – docento;
Džiazo skyriuje – docento ir lektoriaus;
Pučiamųjų instrumentų – 3-jų docentų;
Styginių instrumentų – docento;
Liaudies instrumentų ir akordeono – docento;
Dirigavimo – profesorius ir docento;
Kamerinio ansamblio – profesorius;
Dainavimo – 2-jų profesorius;
Operos – docento;
Vaidybos ir režisūros – profesorius ir lektoriaus;
Šokio ir judesio – 3-jų docentų;
Kino ir TV – lektoriaus.

2. Katedrų vedėjų pareigoms užimti

Vargonų ir klavesino,
Dainavimo,
Šokio ir judesio.

Pastaba: konkursą laimėjusiųjų darbo krūviai ir etato dalis nurodoma darbo sutartyje.

Prašymai rektoriaus vardu priimami iki 2003 m. spalio 20 d.

Rektorius

Susidomėjimas Lietuvos istorija ateityje turėtų didėti

Rugsėjo 5–9 d. Lietuvos istorijos institutas ir Humboldto universiteto Berlyne Viduramžių Europos lyginamosios istorijos institutas surengė tarptautinę mokslinę konferenciją *Lietuvos valstybės susikūrimas: palyginimas europiniame kontekste*. Tarp organizatorių buvo prof. Michael'is Borgolte (Berlynas), dalyvavo prof. Rudolf'as Schieffer'is (Miunchenas), prof. Dietrich'as Geuenich'as (Duisburgas), prof. Jukka Korpela (Joensu), prof. Evgenija Nazarenko (Maskva), prof. Nils'as Blumquist'as (Visby, Švedija), prof. Christian'as Lübke (Greifswaldas). Per konferencijos pertrauką kalbiname Lietuvos istorijos instituto direktorių habil. dr. Alvydą NIKŽENTAITĮ.

Kad nebūtume tik istorinis terminas

Gerbiamasis istorike, kuo svarbus buvo Lietuvos valstybės, tuo metu Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės, susikūrimas XIII amžiuje? Ar tik dėl to ir svarbus, kad esame lietuviai, jaučiame pasididžiavimą savo sena valstybe ir viską matuojame savo matu?

Gerai žinome, kas būna su tomis tautomis, kurios nesukūrė valstybės. Vis dėlto vertindami iš istorinės perspektyvos matome, kad tos tautos, kurios sukūrė valstybę, turėjo geresnę galimybę išlikti. Kita vertus, nereikėtų dėti lygybės ženklų tarp viduramžių valstybės ir šiuolaikinės modernios tautos. Nepaisant to, valstybės susikūrimas viduramžiais palengvina (žiūrint į istoriją iš dabartinių laikų vertinimo pozicijos) tautų išlikimą, buvimą, egzistavimą. Tas istorinis faktas, kad lietuviai turėjo valstybę, arba kad Lietuvos žemėse buvo sukurta valstybė, tam tikra dalimi prisidėjo, kad mes dabar čia esame, čia gyvename ir šia tema kalbamės.

O kiek tas istorinis faktas svarbus kitoms tautoms, Europai? Tarkime, šioje vietoje nebūtume mes, lietuviai, tada būtų kiti. Ar kas pasikeistų? Atleiskite už tam tikrą cinizmą, bet civilizacine, globaliųjų prasme juk niekas nepasikeistų.

Jei žiūrime iš labai plačios istorinės perspektyvos, aišku, galima būtų nekreipti dėmesio į pavienes tautas, kurios nunyksta, žūsta, o jų vietoje atsiranda kitos. Bet visi juk turime tautinio egoizmo, pagaliau kiekvienam iš mūsų svarbu, kad esame. O visos Europos mastu, jeigu prieš 500 ar 600 metų būtume išnykę, dabar apie mus istorikai kalbėtų kaip apie kokius longobardus. Būtume tik istorinis terminas ir ne daugiau.

Aišku, jog tokius dalykus vertinant visada tenka žiūrėti labiau iš savo pačių interesų – kiek mums patiems tai yra svarbu. Ir kiek tos valstybės buvimas prisidėjo prie to, kad mes ir dabar esame.

Požiūris į daugiakultūriškumą kinta

Žinoma, labai puiku būti Europos tautų puošmena ir gal kada nors Lie-

tuvos valstybė ir lietuvių tauta tokia puošmena galėtų tapti.

Vakar prieš prasidedant šiai konferencijai kaip tik teko kalbėtis su vienu suomiu istoriku. Kažkuria prasme mes daug ką panašiai matome ir vertiname. XX a. pab.–XXI a. pr. keičiantis vertybėms Europoje iš tikrųjų daugybę žmonių domina įvai-

nistro, dienoraščio ištraukas apie jo apsilankymą Vilniuje. Jis mūsų sostinėje lankėsi 1941 ar 1942 metais. Žinoma, tas jo buvimas čia mūsų ypatingai nedžiugina, nes tai neigiamas Europos istorijos personažas. Bet įdomu tai, kas J. P. Gebelsui Vilniuje labiausiai nepatiko: ogi tai, kad čia tiek daug ir taip arti viena šalia kitos

unikalumas. Mes visą laiką gyvenome pasienyje. Pasieniškumas, paribiškumas matyti ir iš įvairių konfesijų gausos.

Viduramžiais lietuviai laviravo

Konferencijos dalyviai, pirmoje eilėje – M. Borgolte su žmona, G. Vaitkevičius, R. Schieffer'is, Ch. Lübke

rių kultūrų sandūros ir samplaikos. Šia prasme susidomėjimas Lietuvos, kaip ir Suomijos istorija, palaipsniui turėtų didėti. Mat tai skirtingų civilizacijų sandūroje susiformavusios tautos bei valstybės.

Manau, ateityje ne vien Lietuvos krepšininkai galėtų dominti kitų valstybių atstovus, bet ir Lietuvos ar Suomijos daugiakultūriškumas. Kaip keičiasi žmonių požiūris į tą daugiakultūriškumą, galėčiau pateikti vieną pavyzdį.

Prieš kurį laiką man teko skaityti buvusio nacistinės Vokietijos ideologijos vadovo Jozefo Pauliaus Gebelso (Göbbels, 1897–1945), nuo 1933 m. Vokietijos propagandos mi-

įvairių konfesijų bažnyčių. Dabar mes šia Vilniaus ypatybe didžiuojamės prieš užsienio turistus, pagaliau ir mums patiems labai gražu, savotiška egzotika. Jeigu J. P. Gebelsas gyventų XXI a., tikriausiai visiškai kitaip pasižiūrėtų ne tik į šią Vilniaus ypatybę, bet ir į daugelį kitų dalykų.

Gal esame paribio žmonės?

Todėl ir manau, kad mūsų istorikai turi neblogas galimybes ištraukti į platesnius tarptautinius projektus su lietuviška tyrinėjimų medžiaga, bet būtent platesniame kontekste, kur išryškėja Lietuvos specifika, tam tikras

tarp katalikiškos ir stačiatikiškos Europos, patys būdami pagonys. Ir toliau tas pasieniškumas išlieka, kai katalikiškoji bažnyčia suskyla: tampame paribiu tarp evangelikiškosios, katalikiškosios ir stačiatikiškosios bažnyčių.

Visa tai negalėjo nepaveikti mūsų tautos mentaliteto. Ar ne todėl ir tapome savotiškais paribio žmonėmis, iš vienos kultūros lyg ir išėjome, bet į kitą tarsi dar neišiliejome – visą laiką esame kelyje.

Aišku, tas paribiškumas, buvimas tarp skirtingų kultūrų, net civilizacijų, labai stipriai veikė mūsų tautos mentalitetą. Tai davė savų privalumų, bet paliko ir neigiamybių. Savotiška, įdomi, gal net unikali situacija.

Gedimino Zemlicko nuotraukos

Lietuvos istorijos instituto direktorių habil. dr. Alvydą Nikžentaitį

Istorija kaip naujos santarvės kūrimo pagrindas

Stojusios į savarankiškų valstybių raidos kelią tautos karštingai ieško tarsi prarastosios, o gal dar neatrastosios savo istorijos. Tas ypač pasakytina apie gudus, ukrainiečius, latvius, panašiai yra, ko gero, ir daugeliui kitų tautų. Kartais tos savo istorijos paieškos įgauna net hipertrofuotą charakterį, ką matome ir kai kurių savo artimų kaimynų pavyzdžiu.

Taip, tačiau esama ir kitų tendencijų. Šios dienos vieno istoriko pranešime mes matėme visai naujas tendencijas, kurios kaip tik ir prieštarauja Jūsų ką tik primintiems pavyzdžiams. Iš tikrųjų dabar istorijoje bandoma ieškoti pavyzdžių, kurie jungia skirtingų tautų, skirtingų konfesijų žmones. Visgi neretai bandoma, ir istorikai to nevengia, istoriją pasitelkti naujos santarvės ideologijos kūrimo pagrindu.

Tuo tarpu kiek kitokį vaizdą pastebime Baltarusijoje, net Rusijoje ar Ukrainoje. Rusai ir ukrainiečiai nebeapsidalija Krymo...

...net ir Kijevo.

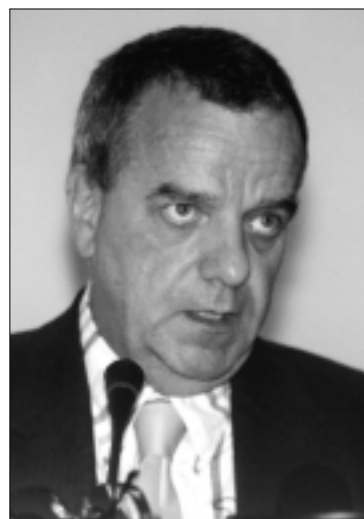
Nes buvo Kijevo Rusia. Žinoma, tokios „dalybos“ tam tikru mastu reikalingos formuojantis tautinei savi-monei, todėl tai ir vyksta. Kita vertus, kai kalbame apie Mindaugo laikų lietuvius, tai nereikėtų pamiršti, kad jie buvo visai kitokie negu vėlesnių laikų lietuviai. Juk XVI a. „lietuvio“ sąvokoje puikiai tilpo rusinas, toto-rius ar kuris kitas Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės gyventojas, suprantama, jeigu priklausė diduomenei. Tie

Artūras Dubonis

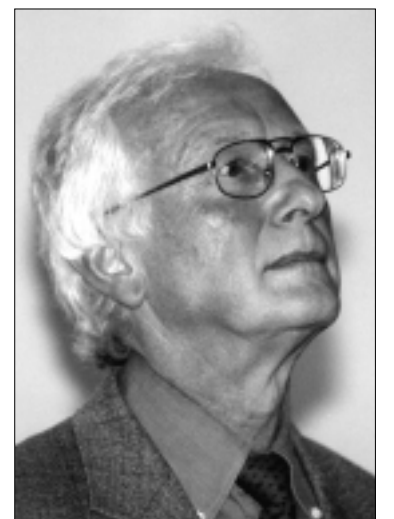
Rudolf'as Schieffer'is

Michael'is Bergolte

Ingė Lukšaitė

Dietrich'as Geuenich'as

žmonės kalbėjo įvairiausiomis kalbomis, o juos jungė tai, kad save vadino lietuviais.

Pirmųjų spausdintų knygų Vilniuje autorius iš Polocko atvykęs Pranciškus Skorina save vadino rusinu, bet nuvykęs į Italiją Padujos universitete užsirašo „lituanus“, t. y. lietuvius. Suvokė save kaip LDK pilietį.

Dėl to mes į savo senąją istoriją turėtume žiūrėti ne itin griežtai, aš net pasakyčiau, kad Mindaugo laikų Lietuvos valstybė – tai ne vien lietuvių valstybė. Gal Mindaugo laikais tai dar ir nebuvo labai aiškiai matyti, kaip XIV–XV a., bet šios Mindaugo laikais prasidėjusios LDK kultūrinis palikimas priklauso tam tikra dalimi ir baltarusiams, ir ukrainiečiams, ir netgi tam tikru mastu lenkams.

Kultūra ir tauta – netapatūs dalykai

Tačiau ar tokiu būdu mes ne per daug bajoriškai dosnūs? Per tokį savo dosnumą Lenkijai mes jau atidavėme savo valdovus, didžią dalį savo istorijos, literatūrą ir kultūros veikėjų. Dabar pradėsime dovanas dalinti kitoms tautoms. Bitėnuose atidengiant paminklą Kristijonui Donelaičiui jau skambėjo žodžiai, jog tai didis lietuvių ir vokiečių tautų poetas.

Esu ne iš tų, kuris nori viską išdalinti. Tačiau teoriškai, kai kalbame apie laikotarpį net iki XIX a. pabaigos, tai vis dėlto reiktų aiškiai skirti kultūrą ir tautą. Tai du netapatūs dalykai. Šiuos dalykus skirdamas sakau, reiškiau pretenzijas į nemažą dalį lenkų kalba sukurtos kultūros, laikydamas, priskirdamas ją ir prie Lietuvos kultūros. Taigi tam tikras atidavimas reiškia kartu ir tam tikrą pasisavinimą. Dabar sakau, kad Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė nėra tik šios dienos lietuvių kultūrinis palikimas, bet ir baltarusių, ukrainiečių, iš dalies ir lenkų. Kartu aš savinuosi tam tikra dalimi ir šių tautų kultūrinį palikimą. Taigi čia yra davimas ir ėmimas kartu.

Matyt, kiek mes visą tą istorinį palikimą suvoksime kaip savo savasties dalį, tiek tai ir bus mūsų paveldas.

Kultūringas tautas nuo nekultūringų skiria sugebėjimas prisiimti atsakomybę už tam tikrą kultūrinį palikimą, kuris yra tam tikroje teritorijoje. Šiuo atveju, kadangi Lietuvos valstybė buvo šiose žemėse, o jos sostinė buvo Vilnius, tai tos valstybės ir jos kultūros neturėtume atsisakyti. Bet nereikėtų būti egoistais ir teigti, kad kitos tautos, įėjusios į šios valstybės sudėtį, neturi jokios teisės į jos istorinį ir kultūrinį palikimą.

Istorijos ir kultūros pakaks visiems. Šia mintimi baigdami pokalbį kartu priminkime, kad tik pažindami šias vertybes ir jomis gyvendami įgyjame teisę į jas pretenduoti. Ačiū už pokalbį.

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

Rimvydas Petrauskas

Didžioji Juzefo Mackevičiaus kunigaikštystė

Slawomir'as Andruszkiewicz'ius

Gedimino Zemlicko nuotrauka

Slavomiras Andruskievičius jau 10 metų domisi prieškarine Vilniaus lenkų literatūra ir senjo Vilniaus istorija. Praeityje jis priklausė literatūrinei grupei, kurią 1964 m. likvidavo KGB. Todėl, kai Lietuvoje buvo atvertos archyvų durys, ieško informacijos apie sovietų agentus-komunistus, kurie buvo Armijos kraujos nariai ir siekia sudaryti biografinę enciklopediją prie Juzefo Mackevičiaus knygos *Nie trzeba głośno mówić*. (Nereikia garsiai kalbėti), kur jis apie tai ir rašo.

Šia tema skelbė daug publikacijų Didžiojoje Britanijoje, Lenkijoje, Lietuvoje. Taip pat skelbė literatūrinių prisiminimų iš savo gyvenimo, ir lenkų inteligentų gyvenimo. Ypač jį domino laikotarpis nuo 1944 m. iki 1953 m. išdavystės psichologijos aspektu.

Dabar, kai mūsų valstybė yra ant esmingo pasikeitimo slenksčio stojant į Europos Sąjungą, stengiamės iš naujo apmąstyti savo šalies istoriją, jos daugiatautiškumą. Pasigirsta ir vis daugiau pamąstymų apie mūsų valstybės statusą. Kartais net galima išgirsti balsų, esą buvo įmanoma atkurti panašų valstybinį darinį į Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę ar Žečpostpolitą. Todėl šiame kontekste įdomios prieškarinio Vilniaus veikėjų mintys, kurias *Mokslo Lietuvos* skaitytojams pristato Slavomiras Andruskievič.

Juzefas Mackevičius (Józef Mackiewicz), Vilniaus dienraščio *Slowo* bendradarbis, greta savo brolio – leidėjo ir *Slowo* redaktoriaus Stanislovo-Cat Mackevičiaus, kurio dėka *Slowo* iš provincialaus tapo tarptautinio masto dienraščiu, – buvo vienas žinomiausių tarpukario laikotarpio publicistų. Trečiojo dešimtmečio pabaigoje paskelbė pirmą savo apsakymų rinkinį.

Jis garsėjo savo kompromisų neturinčia pozicija kovoje su politinėmis ir literatūrinėmis grupėmis. Visgi tai jam atnešė daugiau priešų negu draugų. Vėliau, 1939–1944 metais, per karą, iš slėptuvių išėję Lenkijos priešai pradėjo kovą su antikomunistinių pažiūrų liaudimi. Pirmasis, su kuriuo pradėta kova, ir buvo Juzefas Mackevičius.

Atvėrus Lietuvos archyvus, galima prieiti prie emigracijoje ir Lenkijoje esantiems tyrinėtojams nežinomų bylų. Dėl to užpildomos spragos, atsiradusios dėl Juzefui Mackevičiui priešiškių asmenų skleidžiamų melagingų paskalų.

Tuo metu, paskutiniojo karo metais Vilniuje, Juzefas Mackevičius apkaltinamas bendradarbiavimu su įvairiomis valdžiomis, taip pat ir Lietuvos valdžia. Panaudojami Juzefo Mackevičiaus giminystės su Lozoraičiais ir Matulaičiais faktai. Jis kaltinamas tuo, kad iš lietuvių valdžios gavo sutikimą ir pinigų leisti dienraštį *Gazeta codzienna*. Triukšmas nutilo tik grafiui Mykolui Tiškevičiui pranešus, kad Juzefas Mackevičius pinigų dienraščio leidimui gavo iš lenkų valdžios. *Lietuvos žiniose* išspausdinus garsų jo straipsnį *Mes vilniečiai*, Juzefas Mackevičius buvo pradėtas kaltinti Tėvynės išdavyste. Dienraštyje *Goniec Codzienny* išspausdinęs savo atsiminimus *Mano diskusija su NKVD*, apkaltinamas bendradarbiavimu su sovietais. Ir vis dėlto didžiausias priekaištas jam buvo reiškiamas už dienraščio *Goniec Codzienny* leidimą ir redagavimą. Vienas žymiausių literatūrologų

Lenkijoje, jaunosios kartos mokslininkas Vlodziemiežas Boleckis, pasirašantis slapyvardžiu Ježi Malevski, neturėdamas jokių dokumentų, remdamasis tik kelių, daugiausia dirbančių dienraščio *Goniec Codzienny* redakcijoje, asmenų prisipažinimais, paneigė Juzefo Mackevičiaus priešų tvirtinimus. Ši publikacija nedavė laukiamų rezultatų. Tą matome iš paskutinių publikacijų laikraštyje *Gazeta Wyborcza*, paskelbtų 100-ųjų Juzefo Mackevičiaus gimimo metinių proga. Beje, šis minėjimas Lenkijoje praėjo be didesnių atgarsių, liko seni ir jau atvėję kaltinimai. Nors dienraštis *Goniec Codzienny* buvo laikomas kolaboraciniu laikraščiu, žinomas lietuvių žurnalistas Rapolas Mackonis, prieš karą dirbęs Lietuvos spaudoje Vilniuje, mano, kad jis buvo proangliškas. Savo dienoraštyje, kuris saugomas Specialiajame Lietuvos Respublikos archyve (buvusiame Lietuvos TSR KGB), jis nuolat kaltina dienraščio *Goniec Codzienny* redakciją anglų propaganda, o šio dienraščio bendradarbius proangliškoms pažiūromis. Jubilejaus proga nenuilstanti Juzefo Mackevičiaus kūrinių Londono leidėja, Nina Krasova išleido tris prieškarinės Juzefo Mackevičiaus publicistikos tomus ir žinomas archyvarės dr. Jūratės Burkaitės Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos archyvuose atrastą Juzefo Mackevičiaus atsiminimų iš 1939–1941 metų knygos mašinraštį. 100-ųjų Juzefo Mackevičiaus metinių proga Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos direktorius dr. Juozas Marcinkevičius surengė parodą, *Žymūs vilniečiai – Stanislovas-Cat Mackevičius ir Juzefas Mackevičius (Słynni Wilnianie – Stanisław-Cat Mackiewicz i Józef Mackiewicz)*. Malonu, kad įvyko pirmoji paroda pasaulyje, tačiau skaudu, kad Lenkijoje pamiršta apie jų kultūrinį ir literatūrinį palikimą Vilniuje prieškariniais metais, nuolat sugalvojami vis nauji priekaištai Juzefui Mackevičiui ir jo aplinkai. Labai džiugu, kad paroda buvo surengta mieste, kuriame abu broliai pragyveno

didesnę savo gyvenimo dalį, kur pasirodė žinomiausi jų publicistiniai kūriniai. Čia išliko jų diskusijos apie politinę ir ekonominę Vilniaus ateitį. Kaip savo prisiminimų knygoje *Wycieczka w Dwudziestolecie* pabrėžė kitas žinomas vilnietis Česlovas Milošas, Juzefas Mackevičius čia kovojo su atsiųstų iš Varšuvos valdininkų gaujomis.

Apie savo bendradarbiavimą su lietuviomis, t. y. apie pagarsėjusį straipsnį *Lietuvos žiniose* pats Juzefas Mackevičius taip rašo:

Nuėjau į redakciją Chata Rodzina ir ten su mašina atbeldžiau straipsnį lietuviškam laikraščiui Lietuvos žiniose.

Straipsnis aštriai kritikavo Lenkijos valdžią, išreiškė skausmą dėl Katastrofos, kuri mus pasiekė. Metė kaltinimą Pilsudskio, kaip pagrindinio kaltininko, adresu. Per stebuklą peršoko cenzūrą teiginy,

džiais: Tai nuo maršalkos Prystoro (To od marszalka Prystora).

Nebuvo tame laiške Prystoro žodžių, buvo lenkų karininkų, internuotų Lietuvoje, protestas...

Perskaičiau, įsidėjau į kišenę. Likau visai vienas. Ir esant tokiai situacijai nusprendžiau pradėti kovą už savo politinius idealus, toje Rytų Europos dalyje, kur buvo mano mylima Tėvynė.

Ta Tėvynė kažkada vadinosi Didžiąja Lietuvos Kunigaikštyste, jos ribos buvo nuo jūros iki jūros, susieta bendradarbiavimu su Lenkija dėl politinės pusiausvyros.

Vidurinėje savo dalyje engiama šių laikų Lenkijos.

Vakarinėje dalyje brutaliai sutrypta šių laikų Lietuvos.

Rytinėje dalyje išdeginta raudona bolševizmo geležimi.*

Juzefas Mackevičius – ulonas, 1920 m.

kad Lenkija ir Lietuva kaip ir prieš amžius, taip ir dabar yra tokioje pat situacijoje – tarp vokiečių ir sovietų. Turėjo pagaliau lemtingą teiginį, kad vilniečiai daug į Vilnių įžengiančių kariuomenių linksmi sveikindavo, tačiau didžiausią džiaugsmą suteiks jiems šiuo metu lietuviškos kariuomenės įžengimas. Nežinotau, kaip pabrėžti antibolševikinį solidarumą ir kaip paaiškinti, kad kariuomenės išvaduojančios miestą nuo bolševikų, būna karščiausiai sveikinamos, neatsižvelgiant į jų tautybę... Straipsnis sukėlė audrą... Kai atvykau į Vilnių, cukrainėje prie manęs priėjo tas pats Juzefas Svienickis (Józef Święcicki) ir nepaduodamas rankos įteikė man laišką su tokiais žo-

Vėliau Juzefo Mackevičiaus gyvenimo istorija ir visa ta „sprawa Mackiewiczza“ (Mackevičiaus byla), bei jo persekiojimų gyvenimo istorijos parodė, kad tiesa akis bado. Jo oponentų, o tiksliau, priešų pavardės yra žinomos tik dėl to, kad spaudoje skelbė įvairius „pasisakymus“. Esminis jų nuopelnas buvo tas, kad jie padėjo apibrėžti Juzefo Mackevičiaus – rašytojo ir žmogaus – vertę.

Slawomir Andruszkiewicz

* Józef Mackiewicz. *Prawdy oczy nie kole*. Wydawnictwo Kontra, Londyn, 2002.

LIEUVIŲ KALBOS
INSTITUTAS

SKELBIA KONKURSA INSTITUTO DIREKTORIAUS VIETAI UŽIMTI.

Dokumentai priimami iki 2003 m. lapkričio 9 d. adresu: Lietuvių kalbos institutas, P. Vileišio g. 5, LT-2055 Vilnius (158 kab.).

Informacija tel.: (8-5) 263 76 90, 234 64 72; interneto svetainė www.lki.lt.

Instituto taryba

Ten, kur Brasta (2)

Pabaiga, pradžia Nr. 16.

Angelai užima sodybą

Tęsiame pasakojimą apie dailininkų Piekurų sodyboje Kuršių kaime, Varėnos rajone, surengtas dailininkų instaliacijas gamtoje, po Dzūkijos dangumi.

Spėjome pamatyti dar tik pusę to, ką parengė projekto autoriai, o jau gerokai atsilikome nuo kitų mažiau kantrių lankytojų. Jie spėjo peršokti per Brastos upelį ir nukurnėti link atokiau stovinčio vienkiemio. Ten persikelia svarbiausias veiksmas – atsiveria tapytojo Marijaus Piekuro vaizdinių pasaulis. Tiksliau sakant, tą pasaulį kiekvienas lankytojas turi susirasti, tada galės pasidžiaugti. Kaip kelionės pradžioje ir buvo žadėta, lankytojams įteikiamas sodybos planas, pagal kurį teks susirasti visą būrį angelų. Juos nutapė M. Piekuras, o dabar išslapstė po sodybos užkaborius.

Dailės parodų lankytojai, be abejo, yra matę šio tapytojo angelų ciklo tapybos darbus, kurie sukurti ne per vienus metus. Dabar tiems angelams pasirodė per ankštos parodų salių sienos ir net ankšti paveikslų rėmai. Todėl jie savo ir kūrėjo valia dabar paliko paveikslų rėmus ir išsibarstė po dzūkės moters sodybą. Kas kur. Vienas papuošė išorinę pirkios sieną, kitas įsitaisė lange, trečias pasilypėjo aukščiau į pastogę, kad ranka nepasiektum. Tuos iš dailininko paletės ir teptuko į pasaulį išėjusius angelus suvaldyti ne taip paprasta.

Gerą žinių skelbiantis angelas susirado vietą ant seno medžio kamieno – lyg koplytelė. Tačiau buvo ir tokių angelų valiūkų, kurie įsikūrė po šulinio svirtimi ar dar egzotiškesnėse sodybos vietose. Šeimininkei iš tvartelio į laukus išginus gyvulėlius atsirado jaukumas kitiems angelams: vieni užstoja kelią į kūtę, kiti – į arklį ar karvutės stovėtą gardą. Antai daržinėlyje – išsitas angelų altorius. Bene 12 paveikslų viename daikte, kiekviename paveiksle po angelą ar net kelis. Pagalvojus, kur dar gali būti natūralesnė vieta angelams, jeigu ne tvartelis ir daržinėlyje. Juk ir Išganytojas į šį pasaulį atėjo ne prašmatniuose karaliaus rūmuose, bet paprastame tvartelyje tarp gyvulėlių – tame gili išmintis.

Sunkiai suvaldoma angelų brolija: nors kiekvienas atlieka savo meninę užduotį, nes juk dailininkui kūrėjui šiuo atveju rūpi per tuos labai simpatiškus angelus perteikti žmonijos istorinę bei kultūrinę patirtį, išgyvenimus, turtingą

Projekto autorius Marijus Piekuras svečiams pristato Kuršių kaimo senelių kūrybą

krikščioniškosios kultūros kontekstą. Nebūdami religinių kanonų žinovai ir nesistengdami varžytis su teologais, nesigilinsime į atskirus konkrečių angelų labiau ar mažiau pavykusius paveikslus. Mums rūpi meninė visuma, didis gyvenimo ir kultūros vyksmas, už kurį turime būti dėkingi šios projekto dalies kūrėjui – Marijui Piekurui.

Kai pirmą kartą rankose teptukas

Tai dar ne viskas. M. Piekuras ryžosi angelų temą išplėtoti, pasitelkdamas pačius kaimo gyventojus, savo rankose niekada nelaikiusius dailininko teptuko. Davė jiems paletę, drobę, dažų ir liepė tapyti angelą – kas kokį įsivaizduoja. Savo paties nutapytų angelų jiems nerodė ir kokie tie angelai turėtų būti neiškinio. Kaip kas įsivaizduoja, taip ir turėjo piešti.

Daugeliui tų žmonių tai buvo gal net pirmas susidūrimas su kūryba, savotiškas stresas. Po pirmųjų kūrybinių nesėkmių kai kurie mėgino gražinti drobę ir dažus, Marijui Piekurui iš naujo teko juos įkalbinėti. Kaip ten bebūtų, daugumos tų žmonių kūrybinės kančios nebuvo bevaisės. Su užduotimi susidorojusių kaimo žmonių darbai buvo eksponuoti plataus lauko viduryje, to-

lumoje ganėsi karvės, o dangumi slinko sunkūs juodi debesys, grasindami bet kurią akimirką lietaus lašais pakrikštyti naujuosius parodos dalyvius ir jų nutapytus angelus.

Istorijai raštu patvirtinsime, jog pirmojoje parodoje Kuršių kaime, o tiksliau, šio kaimo lauke, gausiai suvažiavus žmonėms, dalyvavo gražus būrelis naujai iškeptų kaimo dailininkų. Vyriausias Vincas Verseckas, gimęs 1912 m. Pošalčių kaime ir gyvenantis Daržininkuose. Be *Angelo*, jis parodai nutapė ir puikų raudoną arklį. Kiti kaimo dailininkai: Stasys Tolvaiša, 46 metų iš Naniškių kaimo, Bronė Biekšienė, gimusi 1935 m., gyvena Kuršių kaime, kaip ir 1930 m. gimusi Juzė Mikulionienė. Jų darbai sukėlė didelį lankytojų susidomėjimą, o pats projektas buvo gyvai aptarinėjamas dailės profesionalų ir mėgėjų.

Arklį nutapyti lengviau negu angelą

Pavyko trumpai pakalbinti 91 metų sulaukusį ir teptuką į rankas išdrįsusių paimti **Vincą VERSECKĄ**. Štai koks pašnekesys vyko prie jo paveikslų.

Kaip sekėsi tapyti pirmą kartą paėmus į rankas teptuką?

Nesistengiau gražiai padaryti. Pasistengęs būčiau galėjęs ir gražiau.

Dailininko Marijaus Piekuro „Pasveikinimas“ kaimo gyventojos Onos pirkios lange

„Skrendantis angelas“

„Angelas su smuiku“

„Spiečius“

Jums negražu? Puikus ir visiems patinka Jūsų raudonas Arklys, labai vykęs ir Angelas.

Nežinau. Šis angelas raudonas, o buvo galima padaryti baltą. Arba mar-gą. (Juokiasi).

O kodėl raudonas dabar jau netinka?

Gal ir tinka, gerai. Vis dėlto, angelai.

Tiesa sakant, raudonų angelų nesu matęs.

Ką aš žinau. Manęs prašė sugalvoti ką nors. Sugalvojau.

O kodėl du angelai viename paveiksle?

Tai kad vietos buvo.

Vienas angelas meldžiasi, o ką daro kitas?

Lėkci ruošiasi.

Jūsų paveiksliai labai gražūs, todėl nesigraukškite, kad ne viską kaip norėjote padarėte.

Aš būčiau galėjęs ir geriau padaryti. Norėjau busilą, vilką nupiešti. Bet man sakė, kad reikia angelo.

Iki kitos parodos dabar turėsite laiko, galėsite daugiau ir geresnių paveikslų padaryti.

Nežinau. Vaikai sako, ką tu čia tapalini? Išėjau kiton pirkion. Matai, labai trukdo. Sakau: man netrukdykite.

Ar turite drobės, teptuką, dažų?

Atvežė, dar paliko. Sako, gal daugiau nupaišysi. Nu, gal reikės. Šeiminykas prašė. Davė tokį rudą, kaip jį ten – drobė. Galima būtų ir ant lentos.

Nuo angelų pradėjęs gal ir toliau tęsite? Ar ką nors kitą tapysite?

Tai kad būt lengviau, jeigu būtų liūtas, žmogus, arklys ar karvė. Arba vilkas – būtų labai gerai. Šitų angelų tai aš nematęs ir jų nepaišęs.

Tai sulauksime dabar Jūsų karių, arklių, liūtų? Įgijote patirties, dabar galite toliau smaginti ranką.

Dar pamėginsiu. Galima ir ant popieriaus piešti.

Tad linkiu sėkmės.

Kad žmogus sotintų savo dūšią

Trumpai pavyko pakalbinti ir šio sumanymo autorių bei įgyvendintoją tapytoją Marijų Piekurą. Jis yra M. K. Čiurlionio menų gimnazijos dailės mokytojas, Lietuvos dailininkų sąjungos narys. Ilgiau šnekinti sutrukdė sodybos, kurioje buvo išdėstyti Marijaus Angelų ciklo paveiksliai, šeimini-

„Trys angelai“

kė. Staiga kažin kodėl sunerimo ir ėmė skubinti dailininką savo paveikslus nukabinti. Mat reikia iš lauko parsivesti karvę ir arklių, nors saulė buvo dar aukštai, ir statyti į vietas, kur tik ką buvo angelai. Marijui ir jo angelams teko nusi-leisti griežtos sodietės reikalavimui. Angelus nukabinėjantį dailininką **Marijų PIEKURĄ** ir pakalbino.

Ar lengvai Jums pasisekė kaimo žmones prisikalbinti pirmą kartą gyvenime imtis teptuko ir tapyti angelus?

Patys nelabai norėjo, reikėjo prašyti, skatinti. Kai kurie man po kelis kartus grąžindavo drobes. Teko vėl atgal jiems vežti, bet jie taip ir nepadarė darbų. Mat išsigando, kad nepavyks, nepasiseks padaryti taip, kaip jis galvoja, yra sumanęs. Matyt, žmogui trukdo per dideli skrupulai.

Kaip Jums gimė ši mintis, nuo ko viskas prasidėjo?

Seniau moterys kaime audė, vyrai kokį baldą sukaldavo, spintą papuošdavo. Dabar – ką: dalgiu pamojuoja ir prie taurelės sėdi. Liko šie du užsiėmimai. Tiesa, dar yra trečias – televizorius. Vis dėlto norisi, kad gabūs žmonės bent sau kažką pasidarytų, savo dūšiai. Prisimintu, ką kadaise mokėjo ar buvo darę. Jūs matėte Vinco Versecko, gimusio 1912 m., nutapytą raudoną angelą. Jį prisišnekinau netyčia, sužinojęs, kad žmogus dar lenkmečiu buvo gražiai nupiešęs liūtą ir mokytojas jį pagyrė, kaip vieną iš panašiausiai nupiešusių.

Angelas, slypintis šulinyje

Vinco Versecko nutapytas „Raudonas arklys“

nes paskatinti atsiverti. Paskui ryžomės rengti parodą be sienų: mes, keturi dailininkai, ir dar pritraukiant aplinkinių kaimų žmones.

Jeigu tie kaimo žmonės į mus, dailininkus, ligi tol žiūrėjo kaip į labai keistus padarus, kurie daro labai neaiškius darbus – kažką tapo, drožia, tai dabar jie gali pasijusti esą lygiai tokie pat kūrėjai ir žmonės. Kartu su mumis dalyvavo parodoje ir nieko čia ypatingo nėra. Mano didelė svajonė, kad būtų galima surengti gal ir gerokai didesnę bendrą renginį. Manau, mūsų sumanymą palaikys Varėnos rajono meras, pavyks surengti vieną kitą parodą. Gal pradės atsigausti ir aplinkinių kaimų kultūrinis gyvenimas.

Praėjusį kartą, kiek žinau, turėjote savo šventei rėmėjų, dailininkų Piekurų šeimos sumanymą palaikė ir parėmė Varėnos rajono valdžia bei keli verslininkai. O šiemet?

Aš tų žmonių prašiau nupiešti angelą, kokį kas įsivaizduoja. Vienas man ir sako: *Vėlniū tai žinau, kokį padarysiu, o angelo ne.* Tada pradėdu klausinėti, koks yra velnias – juodas ar rudas? A, pradeda galvoti – jie nežino. Tai ir angelą kurkite, kad ir nežinote, koks turi būti. Galvokite. *O parodyti galite, kaip reikia daryti?* – klausia manęs. *Ne, šito tai jau negaliu,* – sakau. Tai jiems tada sunku. Dabar V. Verseckas kalba: *Kad būč žinojės, būč da geriau padaręs.*

Dar nuvešiu jam drobės, dažų palikau, nes jis nori dar dirbti.

Kai ėmėtės šio, dabartine kalba kalbant, projekto, tai galvojote apie savo šeimos, dailininkų Piekurų, būsimą metų šventę? O gal pirmiausia rūpėjo tie kaimo žmonės, kuriuos norėjote sudominti jiems neįprasta veikla, sutelkti kūrybiniam darbui?

Ypatingų įžanginių pamąstymų nebuvo, tačiau seniai kirbėjo mintis, kaip tuos miesto nesugadintus žmo-

Mes šiemet rėmėjų neieškojome, nes pagalvojome: o ko čia reikia? Tereikia, kad mūsų pasitelkti kaimų žmonės padarytų savo darbus ir suvažiuotų norintys šioje šventėje dalyvauti. Kad ne vieni toje šventėje būtume, ir kad šiemet vyktų truputį kitaip negu ankstesniais metais.

Kaip keičiasi paveikslas parodų salėje ir už galerijos ribų?

Tas ir yra, kad visai kitas bendravimas su paveikslu. Didelę reikšmę įgyja atsitiktinumas. Juk buvo metas, kai žmonės piešė ant uolų, urvuose, pačioje gamtoje. Man neseniai teko daryti savo paveikslų parodą kalėjime, mačiau ir kalinių darbus. Galimas dalykas, ateityje su kaliniais darysime tam tikrą bendrą projektą. Nepamiršime ir senelių namų. Taigi turime visokių sumanymų. Galime prifantazuoti, tik padaryti sunkiau.

Gediminas Zemlickas

Dailininko duonos paragavęs Vincas Verseckas prof. Juozui Algimantui Krikštopaičiui pasakoja, kaip jam sekėsi tapyti paveikslą „Angelas“

Kuršių ir aplinkinių kaimų gyventojų nutapyti angelai buvo eksponuoti gamtoje

DIDŽIOJI UNIVERSITETŲ CHARTIJA: ATSAKOMYBĖ UŽ ATEITIES INTELEKTĄ

Nuotrauka iš Lietuvos teisės universiteto archyvu

Atkelta iš 2 p.

aukštųjų, vairuotojų ir krovinių dalia.

Š. m. rugsėjo 10–11 d. Prahoje įvykusiame Pasaulio universitetų asociacijos kongrese Japonijos atstovas prof. Ymichiro Anzai teigė, jog šiuolaikinėje visuomenėje aukštąjį universitetinį išsilavinimą turėtų turėti 70-80 proc. visų gyventojų. (*University Reform in Japan: Current State and Future Perspectives*).

Lietuvoje vyksta ir artimiausiu metu vyks didžiausi darbo rinkos poslinkiai. Šiuo metu pagal užimtumo struktūrą Lietuva yra bene labiausiai nutolusi nuo siektinų standartų.

Ateityje turėtų labai plėstis paslaugų sfera. Todėl universitetai įeis į darbo rinką tiek, kiek sugebės sukurti naujų, modernių, dažniausiai tarpuniversitetinių studijų programų, suvokdami, jog jų užsakovas ir partneris yra studentas, siekiantis susimodeliuoti žinias savo būsimajai karjerai. Norint pasiekti, būtina sukurti tam tikras sąlygas. Viena iš jų – didesnis pasitikėjimas universitetų išmintimi ir jų gebėjimu orientuotis besikeičiančioje rinkoje. Visų pirma turėtų keistis (greičiausiai – visai išnykti) nelanksti studijų programų registravimo tvarka, atsakomybę už jas paliekant universitetams.

Pasipriešinimas, beje, kyla vėlgi iš tų pačių – neturinčių aukštojo išsilavinimo arba besitenkinančių pasenusiomis žiniomis. Manau nėra reikalo priminti, kiek pelnytos kritikos dėl profesinių gebėjimų stokos sulaukia viešojo administravimo, teisėsaugos, švietimo ir kt. sistemos. Dėl to, kad universitetus baigusiems specialistams tenka registruotis darbo biržoje, didžiausia kaltė tenka tiems, kurie jų darbo vietas užima neturėdami reikiamos

Rugsėjo 16-ąją Didžiąją Universitetų Chartiją pasirašę universitetų rektorai kvalifikacijos.

Dar daugiau – žinybos ir net iš-tisos sistemos kartodamos, jog universitetai blogai rengia specialistus, užsisklendžia nuo darbo rinkos poveikio, prisidengdamos neva aukštais, bet iš esmės dirbtiniais reikalavimais pretendams, ir taip bandydamos izoliuotis nuo universitetus baigusio jaunimo. Bet tai laikini dalykai. Kuo sandariau sistema užsisklės nuo konkurencijos, tuo garsiau po kurio laiko ji sprogs iš vidaus.

Prigimtinė teisė – tobulėti

Lietuvos Konstitucijos 18 straipsnis skelbia, jog žmogaus teisės ir laisvės yra prigimtines. Tai labai stipri teisės norma, kurią turi nedaugelis iš senas, demokratines tradicijas įtvirtinančių pasaulio šalių konstitucijų. Tai reiškia, jog įtvirtinamas ne valstybės interesų, o žmogaus statuso ir jo teisių prioritetas. Žmogus, siekdamas savo teisių tikrumo, valstybę tik samdosi.

Teisė tobulėti yra viena iš prigimtinių žmogaus teisių.

Lietuvos Konstitucijos 41 straipsnyje pasakyta: *Aukštasis mokslas prieinamas visiems pagal kiekvieno žmo-*

gaus sugebėjimus. Taigi, vienintelis kriterijus siekiant aukštojo mokslo yra paties žmogaus gebėjimai. Kiti reikalavimai (universitetams nustatant kvotas, apibrėžiant, kiek ir kokių specialistų parengti ir t. t.) pažeidžia žmogaus prigimtines teises. Šiuo atveju valstybė gali planuoti specialistų kiekį tik saviems poreikiams.

Antra vertus, karjerai besirengiantis žmogus turi suprasti, jog universitetas turi padėti jam susimodeliuoti žinias ir gebėjimus būsimajai karjerai, o atsakomybę už galėjimą jais pasinaudoti, jis privalo prisiimti pats.

Tam, kad to pasiektume, Lietuvoje, kaip daugelyje Europos valstybių, būtina puoselėti universitetų autonomiją. Tuomet bus ir aukštojo mokslo progresas, ir universitetų atsakomybė už jaunąją kartą. Eidami kitu keliu, blaškysimės ir atsiliksim nuo pasaulio ir Europos universitetų veiklos tendencijų.

Suprantama, jog šios prielaidos – ne vien tik universitetų reikalas, bet ir bendros atsakomybės problema: ir valdžia, ir politinės jėgos privalo susitarti, kad universitetuose būtų kuriama aplinka, palanki mokslinei kūrybinei minčiai, studento ir dėstytojo dialogui.

LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS

SKELBIA KONKURSAŲ VARDYNO SKYRIAUS VADOVO VIETAI UŽIMTI

Dokumentai priimami iki 2003 m. spalio 23 d. adresu: Lietuvių kalbos institutas, P. Vileišio g. 5, LT-2055 Vilnius (158 kab.).

Informacija tel.: (8-5) 263 76 90, 234 64 72; interneto svetainė www.lki.lt.

Direktorius

GEOLOGIJOS IR GEOGRAFIJOS INSTITUTAS

skelbia konkursą šioms instituto mokslo darbuotojų vietoms užimti:

1.1. Giluminės geologijos skyriuje:

Vyresniojo mokslo darbuotojo, koef. 2,3 – 1 vieta, geologijos kryptis; Mokslo darbuotojo, koef. 2,0 – 2 vietos, geologijos kryptis; Jaunesniojo mokslo darbuotojo, koef. 1,5 – 1 vieta, geologijos kryptis.

1.2. Kvartero tyrimų skyriuje:

Mokslo darbuotojo, koef. 2,2 – 1 vieta, geologijos kryptis; Mokslo darbuotojo, koef. 2,0 – 1 vieta, geologijos kryptis.

1.3. Jūros tyrimų skyriuje:

Mokslo darbuotojo, koef. 2,0 – 1 vieta, geologijos kryptis.

1.4. Požeminio vandens skyriuje:

Jaunesniojo mokslo darbuotojo, koef. 1,5 – 1 vieta, geologijos kryptis.

1.5. Klimato ir vandens sistemų skyriuje:

Mokslo darbuotojo, koef. 2,0 – 1 vieta, geografijos kryptis.

1.6. Kraštovaizdžio geografijos ir kartografijos skyriuje:

Jaunesniojo mokslo darbuotojo, koef. 1,5 – 1 vieta, geografijos kryptis.

1.7. Visuomeninės geografijos skyriuje:

Mokslo darbuotojo, koef. 2,0 – 1 vieta, geografijos kryptis.

Dokumentai (prašymas direktoriaus vardu, gyvenimo ir mokslinės veiklos aprašymas, išsilavinimą liudijantis dokumentas, mokslinių publikacijų per pastaruosius 5 metus sąrašas) priimami Geologijos ir geografijos institute, Ševčenkos g. 13, Vilnius, vieną mėnesį nuo konkurso paskelbimo spaudoje dienos.

Telefonas pasiteirauti: 210 46 90, el. paštas: giedre@geologin.lt

Direktorius

LIETUVOS ENERGETIKOS INSTITUTAS

skelbia viešą konkursą šioms mokslo darbuotojų pareigoms:

Branduolinių įrenginių saugos laboratorijoje:

vyriausiojo mokslo darbuotojo (1,0 et.; 0,5 et.); vyresniojo mokslo darbuotojo (2 po 0,5 et.).

Regionų energetikos plėtros laboratorijoje:

vyriausiojo mokslo darbuotojo (1 et.).

Medžiagų tyrimų ir bandymų laboratorijoje:

vyriausiojo mokslo darbuotojo (0,5 et.); vyresniojo mokslo darbuotojo (0,5 et.).

Degimo procesų laboratorijoje:

jaunesniojo mokslo darbuotojo (1 et.).

Branduolinės inžinerijos problemų laboratorijoje:

jaunesniojo mokslo darbuotojo (1 et.).

Dokumentai – prašymas direktoriaus vardu, atestacijos kortelė (tik instituto darbuotojams), patvirtintas mokslo darbų sąrašas, gyvenimo aprašymas, mokslo laipsnių diplomų kopijos, papildomi dokumentai, kurie nušviečia kandidato mokslinę veiklą (kandidato nuožūra) – priimami iki lapkričio 10 d. Lietuvos energetikos institute 233 kab. (Breslaujos 3, Kaunas 3035; tel.: (37) 401 809). Mokslo darbuotojų kvalifikaciniai reikalavimai bei atestavimo ir konkursų pareigoms eiti nuostatai pateikti instituto interneto puslapyje: <http://www.lei.lt>.

Direktorius

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

skelbia konkursą – instituto direktoriaus – pareigybei užimti.

Kandidatas į LII direktorius turi būti:

Lietuvos pilietis;
Aktyvus istorijos ar kitos artimos krypties mokslininkas;
Susipažinęs su mokslinę veiklą Lietuvoje ir Europos Sąjungoje reglamentuojančiais teisės aktais;
Konkurso paskelbimo dieną ne vyresnis kaip 65 metų amžiaus.
Kandidatai į LII direktorius pateikia šiuos dokumentus:
Paso kopiją;
Mokslų daktaro (habilituoto daktaro) diplomo kopiją;
Curriculum Vitae;
Mokslinių publikacijų sąrašą;
Lietuvos istorijos instituto raidos koncepcijos metmenis.

Kandidatų į LII direktorius dokumentai priimami 30 kalendorinių dienų nuo konkurso paskelbimo spaudoje.

Dokumentai pateikiami LII moksliniam sekretoriui arba siunčiami registruotu laišku (Lietuvos istorijos institutas, Kražių g. 5, LT-2001 Vilnius).

Instituto tarybos pirmininkas

Mokslas Lietuva

Vyriausiasis redaktorius **Gediminas Zemlickas**

Atsakingoji sekretorė **Rūta Krasnovaitė**

Stilistė **Laura Čaplinskaitė**

Tekstų rinkėja **Indrė Jacunskaitė**

Dizaineris **Valdas Balciukevičius**

„Mokslas Lietuva“ remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas

Patarėjai: **V. Būda, R. Goštautienė, J. Puodžius, A. Ramonas,**

D. Stančienė, A. Targamadžė, E. K. Zavadskas.

Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, 2001 Vilnius

El. paštas: mokslolietuva@takas.lt, tel. (8-5) 2 12 12 35, 2 62 74 58, faks. 2 61 47 29

Laikraštis internete: <http://ml.lms.lt>

Redakcija, pritardama ne visoms autorių mintims, jas toleruoja

ISSN 1392-7191

Leidžia

UAB „Mokslininkų laikraštis“

SL Nr. 169

Spausdino

UAB „Sapnų sala“

S. Moniuškos g. 21, 2004 Vilnius